
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

GÜNÜMÜZDE ORTAK BARINMA TARTIŞMALARI: COHOUSING DENEYİMİ

Elif SUCU GARİPBAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EKİM 2019

Elif SUCU GARİPBAŞ tarafından hazırlanan "GÜNÜMÜZDE ORTAK BARINMA TARTIŞMALARI: COHOUSING DENEYİMİ" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Mimarlık Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Esin BOYACIOĞLU

Mimarlık Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum. .....

Başkan: Prof. Dr. Neşe GURALLAR

Mimarlık Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum. .....

Üye: Doç. Dr. Giorgio GASCO

Mimarlık Ana Bilim Dalı, Bilkent Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum. .....

Tez Savunma Tarihi: 31/10/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Prof. Dr. Sena YAŞYERLİ

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Elif SÜCÜ GARİPBAŞ

31/10/2019

GÜNÜMÜZDE ORTAK BARINMA TARTIŞMALARI: COHOUSING DENEYİMİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Elif SUCU GARİPBAŞ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ekim 2019

ÖZET

Birlikte barınma biçimleri bazı sosyal ve ekonomik sorunları çözmek üzere geliştirilmiş bir barınma pratiği olarak karşımıza çıkar. 18. yüzyılda köyden kente göç ve sanayileşmeyle birlikte zorlu çalışma ve barınma koşullarına yönelik olarak sosyalist ütopistler kente ve sosyal yaşama dair bazı öneriler geliştirmişlerdir. Dönemin sosyal ve kentsel problemlerine çözüm olarak birlikte barınma ve ortak alan paylaşımına önem veren bu tür barınma tipleri önerileri, 20. yüzyılda farklı biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Son yıllarda ise birlikte yaşam kavramına önem veren farklı bir yaklaşım olarak Cohousing oluşumlarını görmekteyiz. Birlikte barınma amacı ile alternatif bir yaşam biçimi oluşturmak isteyen Cohousingler de deneysel olarak varlık gösteren, döneminde sosyolojik ve mekânsal problemlere çözümler arayan, bulunduğu kentin de değişip dönüşmesini sağlayan ütopist yaklaşımlara benzer bir şekilde, kent yaşamının getirdiği zorlu durumlara çözümler aramaktadır. Ortaya çıkış nedenleri komşuluk ilişkilerini geliştirmek, gündelik yaşamın bazı eylemlerini birlikte kurgulayarak daha çok birlikte zaman geçirmek ve para tasarrufu sağlamak, çocukların daha güvenli bir ortamda büyümesini sağlamak, yaşamı ortak alanlar yaratıp paylaşım ve dayanışma içerisinde yürütmek ve daha sosyal bir hale getirmektir. Burada önemli olan birlikte kurgulanan bu yaşam biçiminin tamamıyla gönüllülük bazında oluşmasıdır. Ayrıca kullanıcının inisiyatif kullanabilmesi ve tasarımda katılımcı rol oynaması açısından da önem taşımaktadır. Cohousingler programatik olarak, her ailenin kendi evi yani özel yaşam alanı, isteğe bağlı yemeklerin dönüşümlü olarak hazırlanıp yenilebildiği ortak mutfak ve yemek alanı, her topluluğun kendi ihtiyacına göre aktivite yapabileceği ortak mekânları içermesi açısından farklı bir barınma biçimidir. Kırsalda ya da kent içinde olabildiği gibi; müstakil ya da yüksek katlı da tasarlanabilmektedir. Her ülkede Cohousing oluşumlarında farklı yaşam şekilleri ve konut politikaları neticesinde farklı uygulamalara rastlanılmaktadır. Cohousinglerin kente ve içinde barınan insanlara kattığı önemli nitelikler vardır. Bunlar; komşuluk ve kentsel etkileşim, sosyal dayanışma, saygı, hoşgörü ve yardımlaşma odaklı bir yaşam, düşük maliyet ve uzun vadede ödenebilirlik, yeşil alanlar, ekolojik yatırım, deneysel çözümler, katılımcı tasarım ve her topluluğun yapısına uygun konut başlıkları ile özetlenebilir. Cohousing yapılarının kent yaşamına da önemli katkılar sağlaması beklenmelidir. Ortak mekân kullanımı, birlikte vakit geçirerek yapılan aktiviteler de diğer komşu yapılardan da katılım beklenebilir. Bu bağlamda bulunduğumuz çağın insanları bireysellik ve yalnızlık kavramlarıyla yüzleştirmesi neticesinde saygı, paylaşım ve dayanışma ortamı içinde birlikte ve bireysel olanın dengesi, topluluğun özgün yapısına göre uyarlanarak yaşam alanları oluşturulmaktadır. Bu çalışmada Cohousing yapılarının mimari, sosyal ve kentsel ilişki açısından gelişimlerini incelemek amacıyla Cohousing yapılarında yapılan gözlemler, fotoğraf çekimleri ile mimarlarla ve Cohousing yapılarında yaşayan insanlarla görüşmeler yapılmış ve literatür taraması ile birlikte Cohousing deneyimi araştırılmıştır.

Bilim Kodu : 80107
Anahtar Kelimeler : Cohousing, birlikte yaşam, mekân paylaşımı, katılımcı tasarım
Sayfa Adedi : 155
Danışman : Prof. Dr. Esin BOYACIOĞLU

CURRENT COLLECTIVE HOUSING DISCUSSIONS: COHOUSING EXPERIENCE

(M. Sc. Thesis)

Elif SUCUGARİPBAŞ

GAZİUNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

October 2019

ABSTRACT

The forms of collective housing appear as a housing practice developed to solve some social and economic problems. In the 18th century, socialist utopists developed some suggestions for urban and social life in order to address the difficult working and housing conditions as well as village to urban migration and industrialization. In the 20th century, these types of housing, which give importance to housing and common space sharing as a solution to the social and urban problems of the period, appear in different forms. In recent years, we see Cohousing formations as a different approach that gives importance to the concept of collective living. Cohousings, which desire to create an alternative way of life with the aim of collective living, similar to the utopian approaches that empirically exist, transforming the city in which they are located and seeking solutions to sociological and spatial problems during the period are also seeking solutions to the challenging situations brought by urban life. The reasons for its emergence are to develop neighbourhood relations, to spend more time together and to save money by functionalizing some actions of daily life together, to ensure children to grow up in a safer environment, to live by sharing and in solidarity by creating common areas and to make it more social. What is important here is that this lifestyle that is collectively designed is formed on a voluntary basis. It is also important for the user to take initiative and to play a participatory role in the design. Cohousing is a different form of housing in that it programmatically includes houses of each family, that is to say, their private living space, a common kitchen and dining area where optional meals can be prepared and eaten alternately, and common areas where each community can carry out activities according to their needs. As can be in the countryside or in the city; it can be designed as detached or high-rise forms. Different practices may be seen in cohousing formations in every country as a result of different life styles and different housing policies. There are important qualities that cohousings add to the city and the people living in it. These can be summarized with the titles such as neighbourhood and urban interaction, social solidarity, respect, tolerance and solidarity-oriented living, low cost and long-term affordability, green spaces, ecological investment, experimental solutions, participatory design and housings that are appropriate to the structure of each community. Cohousing structures are expected to make significant contributions to urban life. Participation from other neighbouring structures can be expected in the use of common spaces and activities carried out by spending time together. In this context, as a result of confronting people with the concepts of individuality and loneliness in the present era, living spaces are created in the environment of respect, sharing and solidarity, and the balance of the common and the individual according to the original structure of the community. In this study, in order to examine the development of Cohousing buildings in terms of architectural, social and urban relations, observations were made in Cohousing structures, photographs were shot, interviews with architects and people living in Cohousing structured were conducted and Cohousing experience was investigated with literature review.

Science Code : 80107
Key Words : Cohousing, collective living, space sharing, participatory design
Page Number : 155
Supervisor : Prof. Dr. Esin BOYACIOĞLU

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam süresince sorularımı her zaman sabır ve içtenlikle cevaplayan, tecrübe ve bilgisiyle bana yol gösteren, benden hiçbir yardımını esirgemeyen, Gazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü'ndeki ilk Lisans öğrenciliği yıllarımdan itibaren örnek aldığım ve kendisinden çok şey öğrendiğim tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Esin BOYACIOĞLU'na,

Tezin başlangıç sürecinden itibaren her aşamada katkıda bulunan Sayın Doç. Dr. Giorgio GASCO'ya,

Çalışmam boyunca çok değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren hocam Sayın Prof. Dr. Neşe GURALLAR'a,

Berlin'de Cohousing projelerini yakından incelememi sağlayan ve derin tecrübelerini aktaran Sayın Mimar Christoph ROEDIG'e, Londra'da Cohousing deneyimlerini benimle paylaşan Mimar Tom REYNOLDS'a ve bana evlerini açan Simon BAYLY, Nilgün ERGÜN, Barni KNAPE ve çalışmam vesileyle tanıştığım bu konudaki sorularımı içtenlikle cevaplayan adını sayamayacağım birçok kişiye,

Hayattaki en büyük şansım olan, beni her konuda destekleyen, onlar olmadan bugünlere gelemeyeceğim ve birer eğitimci olarak da her zaman yanımda olan canım annem Niğmet SUCU, canım babam Doğan SUCU ve biricik abim İlker SUCU'ya, Ayşegül, Nira ve Nilay'a,

Eğitimimin zor zamanlarında sabırla desteğini benden esirgemeyen, sevgisi ve anlayışı ile her zaman yanımda olan en yakın arkadaşım ve ruh eşim Rifat Selçuk GARİPBAŞ'a

Sonsuz teşekkürlerimi sunarım…

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET iv

ABSTRACT v

TEŞEKKÜR vi

İÇİNDEKİLER vii

RESİMLERİN LİSTESİ ix

SİMGELER VE KISALTMALAR xiv

1. GİRİŞ 1

2. BİRLİKTE YAŞAM (BARINMA) 9

2.1. Birlikte Barınma Kavramının Gelişimi 13

2.1.1. Sosyalist ütopistler ve 20. yüzyıla etkileri 13

2.2. Birlikte Barınmanın Çeşitli Tezahürleri 32

2.2.1. Komün 32

2.2.2. Kollektivhus 34

2.2.3. Eko-köy 36

2.2.4. Squat 37

2.2.5. Kapalı konut siteleri (Gated communities) 39

3. COHOUSING OLUŞUMU 43

3.1. Cohousing Yapılarının Nitelikleri 49

3.1.1. Tasarım süreci ve proje 49

3.1.2. Sosyal yapı ve birlikte yaşam 55

3.1.3. Kentsel ilişki 60

3.2. CohousingÖrnekleri 65

3.2.1. Copper Lane Cohousing - Londra 65

3.2.2. Older Women’s Cohousing (OWCH)-Londra 73

Sayfa

3.2.3. Sargfabrik Cohousing–Viyana 84

3.2.4. R50 Cohousing-Berlin 97

3.2.5. Tila Cohousing-Helsinki 102

4. SONUÇ 109

KAYNAKLAR 115

EKLER 123

EK-1. Mimar Christoph ROEDIG ile yapılan sözlü görüşme 124

EK-2. Mimar Tom REYNOLDS (Older Women's Cohousing projesi tasarımcısı Pollard Thomas Edwards Mimarlık Ofisi adına) ile yapılan sözlü görüşme 135

EK-3. Simon BAYLY (Copper Lane Cohousing topluluğu adına) ile yapılan sözlü görüşme 141

EK-4. Günter ROSE (Cohousing proje yöneticisi) ile yapılan sözlügörüşme 145

EK-5. Barni KNAPE (Ten In One Cohousing topluluğu adına) ile yapılan sözlü görüşme 152

ÖZGEÇMİŞ 155

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim **Sayfa**

Resim 2.1. New Lanark yerleşimi 16

Resim 2.2. New Harmony yerleşimi 17

Resim 2.3. Familistere yerleşimi 20

Resim 2.4. Barselona yakınlarındaki endüstri ve tarım kolonileri haritası 22

Resim 2.5. Còlonia Güell yerleşim planı 23

Resim 2.6. Còlonia Güell Konut tipolojileri 25

Resim 2.7. Unite d'Habitation ortak havuz ve aktivite alanı 26

Resim 2.8. Unite d'Habitation iç sokak 27

Resim 2.9. Hansaviertel bodrum kat planı projenin ilk versiyonu 28

Resim 2.10. Hansaviertel tip kat planı projenin ilk versiyonu 29

Resim 2.11. Hansaviertel ortak kullanıma açık kat planı projenin ilk versiyonu 29

Resim 2.12. Hansaviertel ortak kullanıma açık çatı katı planı projenin ilk versiyonu ... 29

Resim 2.13. Hansaviertel düşey sirkülâsyon kulesi ile konut bloğunun bağlantısı projenin ilk versiyonu 30

Resim 2.14. Hansaviertel zemin kat planı projenin ilk versiyonu 30

Resim 2.15. Hansaviertel daireler ve ortak kullanımdaki ara kat planı projenin son versiyonu 31

Resim 2.16. Hansaviertel tip kat planı projenin son versiyonu 31

Resim 2.17. Drop City komünü 32

Resim 2.18. Drop City yapım aşaması 33

Resim 2.19. Drop City komünü konut birimi 33

Resim 2.20. Marieberg ortak yeme alanı 35

Resim 2.21. Freetown Christiana 39

Resim 3.1. Sættedammen Cohousing Danimarka 43

Resim 3.2. Older Women’s Cohousing workshop 51

Resim 3.3. R50 Cohousing ortak alan 56

Resim **Sayfa**

Resim 3.4. Lange Eng Cohousing a) Ortak mutfak, b) Ortak yeme alanı 56

Resim 3.5. Lange Eng Cohousing a) Sinema salonu, b) Oturma alanı..... 57

Resim 3.6. Lange Eng Cohousing a) Bar, b) Oturma alanı 57

Resim 3.7. Lange Eng Cohousing ortak yeşil alan 58

Resim 3.8. Lange Eng Cohousing müzik odası ve oyun alanları 59

Resim 3.9. Lange Eng Cohousing spor odaları..... 59

Resim 3.10. Galerie-Atelier Gebäude Cohousing a) Arka cephe, b) Ön cephe..... 60

Resim 3.11. Galerie-Atelier Gebäude Cohousing a) Butik, b) Mimarlık ofisi, c) Sanat galerisi 61

Resim 3.12. Older Women's Cohousing cadde ile ilişkisi 61

Resim 3.13. Rusc Cohousing plan 62

Resim 3.14. Rusc Cohousing açık alan..... 62

Resim 3.15. Rusc Cohousing iki açık alanı birbirinden ayıran bölücü eleman 63

Resim 3.16. 3XGRÜN Cohousing yapım aşaması 64

Resim 3.17. Copper Lane Cohousing ortak alan 65

Resim 3.18. Copper Lane Cohousing ortak teras 66

Resim 3.19. Copper Lane Cohousing a) Bahçe, b) Sera..... 66

Resim 3.20. Copper Lane Cohousing zemin kat planı..... 67

Resim 3.21. Copper Lane Cohousing a. Konutlardan birine kapalı ortak alandan geçiş sağlayan galeri boşluğu b. Konutlardan birine terastan geçiş sağlayan köprü..... 67

Resim 3.22. Copper Lane Cohousing 1. kat planı 68

Resim 3.23. Copper Lane Cohousing 2. kat planı 68

Resim 3.24. Copper Lane Cohousing kesit..... 69

Resim 3.25. Copper Lane Cohousing ortak alan-konut birimleri ilişki diyagramı..... 69

Resim 3.26. Copper Lane Cohousing yapıya caddeden girilen yaya yolu 71

Resim 3.27. Copper Lane Cohousing a) Avlu, b) Avlu ve teras 72

Resim 3.28. Copper Lane Cohousing arka bahçe 72

Resim **Sayfa**

Resim 3.29. Copper Lane Cohousing Simon Bayly evi a) Mutfak, b) Oturma alanı 72
Resim 3.30. Copper Lane Cohousing Simon Bayly evi a) Oturma alanı, b) Merdiven . 73
Resim 3.31. OWCH ortak alan ve konut birimleri 74
Resim 3.32. OWCH iç bahçe-avlu..... 75
Resim 3.33. OWCH zemin kat planı 75
Resim 3.34. OWCH 1. kat planı 76
Resim 3.35. OWCH 2. kat planı 76
Resim 3.36. OWCH ortak alan-konut birimleri ilişki diyagramı..... 76
Resim 3.37. OWCH a. iç koridor b. dış koridor 77
Resim 3.38. OWCH Otopark girişi..... 77
Resim 3.39. OWCH otopark..... 77
Resim 3.40. OWCH ortak aktivite alanı 78
Resim 3.41. OWCH ortak ofis odası 78
Resim 3.42. OWCH ortak misafir dairesi a) Mutfak, b) Oturma alanı..... 79
Resim 3.43. OWCH ortak misafir dairesi a) Yatak odası, b) Banyo 79
Resim 3.44. OWCH Hedi Argent evi a) Yatak odası, b) Oturma alanı..... 79
Resim 3.45. OWCH Hedi Argent evi a) Balkon, b) Mutfak c) Banyo 79
Resim 3.46. OWCH ortak mutfak..... 81
Resim 3.47. OWCH cadde ilişkisi 83
Resim 3.48. OWCH zemin kat daire girişleri 84
Resim 3.49. Sargfabrik Cohousing avlu ve yatay sirkülasyon alanları 85
Resim 3.50. Sargfabrik Cohousing zemin kat planı 86
Resim 3.51. Sargfabrik Cohousing 3. kat planı 86
Resim 3.52. Sargfabrik Cohousing kesit..... 87
Resim 3.53. Sargfabrik Cohousing Cafe..... 87
Resim 3.54. Sargfabrik Cohousing a. Havuz b. Seminer salonu 87

Resim **Sayfa**

Resim 3.55. Miss Sargfabrik Cohousing eğimli yüzeyler 91

Resim 3.56. Miss Sargfabrik Cohousing avlu düşük zemin kat planı 92

Resim 3.57. Miss Sargfabrik Cohousing zemin kat planı 93

Resim 3.58. Miss Sargfabrik Cohousing 1. Kat planı 93

Resim 3.59. Miss Sargfabrik Cohousing 2. Kat planı 94

Resim 3.60. Miss Sargfabrik Cohousing 3. Kat planı 94

Resim 3.61. Miss Sargfabrik Cohousing çatı katı planı 95

Resim 3.62. Miss Sargfabrik Cohousing kuzey-güney kesiti 95

Resim 3.63. Miss Sargfabrik Cohousing doğu-batı kesiti 95

Resim 3.64. R50 Cohousing a) Ön cephe girişi, b) Arka cephe girişi 97

Resim 3.65. R50 Cohousing ortak çatı katı 97

Resim 3.66. R50 Cohousing kat planları 98

Resim 3.67. R50 ortak alanlar-konut birimleri ilişki diyagramı 98

Resim 3.68. R50 Cohousing balkon merdivenleri 99

Resim 3.69. R50 Cohousing ortak balkonlar 99

Resim 3.70. R50 Cohousing ortak mutfak ve yeme alanı 100

Resim 3.71. R50 Cohousing a) misafir dairesine çıkan merdiven, b) ortak alan ve misafir dairesi katı 100

Resim 3.72. R50 Cohousing asma kat a) Misafir banyosu, b) Misafir yatma alanı, c) Misafir çalışma alanı 100

Resim 3.73. R50 Cohousing görünüş 101

Resim 3.74. Tila Cohousing plan önerileri 103

Resim 3.75. Tila Cohousing inşa aşaması 104

Resim 3.76. Tila Cohousing 104

Resim 3.77. Tila Cohousing kat planları 105

Resim 3.78. Tila Cohousing kesit 105

Resim 3.79. Tila Cohousing ortak alanlar-konut birimleri ilişki diyagramı 106

Resim **Sayfa**

Resim 3.80. Tila Cohousing sirkülâsyon alanı 106

Resim 3.81. Tila Cohousing özel yaşam alanları 107

Resim 3.82. Tila Cohousing vaziyet planı 107

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	Açıklamalar
akt.	Aktaran
m	Metre
OWCH	Older Women's Cohousing
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri

1. GİRİŞ

Günümüzde konutlar, özellikle ülkemizde çok katlı olanlar genellikle birbirini tanımayan kişilerin kullandığı, ortak alanların sadece sirkülâsyon alanları olduğu yapılardır. Çocuğun ilk sosyalleştiği çevrenin aile, ailenin de toplumun en temel birimi olduğunu düşündüğümüzde; ailenin yaşadığı yapıdaki/mahalledeki/semtteki insanları tanıyor olması, onlarla iletişim kurma şekli ve komşuluk ilişkileri toplumsallık açısından çok önemlidir. Ailenin ya da bireylerin mekânsal olarak bu kadar yakın oldukları insanlarla ilişkileri esasen kentle olan ilişkilerine de yansıtmaktadır. Bu ve benzeri endişelerden yola çıkarak benzer ideolojik ve felsefi görüşü paylaşan insanlar, mezhepler, tarikatlar, cemiyetler, etnik kökenler vb. bir arada yaşamayı tercih edenler topluluklar oluşturulmaktadır. Kent hayatının getirdiği birtakım olumsuzluklara çözüm arayışı niteliğinde oluşturulmuş örneğin güvenlik talebi ya da benzer cemiyet hayatı yaşayan bireylerin oluşturduğu kapalı konut yerleşkeleri ya da çevresel sorunlara çözüm arayışları neticesinde kurulan eko-köy toplulukları birlikte yaşamaktadırlar. Barınma ihtiyacını karşılayamayan ve bunun yanı sıra kentler, politikalar, çevre sorunlarını eleştirmek; barınma hakkı ve toplumsal hakları ideolojik temeller üzerinden kolektif düşünceler geliştirerek savunmak için âtıl durumdaki terk edilmiş yapıları işgal ederek bir arada yaşayan topluluklar bulunmaktadır. Ortak mülkiyet, ortak gelir paylaşımı, ortak alan paylaşımı gibi farklı ideolojik temelleri olan komün yaşamı benimseyen daha dışa kapalı topluluklar da söz konusudur. Bu çalışmanın odağını ise ortak yaşamın bir türü olan Cohousing deneyimi oluşturmaktadır.

Yaşanan konutun tasarımı, bireylerin en yakın toplulukla (komşularıyla) ilişkisini organize etmesi için yol gösterirken; birey ile kentin ilişkisi üzerine de bir söylem oluşturur. Bu söylem Cohousing yapılarında çoğu kez dışa dönük ve yaşamı paylaşma isteğinin ön planda olduğu bir yaşam kurgusu üzerinedir. Bu kurgu bireyin toplumla olan ilişkisinin şeklini ve bireysel yaşam özgürlüğü ile kimlik arayışı arasındaki dengeyi nasıl kurmak istediği ile ilişkilidir. Diğer taraftan, aynı mekânları paylaşan insanların ortak kararlar alarak bir arada bir yaşam şekli oluşturmaları kenti paylaşan insanların toplumsallık oluşturma niteliklerini beslemektedir.

Toplum yapısı özellikle büyük kentlerde oldukça değişmektedir. Üç kuşağın bir arada yaşadığı eski aile yapısı; yalnız yaşayan bireylere, iki kuşak ailelere ya da yaşça büyük bireylerin sosyal yaşamdan koptuğu bir duruma evrilmiştir. Gün geçtikçe daha fazla insan

yalnız yaşamakta, çocuk sahibi olmak istememekte veya yaşlanan ebeveynleri ile ilgilenememektedir. Bu durumlarda olan insanlar için Cohousing sosyal bir çevre sağlamak üzere yapılan arayışlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Cohousing yapılarında kurulan komşuluk ilişkisi yalnız yaşayan yaşlılar ve çocuklarının tanıdıkları bir ortamda sosyal bir çevreyle birlikte büyümesini isteyen ebeveynler için özellikle ilgi çekici olmaktadır. Literatür taraması yapıldığında ülkemizde Cohousing konusunu ele alan herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Dünya geneline baktığımızda ise Cohousing konusunda pek çok farklı alana odaklanan çalışma bulunmaktadır. Önemli bir kısmı yaşlı bireylerin Cohousing deneyimi üzerine odaklanmıştır. Göçmenlerin oluşturduğu Cohousing konusunu ele alan, farklı jenerasyonların biraya geldiği Cohousing topluluklarına değinen, komşuluk kavramıyla ve sosyal yapısıyla ilgilenen, yasal, finansal ve arazi tahsis prosedürlerini inceleyen; esneklik ve katılımcı tasarım açısından inceleyen veya ütopik bir oluşum mu yoksa uygulanabilir mi olduğu gibi konulara odaklanan çalışmalar yapılmıştır.

Bamford (2005) tarafından yapılan "*Cohousing for older people: Housing innovation in the Netherlands and Denmark*" adlı çalışma sonucunda yaşlı bireyler için Cohousing yaşam biçiminin sosyal önemi vurgulanmaktadır. Pedersen (2015) "*Senior Cohousing communities in Denmark*" adlı çalışmada; Danimarka'da 1987'den itibaren yapılan Cohousing projelerinde yaşayan yaşlı bireylerle bir anket yapılmıştır. Sonuç olarak bireylerin topluluklarına adapte oldukları ve olumlu görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir.

"*Cohousing for senior experienced as an occupational generative environment*" adlı Andresen ve Runge'a (2009) ait Cohousing yaşamını benimsemiş yaşlılar üzerinde yapılmış bir anket çalışmasında, meslek seçimi ve mesleki performans değerlendirmesi yapılmıştır. Sonuç olarak; bazıları fiziksel veya sosyal çevreleriyle ilgili seçimlerde ve performansta sınırlamalar hissettiklerini belirtirken, büyük bir çoğunluk kendilerini özgür ve enerji dolu hissettiklerini söylemişlerdir. Bireylerin üretken bir yaşam biçimi içerisinde oldukları belirtilmektedir.

Lake (2019) "Cohousing options for seniors" adlı çalışmasında Cohousing yapılarında yaşamanın finansal getirilerinden bahsetmektedir. Finansal olarak ve sağlık açısından getirileri olduğunu belirtmektedir. Emeklilik yaşamındaki bütçe sıkıntılarının Cohousing

barınma şekli ile rahatlatılabileceğini savunmaktadır. Bu yaşam biçiminin sadece gençler için avantajlı olmadığını yaşlı bireylere de yaşam kolaylığı sağladığını belirtmektedir.

Fromm ve deJong (2009) tarafından yapılan "*Community and Health: Immigrant senior Cohousing in the Netherlands*" adlı çalışma; etnik azınlık konumunda olan göç etmiş yaşlı bireyler için sosyal hayata entegrasyonu bu yaşam biçiminin artırdığını ortaya koymaktadır.

Abraham ve deLaGrange (2006) tarafından yılında yayınlanan"*Elder Cohousing: An idea whose time has come*?" adlı çalışmada; Cohousing projelerinin bilinen avantajlarına ek olarak, ruhsal ve fiziksel yaşlanma ve çevre bilinci üzerine tasarlanmış vizyon ve değerler ile yaşlılar için tasarlanan projeler (akıllı kablosuz çağrı cihazları, bilgisayarlar, asansör sistemleri ve uyarlanabilir cihazlar vb.) ve ekolojik değerleri önemseyen yaklaşımların birleşimini kullanarak yaşlılar için olanaklar hazırlamak üzere öneriler geliştirmişlerdir.

"*Community and civil society returns of multi-generation Cohousing in Germany*" adlı Kehl ve Then'in (2013) çalışmasında; Almanya'da farklı jenerasyonlardan bireylerin bir arada yaşadığı Cohousing projelerinde yaşlı bireylerin barınma ve sosyal yaşamını sürdürülebilir kılma durumları incelenmiştir. Sonuçta bu projelerde yaşayan bireylerin profesyonel bakıma daha az ihtiyaç duyduğu ve sağlıklarının daha olumlu yönde değiştiği, güvenlik hislerinin arttığı sonuçlarına varılmıştır. Fakat bu tür projelerin devlet ya da sivil toplum kuruluşları tarafından desteklenmesi ve bu konuda politikalar geliştirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Cohousing yapılarında tasarımın en önemli unsurlarından biri de ortak mekânlar ile özel yaşam alanları arasındaki ilişkidir. Cohousing yapılarının tasarım girdileri müstakil konut ya da çok katlı apartman gibi yaşam alanlarının tasarım girdilerinden farklıdır. Katılımcı ve esnek tasarım anlayışı çerçevesinde, toplu yaşam ortamları ile özel yaşam alanları bir bütün oluşturacak şekilde tasarlanır. Özellikle büyük kentlerde bireyselliğin gün geçtikçe artmasıyla birlikte yalnızlık ve izolasyon hissi yaşayan insanlar sürdürülebilir yaşam biçimleriyle ilgilenmeye başlamışlardır. Ütopya gibi görünen bu durum barınma biçimini ve konut mimarisini etkilemektedir. Kolektif yaşamın değişmekte olan toplum yapısına yansıması, Cohousing gibi sürdürülebilir yaşam biçimleri olarak araştırma nesnesi olabilirler.

Jan Gudman Hoyer tarafından farklı bir yaşam alternatifi ortaya koymak amacıyla Thomas More'un 'Utopia'sından esinlenerek öncülük ettiği Cohousing barınma şekli farklı konu başlıkları ile inceleme konusu olmuştur. 1980'lerin sonunda bu yaşam biçimini araştıran mimarlar McCamant ve Durrett (1988) "*Cohousing: A Contemporary approach to housing ourselves"* adlı çalışmayı yaparak Cohousing'lerin Kuzey Avrupa'dan Amerika'ya yayılmasını sağlamışlardır. Araştırmalarında Danimarka'da Cohousing topluluklarının nasıl bir araya geldiğini, Cohousing girişimcileriyle çalışmanın yasal ve finansal yönlerini, topluluğun bir araya geliş ve tasarım süreçlerini aktararak bu deneyimin farklı bir coğrafyaya taşınmasını sağlamışlardır.

Cohousingler ile ilgili detaylı olarak hazırlanmış rehber niteliğindeki bir çalışma ise Scotthanson C. ve Scotthanson K. (1996) tarafından yazılan "*The Cohousing handbook"* adlı kitaptır. Scotthanson'ların ortaya koyduğu çalışmada toplulukların nasıl bir süreç geçirerek bir araya gelebileceği, arazi tahsisi ve finansal işlemler, tasarım süreci gibi oldukça detaylı bilgilere yer verilmiştir. Cohousing araştırmacıları özellikle komşuluk konusu üzerinde de oldukça durmuşlardır. Sosyolojik olarak ilgi çeken bu konu, aynı zamanda mekân ilişkilerini de şekillendirdiği için çeşitli disiplinlerin odağında olmuştur. Williams'in (2005) "*Designing neighbourhoods for social interaction: The case of Cohousing "*adlı çalışmasında Cohousing yaşamında komşuluk kavramı ele alınarak; Cohousing yaşamının sosyal etkileşim için en uygun koşullara sahip barınma biçimi olduğu savunulmuştur.

2010 yılında Stockholm'de siyasi ve dini açıdan bağımsız bir sivil toplum kuruluşu olan "*kollektivhus NU"* tarafından uluslararası düzeyde bir katılım sağlanarak "*Living together-Cohousing ideas and realities around the world"* başlıklı bir sempozyum Cohousing kullanıcıları, mimarlar, araştırmacılar, inşaat şirketleri ve aktivistlerin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Sempozyumda Cohousing konusu farklı disiplinlerdeki araştırmacılar tarafından ele alınmıştır. Cohousing projelerinin sayısının giderek arttığı ve farklı coğrafyalara yayıldığı belirtilerek; kadın hakları konusundan sosyal etkileşime kadar birçok konuda atölye çalışmaları ve çeşitli sunumlar Cohousing yaşamı çerçevesinde ele tartışılmıştır. Sargisson (2012) ise *"Second-Wave Cohousing: A Modern Utopia?"* başlıklı makalesinde "Cohousingler bir ütopya mıdır?" sorusundan yola çıkarak; bu deneyimi sosyal açıdan ele alıp; ütopik mi yoksa uygulanabilir mi olduğunu tartışarak; bireylerin sürdürülebilir bir topluluk oluşturabildikleri için bu yaşam şeklini seçtiklerini belirtmiştir.

Choi ve Paulsson (2011) tarafından yapılan "*Evaluation of common activity and life in Swedish Cohousing units"* adlı anket çalışmasında, İsveç'teki Cohousing projelerinin amacına ulaşıp ulaşmadığını incelemek amacıyla ortak aktivite ve yaşam kalitesini değerlendirmeye yönelik bir araştırma yapılmıştır. Araştırma kapsamında İsveç'teki 44 Cohousing projesinden 12'si (4 adet 40 yaş üstü bireylerin yaşadığı Cohousing projesi ve 8 adet farklı yaşlardan bireylerin yaşadığı Cohousing projesi) seçilmiştir.

- Ankete katılanların çoğunluğunun sağlıklı ve 50 yaşından 70 yaşına kadar farklı yaşlardan oldukları, önemli bir kısmının yüksek derecede eğitimli olduğu, kadın ve yalnız yaşayan birey sayısının fazla olduğu belirtilmiştir.
- En sık tercih edilen ortak aktivitenin; kahve içmek ve ardından bir öğünü birlikte geçirmekte oldukları ve ortak bir akşam yemeğinin hemen hemen her gün veya haftada en az birkaç kez düzenlendiği belirtilmiştir. Birlikte yemek yemenin sakinlerin zaman ve yemek pişirme maliyetlerinden tasarruf etmelerini sağladığı, bunun yanı sıra sosyal avantajlar nedeniyle önemli faaliyetlerden biri olarak kabul edildiği belirtilmiştir.
- Değişkenlerin tümü (sağlık koşulları ve eğitim düzeyi hariç), ortak faaliyetlere katılımı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilemektedir.

Ankete katılanların çoğu daha fazla dayanışma içinde olduklarını, yüksek düzeyde bu yaşam biçiminden tatmin olduklarını ve başkalarına Cohousing yaşamını önerdiklerini belirtmektedir. Yapılan anket; İsveç'teki bu Cohousinglerde yaşayan kullanıcıların birlikte barınma ideolojisini sürdürmekte istekli oldukları, birçoğunun mevcut yaşam şeklinden gurur duyduğu ve böylece bu Cohousinglerin işleyişini başarılı bir şekilde devam ettirdikleri sonuçlarına varılmıştır.

Jarvis (2011) tarafından yazılan "*Saving space, sharing time: integrated infrastructures of daily life in Cohousing"* adlı çalışmada, birlikte yaşayan hane halklarının ortak zaman ve mekân kullanımı; İngiltere ve ABD'deki sekiz adet Cohousing projesinde yapılan gözlemlere dayanarak incelenmiştir. Çalışmada kolektif faaliyetler ve ortak alan kullanımına dayalı günlük yaşam faaliyetlerinin altyapıları eleştirel bir biçimde ele alınmıştır. Esneklik kavramı dâhilinde çeşitli alternatif geçirgenlikleri göstermek için mekânların değişmesi ve bulanıklaşması durumunu; etnografik özellikleri örtüşen kullanıcılar seçilerek analiz edilmiştir. Analiz edilen projelerde farklı zaman dilimlerinde

mekânın geçici anlamlar yüklendiği farklı kullanımları barındırdığı gözlenmiştir. Cohousing yaşamının çağdaş yaşam biçimlerine kıyasla hangi noktada durduğu ve sürdürülebilirliğe katkıları tartışılmıştır.

Cohousingler hakkında yapılan önemli bir başka çalışma ise; Fromm'un (2012) "*Seeding community: Collaborative housing as a strategy for social and neighbourhood repair"* başlıklı çalışmasıdır. Makale Cohousinglerin mahalle ölçeğinde ne gibi değişimler yaratabileceğini araştırmaktadır. İçinde bulunduğu toplumu nasıl etkileyebilir, kentsel mekâna nasıl bir etkisi vardır gibi konuları ele almıştır. *"Self Made City"* adlı kitapta ise Ring (2013) Berlin'deki Cohousing projelerini ekoloji, mekânsal paylaşım, sosyal yapı, maliyet, yeşil alanlar, karma kullanım (mixed-used), deneysel çözümler gibi konular çerçevesinde incelemiştir. Berlin'i bu yapıların nasıl dönüştürdüğünü araştıran Ring (2013); bireylerin kendi yaşam alanlarını yaratmada aktif olmaları gerektiği ve bu şekilde kenti değiştirip dönüştürebilecekleri konusu üzerinde durmaktadır.

Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal'dan (2015) oluşan bir editör grubu "*Building and Living in Communities"* başlıklı kitabı yayınlamışlardır. Kitap topluluk oluşturarak barınma ortamı inşa etmek ve birlikte yaşamak konusunu ele almaktadır. Farklı ülkelerde gerçekleştirilmiş birçok Cohousing projesi incelenmiştir. İnsanların yaşam alanlarını seçerken konum, boyut, maliyet gibi birçok konuyu değerlendirdiklerini fakat özellikle sosyal konuları göz ardı ettiklerini vurgulayarak, komşuluğu temel alan projeler üzerinde durulmuştur. Cohousing projelerinin sosyal yönü yanı sıra; ekonomik yapısı ve arazi tahsis prosedürleri gibi konularda araştırmalar içermektedir

Misyonu, birlikte barınan toplulukların ve kooperatif kültürünün gelişimini desteklemek ve teşvik etmek olan "*Foundation For Intentional Community*" adlı kuruluş internet sitesi vasıtasıyla topluluklar hakkında geniş bir çalışmaya yer vermektedir. Hem oluşturulmuş topluluklar hakkında bilgiler vermeyi hem de yeni bir araya gelecek topluluklar için rehberlik etmeyi amaçlamaktadır. Böylece topluluklar internet aracılığıyla da bir araya gelebilmekte veya kendisine uygun topluluğu bulabilmektedir.

Amaç

Bu çalışmanın amacı; değişen kent yaşamı sebebiyle ortaya çıkan yalnızlık ve izole olma durumuna karşı bir çözüm bulma arayışı ve karşı duruş olarak ortaya çıkan Cohousing yapılarını ve yaşam biçimini; birlikte yaşam, ortak mekân paylaşımı, mekânsal çözümleri ve kentle ilişkisi bağlamında incelemektir. Türkiye'de konut üretiminde bir dönem için önemli bir yöntem olarak kullanılmış kooperatif geleneğinin olması bu konuyu Türkiye için önemli kılmaktadır. Kooperatifleşme sürecine bakıldığında sadece mali kaynakları çoğaltmak ve konut sorununa devletinde sağladığı kredilerle çözüm üreterek konut sahibi olmayı kolaylaştıran bir yöntem olduğu görülür. Ancak konut elde edim süreci gerçekleştirildikten sonra biten bir dayanışma söz konusudur. Cohousing yerleşkelerinde tasarım sürecinden başlayan dayanışma, inşa sürecinde ve konutlarda yaşam sürecinde de devam etmektedir. Birlikte yaşama üzerine kurgulanmış bir dayanışma modeli söz konusudur. Bu açıdan ülkemizde de bu sürecin tanınırlığı önemlidir.

Yöntem

Çalışmada yöntem olarak konuyla ilgili literatür taraması yapılmış; bu konuda yazılmış makaleler, kitaplar, tezler araştırılmıştır. Örnekler yerinde yapılan gözlemlerle birlikte, Cohousing kullanıcıları ve mimarlarıyla görüşmeler yapılarak incelenmiştir. Cohousing deneyimi birlikte yaşam, ortak mekân paylaşımı ve kentle kurduğu ilişki bağlamında ele alınmıştır.

Kapsam

Çalışmanın çerçevesini 'birlikte yaşam' ve onun bir tezahürü olan 'Cohousing' yerleşkeleri oluşturmaktadır. Yaklaşımın ortaya çıkışı kent mekânının ve dolayısıyla kent yaşamının değişimine dayanır. Bu hızlı değişim aile ve komşuluk bağlarının da değişmesini beraberinde getirmiştir. Zayıflayan toplumsallık ve komşuluk ilişkilerinden kaynaklanan rahatsızlığı değiştirme arayışlarından biri olarak Cohousing yaşam biçimi ortaya çıkmıştır. Günümüzde özellikle büyük kentlerdeki birçok insan kentten ve komşularından kopuk ilişkiler barındıran konutlarda yaşamaktadır. Cohousing yapıları bu türden yaşama dair bir eleştiri ve değişim arayışı ortaya koymuştur

Cohousing yapılarının Amerika'dan Japonya'ya kadar birçok ülkede örnekleri görülmektedir. Ancak bu tez kapsamında özellikle Kuzey Avrupa ülkelerindeki örneklerin seçilme nedeni Cohousingin temellerinin Danimarka'da atılmış olmasıdır. Cohousinglerin ortaya çıkmasında esin kaynağı olan sosyalist ütopistlerin konut ütopyalarının Avrupa ülkelerinde gerçekleştirilmiş olması, incelenen örneklere konumu itibariyle de önem kazandırmaktadır.

Tez kapsamında birlikte barınma kavramı sosyalist ütopist yaklaşımlardan başlayarak ele alınmıştır. Sosyalist ütopistlerin tasarladıkları toplu yaşam alanları ve neden bunlara ihtiyaç duyulduğu üzerinde durulmuştur. Esasen tezin konusunu oluşturan Cohousing yapıları ve yaşam biçimi de bir amaca hizmet etmekte ve mevcut düzenin negatif etkilerine karşı durmaktadır. Tıpkı sosyalist ütopistlerin yapmaya çalıştığı gibi yaşam şeklini değiştirerek, toplumsallığı ve birlikte yaşamı yeniden oluşturarak çözüm arayışı içinde bulunmaktadır.

Bu çerçevede ilk olarak 'birlikte yaşam' konusu ve bu bağlamda sosyalist ütopistler ve bu anlayışla gerçekleşen örnekler ele alınmıştır. 'Birlikte yaşam (barınma)' konusu toplumsallık ve ortak mekân kullanımı bağlamında incelenmiştir. 'Birlikte yaşam' kurgusu öne çıkan 20. yüzyıl örneği Le Corbusier Unite d'Habitation ve Oscar Niemayer Hansaviertel Sosyal Konut Projesi inceleme kapsamı içine alınmış ve 20. yüzyılda 'birlikte yaşam' kavramının nasıl ele alındığı tartışılmıştır.

Bu kurgu çerçevesinde sonraki bölümde birlikte barınmanın çeşitli tezahürleri ele alınmıştır. 3. bölümde ise öncelikle Cohousing yapılarının nasıl bir yaşam şekli sunduğu ve amaçladığı üzerinde durularak; Cohousing yapılarının nitelikleri ortaya konmuştur. Kavramsal çerçeveye uygun olduğu düşünülerek seçilen bazı örnekler yerinde gözlemler ve mimarlarıyla görüşmeler yapılarak sözü edilen kavramlar ışığında tartışılmıştır.

Sonuç bölümünde ise Cohousing yapılarının mevcut kentsel düzende neyi değiştirmek ve dönüştürmek istediği üzerinde durulmuş; toplumsallık, birlikte yaşam ve ortak mekân paylaşımının yapı ve kent ölçeğindeki etkileri tartışılmıştır.

2. BİRLİKTE YAŞAM (BARINMA)

Bazı ortak amaç ve niyetlerle bir araya gelen insan topluluklarının oluşturduğu yaşam formudur. Bu topluluklardaki insanlar diğer insanlardan çok daha fazla takım çalışmasına sahip insanlardır. Choi ve Paulsson'a (2011) göre "Daha iyi bir barınma ortamı oluşturmak için çözümler ortaya koymaya çalışan, ortak amaçlara sahip bir grup insan tarafından birlikte yaşam biçimleri kurulur". Kaybolmuş toplumsallık hissini yeniden kazanmak, bireysel yaşamın yalnızlığa ittiğini düşünmek, yardımlaşma isteği, bağlanma isteği birlikte barınan topluluklarda bir araya gelme ve birlikte yaşama amacıdır. Frank ve Ahrentzen'e (2009) göre "Diğer topluluklardan çok daha verimli bir takım çalışmasına sahiptirler. Bu toplulukların üyeleri genellikle ortak bir politik, sosyal veya manevi vizyona sahiptirler ve çoğunlukla alternatif bir yaşam tarzı benimserler."

Birliktelik veya dayanışmanın sosyolojik önemi, modern sosyal bilimcilerce epey tartışılmıştır. Bilim insanlarına göre engellenme, kaygı, güvensizlik ve yalnızlığa karşı bir çare arayan insanlar topluluk oluşturmaya uğraşmaktadır. Çünkü özgürlük modern insanı korkutmakta, bireysellik yabancılaşma getirmekte, bir topluluğa bağlı olmama sosyal güvenlik hissini tahrip etmektedir. Sözü edilen sosyal hastalık ve artan kalabalık ortasındaki sosyal izolasyon duygusunun, topluluk duygusu yaratılarak iyileştirilebileceği öngörülmüştür. Topluluk bir sosyal süreç olarak, içinde insanların bir araya geldiği ve daha çok bütünleştiği, birleşik insan ilişkilerinin bir formu veya etkileşimidir. Topluluk basit bir dayanışma tutumu veya ideolojisi olarak nitelendirilemez. Topluluk günlük insan davranışı düzleminde işleyen bir dayanışmadır. Topluluk açısından bütünleştirici sosyal ilişkiyi karakterize eden en önemli özellik bireyin tüm genel gruplarındaki olumlu iş birliğidir. Sözü edilen karşılıklı ilişkilerin toplam sıklığı ve süresinin büyük toplumlarda daha fazla olduğu bilinmektedir. Topluluk hem bir sosyal süreç hem de bir gönüllü sosyal dayanışma duygusudur (Fichter, 2001).

Sargents'e (2004) göre "5 veya daha fazla yetişkin ve onların çocuklarından oluşan; ortak değerlerini geliştirmek için ya da karşılıklı olarak üzerinde anlaşmaya varılmış başka bir amaç için birlikte yaşamayı tercih eden topluluklardır". Geogh Kozeny'e göre "Birlikte yaşayan-barınan topluluk ortak bir amaç için bir arada yaşamayı seçmiş, ortak değerleri yansıtan bir yaşam tarzı yaratmak için çalışan bir grup insandır" (akt.: Sargisson, 2012).

Bu tanımlarda 3 özellik öne çıkmaktadır:

1. Ortak değerlere sahip bir topluluk
2. Ortak amaçları olan bir topluluk
3. Ortak değerler ve amaçlara göre uygulanan projeler

Miller (1998) bu topluluk oluşumları için 7 kriter öne sürmüştür:

1. Ortak amaç
2. Grup için bireyselliğin bastırılması ve özveri
3. Konum olarak yakınlık
4. Kişisel etkileşim
5. Ekonomik paylaşım
6. Fiziksel varlık
7. Kritik kitle (belirli bir toplumsal dönüşümün başlaması için gerekli görülen asgari toplumsal biraradalık)

Miller; Kozeny ve Sargents'den farklı olarak ortak değerlerin baskın toplum değerlerinden etkilenmeden, uzaklaşmaya ihtiyaç duyduğunu düşünmektedir. Miller'a göre varoluşları kişisel ilişkilerden, geleneklerden, aile bağlarından daha farklıdır (akt: Sargisson, 2012). Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal (2015)'a göre "Özellikle değişen toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilen, uygun fiyatlı ve nitelikli konut ihtiyacı söz konusudur. Paylaşım konseptli topluluk oluşturarak birlikte yaşam şekli benimseyen projelerde; maddi malların bireysel mülkiyetini ortadan kaldırmak ve karşılıklı yardım gibi maddi olmayan değerlerin ortaya çıkmasını teşvik etmek gibi vizyonlar vardır".Fleming, Baum ve Singer (1985) "çevresel değişkenlerin sosyal ilişkilerin sıklığını ve niteliğini etkilediğini, bu etkinin topluluk oluşumunu ve sosyal desteği yarattığını" ileri sürmektedirler. Topluluk oluşumunu şunlara bağlamaktadırlar:

- Sosyal ilişki (destekleyen ortamların yaratılması)
- Yakınlık (uygun bir şekilde mekân düzenlemesiyle birlikteliğin arttırılması)
- Uygun mekân (ortak kullanılan alanların olması)

Konut talebi günden güne artmakta ve değişen yaşam koşullarıyla birlikte konuta yönelik yaşam beklentisi de değişmektedir. Fakat özellikle yerel politikaların ve konut piyasalarının bu değişen beklentilere cevap verememesi sonucu insanlar, topluluklar oluşturarak kendi yaşam biçimlerine uygun konut taleplerine çözümler aramaktadırlar.

Birlikte yaşam modelleri sosyal ihtiyaçlardan kaynaklandığı gibi farklı mekânsal beklentiler ve dayanışma ihtiyacı sonucu da oluşturulmaktadır. Yüksek nitelikli yaşam standartları öncelikle nitelikli sosyal ve mekânsal çözümler üreterek gerçekleştirilebilir. Bu bir aradalıkların amacı sürdürülebilir komşuluk ilişkileri, sürdürülebilir çevre, çocukların güvenle büyümesi, yaşlıların dayanışma ve yardımlaşma içinde yaşaması, yoğun iş temposu içindeki insanların görev paylaşımı ile yüklerini hafifletmesi, enerji tüketimini azaltmak, kentle ilişkiyi güçlü tutmak gibi yaşam kalitesini belirleyen niteliklere sahip yaşam ortamları yaratmaktır. Birlikte yaşam modellerinde kendi kendini organize eden ve kendi kendini finanse eden (kooperatif) modeller önem kazanmaktadır.

Finansmanı ortaklaşa sağlama yöntemi Türkiye'de özellikle 1950'li yıllardan sonra birçok örneği olan kooperatifleşme şeklinde de kendini göstermektedir. Ancak bu kooperatifler daha çok finans alanında yardımlaşmışlar; Cinnah 19, Yeşiltepe Blokları gibi örnekler haricinde ortak yaşam konusunda bir arayış içinde olmamışlardır (Boyacıoğlu, 2015).

Birlikte inşa edip paylaşımı arttırarak yaşama fikri gitgide daha fazla bireyi içine çekmekte ve beklentilerini karşılamaktadır. Yeni sayılabilecek bu eğilimin çeşitli sebepleri vardır. İlk olarak, değişen aile yapısı bu ihtiyacı körüklemiştir. Birkaç neslin birbirine yakın yaşadığı geleneksel aile yapısının değişerek daha fazla insanın yalnız yaşaması çok daha çeşitli ve oldukça canlı birlikte yaşam idealleri olan insan gruplarının oluşumuna yol açmıştır. Bu duruma tek kişilik hane sayısının artışı ve insanların daha uzun yaşamaya başlaması ile birlikte yalnız kalan yaşlı sayısının artması da etki etmiştir.

Birlikte yaşam ve toplumsallık odaklı barınma biçimlerini tercih eden insanlar, diğer konut projelerinde olduğu kadar farklı profilden insanlardır. Bunun yanı sıra birçoğu, sosyal etkileşime daha fazla ilgi duymakta ve daha iyi bir yaşam standardı ve yaşam kalitesi aramakta, güçlü bir kişisel bakış açısı ve topluluk ruhu taşımaktadır. Birlikte yaşam zamanla ve deneyimle de öğrenilen bir yaşam biçimidir. Birbirlerine karşı ortak bir toplumsal bağlılık hissi yanı sıra, kimi konut sakinleri de konut maliyetinin düşük olması,

engelsiz erişim, ekolojik sürdürülebilirlik ya da sosyalleşme olanağı fikri ile bu tür projelere ilgi duymaktadır.

Birlikte yaşamak ve ortak kararlar almak çatışmalara ve anlaşmazlıklara da sebep olabilmekle beraber bu tarz topluluklarda yaşayan bireylerin iletişim becerileri de zamanla gelişmekte ve sorunları birlikte çözebilmektedirler. Olası çözülemeyen problemin oluştuğu durumlarda bireyler topluluklardan ayrılmaktadır. Fakat ayrılan sakinlerin yerine uyum içinde olabilecek yeni sakinler bulmak da oldukça zor olmaktadır. Birlikte yaşam şekilleri aslında diğer canlılarda da görülen birlikte yaşam formlarına benzetilebilir. Birlikte topluluğun doğasına uyum içinde bir iletişim söz konusuysa ve sorunlar karşılıklı anlayışla çözüme kavuşturulabiliyorsa bu canlı organizma yaşamakta; değilse ayrılmalar ya da kopmalar olabilmektedir.

Ring'e (2013) göre "Bazı sakinler topluma ve mahallelerine katkı sağlama isteğiyle motive olurlar". En pratik düzeyde, bu ortak kullanım alanlarının sağlanması yoluyla elde edilebilir. Ortak yaşam alanları tasarlayarak inşa etmenin en önemli tarafı bir topluluk hissi yaratmaya yardımcı olmasıdır. Aslında çoğu insanın yaşadığı yaşam alanları; kalabalıkların olduğu büyük kentler, birçok dairenin bulunduğu siteler olmasının yanında toplumsallık hissinden uzaktır. Toplumsallık oluşturmak topluluk içinde yaşamaktan farklı bir durumdur. Topluluk içinde ortak zaman paylaşımı, fikir paylaşımı, dayanışma ve ortak hareket edebilme yetileri olduğu durumda toplumsallık hissi oluşabilir. Bir grubun toplumsallık hissi ile hareket edebilmesi ortak kararlar alarak bir arada saygı içinde yaşayabilmesi ile mümkün olabilir.

Tasarım aşamasından sonra ortak olarak alınan sorumluluklar ile topluluğun canlı kalması sağlanmalıdır. Kişinin kendi kişisel mekânına da çekilebildiği, kişisel inisiyatiflerle kendi yaşamını ve ortak alanları şekillendirmede de rol oynayabildiği bir yerde yaşaması kent ölçeğinde de olması beklenen bir durumdur. Bu tarz yaşam alanlarını tercih eden insanlar nasıl komşusunu tanıyor ve onunla aynı mekânları paylaşıyorsa bu sistemi sadece komşularıyla yaşayarak ve içe kapanarak değil; kente entegre ederek sağlıklı sosyal çevrelerin oluşmasını sağlayabilirler.

2.1. Birlikte Barınma Kavramının Gelişimi

2.1.1.Sosyalist ütopistler ve 20. yüzyıla etkileri

Ortak yaşama ilişkin arayışlar tarihte hep var olmuştur. Özellikle endüstri devrimi sırasında ve sonrasında var olan konut eksikliğine cevap olarak ortaya çıkan gelişmeler önerilen yaşam biçimleri ve onların mimari konseptleri günümüzde de güncel şartlarda mimari konseptlerin oluşmasına yardımcı olmuşlar, kaynaklık etmişlerdir. Değişen yaşam şartlarına çözüm arayışında bulunmak isteyenler, ideal toplum için ideal kent ve yaşam alanları tasarlayarak işe başlamışlardır.

Endüstri devrimi öncesinde Thomas More (1478-1535), konut sorununun çözümünü "komün konut" kavramı üzerinden geliştirmiştir. More'un Ütopya adlı komünal yaşamı ele aldığı çalışmasında insanların göçe zorlanmadığı eşit bir toplum düzeni öngörülmüş; ortak mülkiyetli konut sistemi öngörülerek 'bireysel mülkiyet' düşüncesi eleştirilmiştir. Bireysel mülkiyetin gelişmemesi için on senede bir kura çekilerek komün konut mekânlarının değiştirilmesi, komün konut mekânlarının etrafında ise kolektif yemekhaneler, çocuk bakımevleri gibi alanların olması gerektiği savunulmuştur (Logan, 2002).

Endüstri dönemi işçi sınıfının doğmasına neden olmuştur. 17. yüzyılda sanayileşen kentlere göçler başlamıştır. Örneğin, Edinburgh sur içine sığmamış; yapılar 8 kata çıkmış ve insanlar 'Close' adı verilen yeraltı şehirlerinde yaşamaya başlamışlardır. Güneş ışığı için pencere vergisi vermişler, gün ışığı hakkı, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı parayla satılmıştır. Görmezden gelinme, yok sayılma, gözden çıkarılma, temiz su dilenmek, gün ışığı dilenmek, en temel ihtiyaçlardan yoksun yaşam alanları sanayileşen kentlerde oluşmaya başlamıştır.

Kentlerde kiraların artması sonucu çeşitli "sosyal konutlar" yapılmış, fakat yaşamaya elverişli olmayan alanlara, fabrikalarla demir yolları arasına yerleştirilmiştir. Çünkü demir yolları, fabrika ve yoksul konutu sanayi şehrinin en temel 3 özelliği olmuştur. Örneğin 1841'de Manchester'da ortak kullanılan 200 adet konut bulunmaktadır. Bunlar 20 kişinin bir yatakhanede yaşadığı konutlardır. Kolera salgının sebebi yoksul konutu ve yaşam alanlarıdır. Günlük yaşam koşullarından bir anda koparılan ve kırsaldan kente göç eden bu insanlar yeni sosyal düzenin kurallarına aynı hızla ayak uyduramamışlardır ve böylece

yerleşim koşullarıyla birlikte toplumu da değiştirmeyi arzulayan, somut öneriler sunan modern şehirciliğin temelini oluşturan tasarımlar geliştirilmiştir (Ragon, 2010). İşçi sınıfı, genelde fabrikalarda burjuva sınıfının dayattığı ağır koşullarda, gıda, barınma ve sağlık gereksinimleri karşılanmaksızın sağlıksız bir şekilde yaşamaya zorlanmıştır (Manoochehrie,2009).

Kentlerin kalabalıklaşması sonucunda salgın hastalıkların türediği sağlıksız kentler oluşmuş, burjuva ile işçi sınıfı arasında mekânsal ayrışmalar da ortaya çıkmıştır. Örneğin Engels (1995) bu dönemin İngiltere'sindeki kent yoksullarının yaşayışlarını "sefalet ve yoksunluk portresi" olarak tanımlamıştır. Endüstri Devrimi sonucu kentlere göç eden işçi sınıfı için ilk zamanlar elektriği, suyu ve kanalizasyonu olmayan tek katlı ve tek odalı işçi konutları inşa edilmiştir. Kentlerin büyük sanayi merkezlerine dönüştürülmesi evresinde yol genişletilmesi, demiryollarının oluşturulması gibi ulaşım faaliyetleri sonucu merkezdeki bu tek katlı ya da apartman tipi yoğun yerleşimli işçi konutları yıktırılmıştır. Sonraki evrede ise işçilerin merkezden kent çeperlerine sürülmesi ve merkezdeki konut kira fiyatlarının artması peş peşe ilerlemiştir. Kentlerdeki yüksek konut ücretleri, işçilerin konut sıkıntısını büyütmüştür. Ütopist sosyalistlerin işçileri sadece zorlu çalışma koşullarından kurtarmak değil; aynı zamanda sağlıksız ve zor yaşam şartlarından da kurtarmak; barınma ve sosyal yaşam kalitelerini artırmak gibi amaçları vardır.

Ütopyaların ilk ortaya çıkışından bu yana önemli bir özelliği de çoğu kez kent bazında ele alınmasıdır. Ütopyalar bir kent yaşamı önerisi barındırırlar. Mumford'a göre; "İlk ütopya kentin kendisidir" (akt: Dostoğlu, 2001). Birtakım öneriler hazırlayıp bunları hayata geçirmeyi hedefleyen ütopistler deneysel çalışmalar yapmışlardır. Kentsel ve kırsal yaşamın değişmesini arzulayan eylemlerde bulunmuşlardır.

Topluluk yaşantısı düşünülerek inşa edilen ilk projeler 19. yüzyılda sanayileşen kentlerde ortaya çıkmıştır. Ortak vizyonları (tüm fikirleri gerçekleşememiş olsa da) ortak desteğin de yardımıyla; halkın özellikle işçi sınıfının günlük yaşamlarını iyileştirmek; ortak kullanım için ek işlevlerle desteklenmiş; yoğun konut yapıları inşa etmektir. Baş aktörleri sanayiciler olsa da bu girişimler, mimarların işçi barınaklarının inşasına ilk katılımını işaret etmektedir. Özellikle birlikte yaşam üzerine bir arada yaşam hayalleri kuran Owen, Fourier ve Godin yaptıkları deneysel çalışmalarla Cohousing gibi günümüz birlikte yaşam şekillerine temel oluşturmuşlardır.

Robert Owen – New Lanark ve New Harmony

Dönemin kentsel ve sosyal problemlerini kavrayıp, somut önerilerde bulunan İngiliz sanayici ve ütopist Robert Owen, geleceğe yönelik bir toplum projesi olarak düşünülen ve daha sonra gerçekleştirilen konut ütopyalarının en erken örneklerinin sahibidir. Döneminin yaygın düşünce yapısından oldukça farklı fikirlere sahiptir. Owen, hayalindeki ideal topluma yönelik düşüncelerini gerçekleştirmek için ideal yerleşim modeli hazırlamıştır. Hem tarlada hem de fabrikada çalışarak kendi kendine yeten bir toplum hayal eden Owen, toplum için gereken bütün hizmetlerin sağlandığı, komünal yaşamın hâkim olduğu yerleşimler tasarlamıştır (Güler Üçer ve Yılmaz, 2004).

Döneminde devrimsel bir yaklaşım olarak değerlendirilen bu girişimde; kreş, anaokulu, ücretsiz sağlık hizmeti, çocuklar için okul ve yetişkinler için gece dersleri sunmanın yanı sıra; dans, konser etkinlikleri düzenlenmiş ve özenli peyzaj ile dinlenme ve gezinti alanları önermiş ve gerçekleştirmiştir. Owen günde 8 saatle sınırlandırılmış bir çalışma saati düzenlemiştir. İşçilerin barınma, sağlık ve eğitim olanaklarına ulaşmasını sağlarken aynı zamanda ortak aktiviteler yapılabilecek mekânlar tasarlamıştır.

New Lanark

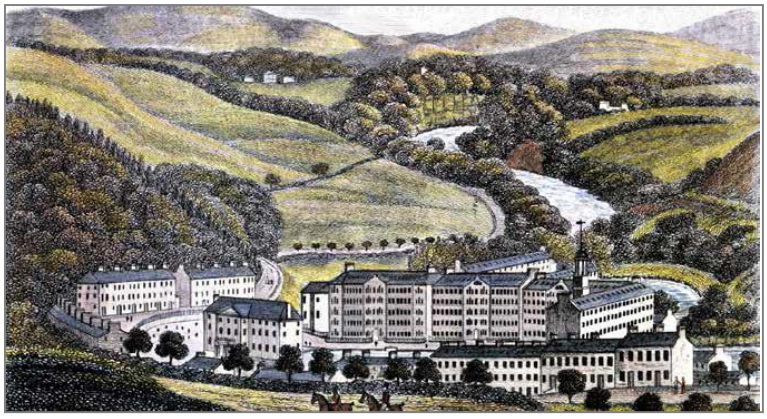
Owen'in İskoçya'da inşa ettiği New Lanark projesi genellikle topluluk odaklı konutların kökeni olarak görülmektedir (Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal, 2015). Owen kentsel alanların dışında kalan boş bir arazide projesini tasarlamıştır. Proje; iş, konut ve eğitim birimlerinin bir arada olduğu, küçük birimlerden oluşmaktadır. İngiltere'de kentten yalıtılmış kırsal bir arazide yaşama geçirilen New Lanark deneyi, çalışanlara geniş bir eylem özgürlüğü tanımış, üretimin büyük ölçüde artmasını sağlayarak Avrupa çapında üne kavuşmuştur (Akkoyunlu Ertan, 2004).

Owen'in New Lanark deneyinin temel ilkeleri şu şekilde ifade edilebilir:

- İşçilerin yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla ılımlı işgücü şartlarını sağlamak
- Çalışma saatlerini düzenlemek
- Üretimi ve verimliliği artırmak amacıyla uygun ücret düzenlemesi yapmak
- Sağlıklı konutlar inşa etmek

- Mutlu bir endüstri toplumu yaratmak
- Özellikle çocukların geleceğini dikkate alarak eğitim yapıları ve çocuk bahçeleri inşa etmek (İngiltere'de ilk çocuk bahçesi)

Bu yerleşkenin fabrikadan ziyada bir yapım evi olduğu söylenebilir. Owen sanayi ve tarımın ayrı etkinlikler olarak kalmaması, tüm halkın temel uğraşının tarım olması, sanayinin de tümleyici bir uğraş olması gerektiğini savunmuştur. Bu doğrultuda kırda ve fabrikada çalışan, kendi kendine yeterli ve zorunlu hizmetlerle donatılmış, sınırlı sayıda bir topluluk için birlikte yaşayabilecekleri bir yerleşke tasarlamıştır (Benevelo, 1981).

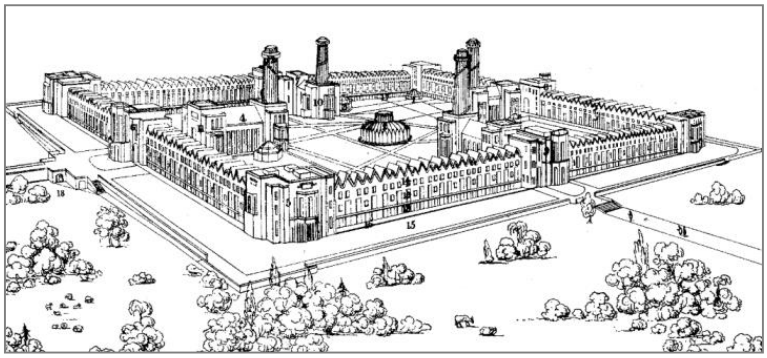
Resim 2.1. New Lanark yerleşimi (UNESCO World Heritage Centre [whc. UN], 2019)

New Lanark'da 1820 yılı itibariyle 2500 kişi yaşamıştır. Fabrikadaki işçilerin refah seviyesi arttıkça fabrika da daha verimli hale gelmiştir. "İyiliğin otomatizmi" ne inan Owen, işçi evlerini atölyelerden ayrı tutmamış; tümünü saat gibi işleyen dev bir makine gibi görmüştür. New Lanark'da işçi çocukları için okullar bulunmakta olup, topluluklar on, yüz, bin kişilik birimler halinde düzenlenmiştir (Ragon, 2010). Bu toplulukların her biri tüm üyelere yetecek bir alana sahip olmuştur. Bu düzenlemeyle, büyük şehirlerin sağladığı tüm avantajlardan yararlanıp, dezavantajlar önlenmek istenmiştir.

New Harmony

Owen 1824 yılında Amerika'dan toprak satın alarak; mekânsal ve mimari tasarımda kente özgü işlevleri ve konut mimarisini kır yaşamına taşımak, bir açıdan kent-kır sürekliliğini gerçekleştirmeye çalışmak için 700-800 kişilik New Harmony topluluğunu kurmuştur. New Harmony projesi, çevreden yüksek platformlar aracılığıyla yalıtılmıştır (Akkoyunlu

Ertan, 2004). Owen, New Harmony'de kırsal alanda kentin olumsuz etkilerinden uzak,ancak kentin sağladığı faydaları içeren uyumlu bir düzen kurmaya çalışmıştır.

Resim 2.2. New Harmony yerleşimi (http://urbanplanning.library.cornell.edu/DOCS/whitwell.htm)

New Harmony topluluğu mülkiyette mutlak ortaklık ve mutlak eşitlik ilkelerine dayanmakla birlikte; topluluğun başlıca ilkeleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Hukuka saygı
- Üretim ve tüketim dengesinin gözetilmesi
- Tüm yetişkinlere eşit haklar
- Herkes için çalışma hakkı
- Ortak mülkiyet
- İçtenlik, nezaket ve iyilikseverliğin tüm ilişkilerde temel alınması
- İşlerde düzenlilik
- Bilgi edinme
- Sağlığı koruma

Kare bir form oluşturan yerleşke, tarım alanının merkezinde bulunmaktadır. Gereksiz aksiliklere yol açacağını düşündüğü, sağlıksız ve rahatı kaçırdığını iddia ettiği sokakları, caddeleri, ağaçlı yolları ve avluları projeye dâhil etmemiştir. Kamu binaları karenin içinde paralel kenarlar oluşturacak şekilde ayrılmıştır. Merkez binada kolektif mutfak ve yemekhaneler bulunmaktadır. Özel yaşam birimlerinde mutfak yoktur. Sağ tarafta giriş katında küçük çocukların derslikleri, üst katta okuma salonu ve ibadet yeri olan kültür binası yer almaktadır. Sol taraftaki binada büyük çocukların derslikleri, toplantı salonları ve bir de kütüphane bulunmaktadır. Karenin 3 kenarı üzerinde evli işçilerin 4 odalı

konutları yer almaktadır. Dördüncü kenarda üç yaş üzeri çocukların yatakhaneleri bulunmaktadır. Çocuklar ortak eğitim almakta ve aileden bağımsız yetiştirilmektedir. Konutların arka tarafında bahçeler vardır; atölyeler ise daha öteye yerleştirilmiştir. Daha uzakta ise çiftlikler, fırın ve birahane gibi üretim bölümleri bulunmaktadır. Sanayiyapıları yerleşkeye eklenmiştir (Ragon, 2010). Ortak mutfakta birlikte pişirme, birlikte yeme, ortak mekânlarda sosyalleşme olanağı tanımakta ve bu sebeple birlikte yaşam temelinde önemli bir örnek olmaktadır.

Bu girişim ekonomik sorunlar ve iç anlaşmazlıklar nedeniyle iflasla sonuçlanmıştır (Fishman, 1994). Fakat projenin yarattığı sosyal ve politik düşünce çevresini ve kentini hatta ülkesini etkilemeyi başarmıştır.

Charles Fourier - Falanstere

Fourier Avrupa'daki önemli anıtların ölçülerinin listesini tutmuş ve bir ölçüm sopasıyla Paris sokaklarında dolaşarak Falansterelerinde kullanılabilecek bilimsel olarak kanıtlanmış bir ölçü birimi bulmak için sarayları ve müstakil evleri ölçmüştür (Ragon, 2010).Fourier fabrikaların insanın beden ve ruh sağlığına zararlı olacak biçimde inşa edilişini, kent sokaklarının hijyenden uzaklığını ve hava almayacak biçimde iç içe geçmesini eleştirmiştir. Konutların hava almaya elverişli olmasını, doğayla iç içe ve geleneksel aile yapısından farklı olarak birlikte yaşama izin verecek şekilde (Falanstere olarak) inşa edilmesini istemiştir. Phalanstère/Falanstere, phalange/falanj; bütün beden, organize birlik ve stère; konut, ikametgâh anlamlarına gelen iki kelimenin birleşiminden türetilmiştir. Falanj; toprağın, sermayenin ve malzemenin hisse senetleriyle temsil edildiği, sermayeye, işe ve yeteneğe üç tür kâr payının dağıtıldığı; ortak mülkiyete ve harcamaya yer verilmeyen, toplu olarak üretimde bulunulan bir birliktir (Çıvgın, 2011).

Kentin birbirinden geniş yeşil alanlarla ayrılan üç ana kuşaktan oluşmasını öneren Fourier, bu kuşaklardan ilkinde, merkez kent; ikincisinde mahalleler ve büyük fabrikalar; üçüncüsünde ise geniş caddeler ve banliyöler olması gerektiğini savunmuştur (Akkoyunlu Ertan, 2004).Fourier'in toplumu komünlerden oluşmaktadır. Birlikteliğe önem vermiş, toplu yaşamın gerekliliğini savunmuştur. Sanayi etkinliklerini toprak işleriyle harmanlayarak; şehir anlayışına kırsal bölgeyi de katmıştır. Fourier'e göre şehir ortak bir merkeze sahip 3 bölümden oluşmaktadır. Fourier'in tasvir ettiği kentte sokaklar 18m.

genişliğinde ve kamu alanları şehrin 1/8 ini oluşturmaktadır. Fourier ızgara sisteminin özgürlük tanımadığını düşünmüş ve bu sistemi reddetmiştir. Ortak mülkiyeti yani toplulukçu bireysel mülkiyet anlayışını savunarak, mülkiyet haklarına ilk savaş açanlardandır. Toplum sarayı olarak adlandırdığı Falansterelerde monoton bulduğu kare formunu kullanmayı reddetmiştir (Ragon, 2010).

Robert Owen'in önerisinden farklı olarak Falanstere'de, ayrık konutlar yerine tüm aktivitelerin toplandığı tek bir blok öngörülmüştür. Bu blok içinde, yaşlılar zemin kata, çocuklar orta kata, yetişkinler ise üst kata yerleştirilmiştir. Böylece, tüm binalar zemin kattan ayrı olarak en az üç kat ve bir çatı katına sahip olacak şekilde düşünülmüştür. Bireyler üst katlardaki dairelerde kalıyorlarsa da yatma dışında birlikte yaşamakta, birçok salonda bir araya gelip, ortak mutfakta pişeni birlikte yemektedirler. Çocuklar New Harmony'de olduğu gibi ailelerden ayrı yetiştirilmektedir (Bumin, 1990).

Herkese tek tek konut yapmanın ekonomik olmadığına inanan Fourier, yaklaşık 500 hektarlık alanda 1600 kişilik binalardan ve endüstri tesislerinden oluşan topluluk birimleri tasarlamıştır. Falanstere'nin merkez binası gürültüsüz işlere ayrılmıştır. Binanın kanatlarından birinde gürültülü atölyeler yer almıştır. Diğer kanatta ise ziyarete gelen kalabalık gruplar ağırlanmıştır. Fourier etkinlikleri sınırlandırarak ve gürültülü işleri bir araya toplayarak, yıllar sonra 'bölgeleme' adı verilecek şeyi yapmıştır. Falanstere'lerdeki bölümleri geçit-sokaklarla birbirlerine bağlamayı önermiştir. Bunlar sayesinde kötü hava koşullarına maruz kalmaksızın her yere ulaşılabilir. Dayanıklı yer altı geçitleri ve koridorlar sayesinde, Falanstere'lerden ahırlara ulaşım içeriden sağlanabilmiştir. Geçit-sokakların üstü kapalı tasarlanarak iklimlendirme düşünülmüştür (Ragon,2010).

Tiyatrolar, gezinti alanları ve parklar gibi ortak kullanılan mekânlara yer vermiştir ve Falanstere'de komün yaşamını önermiştir. Böylece bir bütünün parçası olmanın verdiği sosyal yaşam yanı sıra, para ve zaman tasarrufu sağlanmasının ve yemek kalitesinin artmasının mümkün olacağı düşünülmüştür. Thomas More'un Ütopyası'nda olduğu gibi Fourier yemek odası yerine yemekhanesi, kâhyası ve çalışanları olan kolektif mutfakları önermiştir.

Her alanı yoğunlaştırmak yerine boş ve yeşil alanların önemini vurgulamıştır. Konut yüksekliği yol genişliğine göre oranlanmalı diyerek oranların önemine değinmiştir. Hayatı

ve mülkiyeti kolektifleştirmek gerektiğini savunmuştur. Simetrik ve avlulu bir proje gerçekleştirmiştir.

Charles Fourier'in Falanstere önerisi, 1830 ile 1850 yılları arasında Fransa, Rusya, Cezayir ve Amerika gibi pek çok ülkede denenmiştir (Benevolo, 1981).Fourier'in Falanstere birimleri hem endüstri hem de tarım ile uğraşan küçük ölçekli topluluklardır. Komün topluluklar ile iş birliği sağlanıp; rekabet ortadan kaldırılarak daha mutlu bireylerden oluşan bir toplum yaratmak hedeflenmiştir.

Jean Baptiste Andre Godin - Familistere

Godin, Charles Fourier'in Falanstere'lerinden etkilenerek Familistere'leri tasarlamıştır. Yerleşkenin tarım toplumu ile sanayi toplumunu birleştirmeye yönelmesi ve komünal yaşamın terk edilerek, her aileye bir daire verilmesi ve böylelikle ailenin özerkliğinin kurulması, Godin'in getirdiği iki önemli yeniliktir (Benevelo, 1967).

Resim 2.3. Familistere yerleşimi (https://www.familistere.com/fr)

Yapının içinde yer alan balkon geçitler, Familistere'deki yaşamın merkezi olan avluları konut birimlerine, yani ortak alanı bireysel alana bağlamaktadır. Familistere ortası atriumlu, birbirine köşelerinden bağlanan üç yapıdan oluşmaktadır. 1861 yılında tamamen dolmuş, 1866 yılında bebek odaları ve kreşler, 1869 yılında okullar ve tiyatro, 1870 yılında banyolar ve çamaşırhane yapılmıştır. Kolektif yemek bir aşçı tarafından yapılmış; fakat isteyen yemeklerini evinde yapabilme imkânına sahip olmuştur. Yardımlaşma kurumu bazında bir sağlık hizmeti, bir de tüketim kooperatifi kurulmuştur. Tüm alışverişleri bir sendika yönetmiştir.

Tüm ortak kullanılan bölümler geceleri gaz lambalarıyla aydınlatılmış, her kata bir çöp haznesi yerleştirilmiştir. Bir temizlikçi eleman servisi tüm Familistere'nin genel temizlik ihtiyacını karşılamıştır (Ragon, 2010). Godin kısıtlı olanaklarla modern şehrin küçük bir örneğini gerçekleştirmeye çalışmıştır.

Familistere ek yapıları ve imalat yeri yaklaşık 18 hektarlık bir araziye inşa edilmiştir. Bu arazinin bir kısmı gezinti yerlerine, parklara ve süs bahçelerine ayrılmış; bir kısmında ise sebze ve meyve ekimine yer verilmiştir. Godin'in kendisi de eşiyle birlikte Familistere de yaşamıştır. Godin Familistere'ye gelmeden önce kırsal hayata alışkın işçilere çağın en modern konutları olarak nitelendirilebilecek şehir tipi dairelerde ikamet etmeyi öğretmeği amaç edinmiştir. Bu amaçla broşür bastırarak; üyelerden çeşitli birlikte yaşam kurallarına uymaları ricasında bulunmuştur. Uymayanlara para cezaları verilmiş, hatta bu kişiler üyeler tarafından ihraç dahi edilebilmiştir. Familistere'nin içinde bir tüketim kooperatifi kuran Godin ömrünün son yıllarında Guise imalathanesinin mülkiyetini üretim kooperatifi biçiminde işçilere devretmiştir. Familistere iddiasız görünmesine rağmen geleceğe yönelik icraatlar içermiştir. Bazı burjuva konutlarından çok daha konforlu koşullara sahip olmuştur (Ragon, 2010).

Owen ve Fourier her ikisi de topluluğu oluşturan kişi sayısının 2000'i geçmemesi konusunda ortak düşünceyi paylaşmışlardır. Her ikisi de tek mutfağı ve kolektif yemekhaneleri savunmuşlardır. Çocuklar yetişkinlerden ayrı; yatakhanelerde kalmışlar ve bir arada eğitim görmüşlerdir. Çocuklar bir bakıma tüm topluluğa ait olmuş ve tüm topluluk onlardan sorumlu tutulmuştur. Godin ise; ortak mutfakla birlikte her ailenin isterse kendi yemeğini yapabileceği özel mutfaklar da önermiş ve aile bütünlüğüne önem vermiştir.

18. yüzyılda kent ütopyaları sanayi kentinin bir eleştirisi olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal düzen yanı sıra (genellikle işçi sınıfı-işveren bağlamında) mekânsal organizasyonlar ele alınmış ve bir kısmı eyleme geçmiştir. Ütopist sosyalistlerin tasarladığı birlikte yaşam formları sanayileşme ve kırsaldan kente göç sebebiyle ideal yaşam şekilleri olarak düşülmüştür.

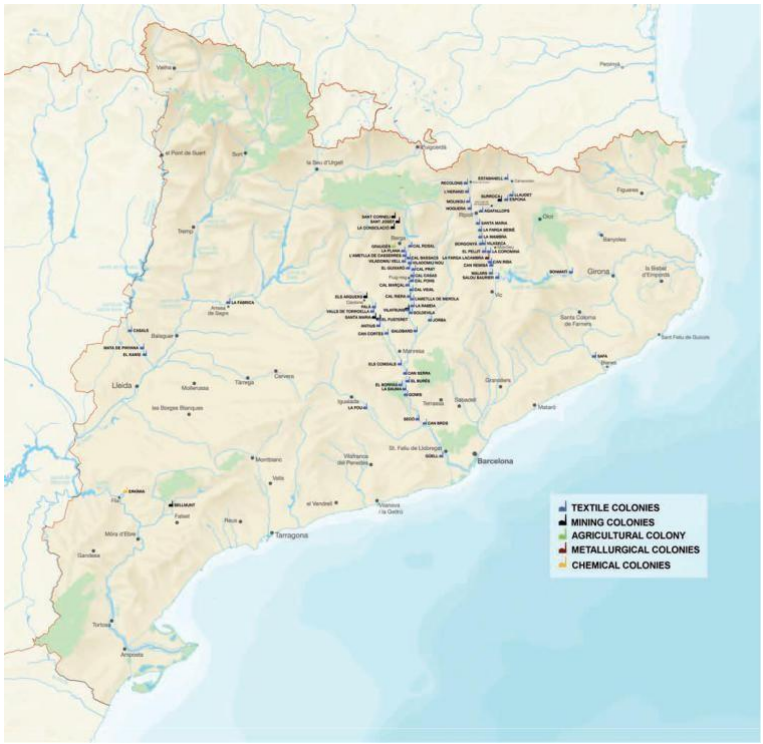
Owen ve Fourier, ütopik topluluklar yaratmak için ayrıntılı bir şekilde toplum ve mimarlık planları üretmişlerdir. Ütopik sosyalist planlamaya iki önemli unsur temel olmuştur.

Birincisi kent ile kırsal arasındaki ayrımı ortadan kaldırmak; ikincisi topluluğu tek bir büyük "aile" yapısı içine yerleştirerek, bireylerin ve ailelerin bir arada yaşamasını sağlamaktır.

Sosyalist ütopistler ve Godin'in birlikte yaşama dair öngörüleri ve projeleri toplu yerleşim çözümlerini etkilemişlerdir. Bunlardan biri de Antoni Gaudi'nin tasarladığı Colonie Güell'dir.

Antoni Gaudí (Francesc Berenguer ve Joan Rubio i Bellver ile birlikte) - Còlonia Güell

Barselona yakınlarındaki Llobergat ve Ter nehirleri kenarında birçok endüstri ve tarım kolonisi kurulmuştur (Bkz. Resim 2.4). Bunların en önemlilerinden biri nehir yatağı tarafından sınırlandırılmış bir arazide 1860 yılında Joan Guell tarafından satın alınarak; Eusebio Güell tarafından kurulan Còlonia Güell'dir. Güell ailesinin birçok projesinde olduğu gibi bu proje için de Antoni Gaudí görevlendirilmiştir. Barselona'ya 20 km. mesafede Llobergat nehrinin yakınlarındaki Santa Coloma de Cervelló yakınlarında bir araziye yerleşke için master planı hazırlanmıştır (Serra,2010).

Resim 2.4. Barselona yakınlarındaki endüstri ve tarım kolonileri haritası (Serra, 2010)

Owen, Fourier ve Godin gibi ütopist sosyalistlerin fikirlerinden etkilenen Güell işçilerin zorlu çalışma koşularını, çeşitli fiziksel ve sosyal olanaklar yaratıp birlikte bir yaşam tasarlayarak kolaylaştırmak istemiştir. Programda şu işlevler yer almaktadır:

- Tüketici kooperatifi
- Fabrika
- İşçi konutları
- Tiyatro ve kulüp
- Eczane
- Okul ve öğretmen evi
- Yönetici evi
- Doktor evi
- Çiftlik evi
- Rahip evi
- Şarap imalathanesi
- Rahibe manastırı

Gaudí öncelikli olarak kilisenin tasarımında görevli olmakla birlikte; işçi kooperatifi, okul, işçi konutları ve yeşil alanlar için Francesc Berenguer ve Joan Rubio i Bellver ile birlikte çalışmıştır. Yerleşke 1882'den itibaren, hızla bir işçi kolonisine dönüştürülmüştür. İşçilerin kendilerini geliştirmek için faydalanabilecekleri okul, kütüphane, kamu binaları gibi olanaklarla birlikte makul kiralarla barınma olanağı sağlanmıştır.

Resim 2.5. Còlonia Güell yerleşim planı (Tarragó,2006)

Koloninin yerleşim tipolojisini meydanının ortasından geçen iki eksenli haç şekli belirlemektedir. Joan Güell Meydanı ve kilise tarafından çevrelenmiş keskin üçgen, okul yapısındaki sembolik kule ve fabrika bacaları; maneviyat, araştırma ve çalışmanın sembolik bir tasviri olarak sembolize edilmiştir (Tarragó,2006).

Yerleşkedeki konutlar maksimum iki kattan oluşmaktadır. Toplanma amaçlı geniş açık alanlar, ağaçlarla kaplı geniş caddelerle bir yaşam ruhu oluşturulmak istenmiştir. Yerleşkede konut tipolojisi bağlamında önemli bir özellik; işçiler için yapılmış birçok birlikte yaşam biçimden farklı olarak; temelde pek çok değişikliğe sahip altı farklı (ön bahçe, arsa derinliği ve genişliğindeki çeşitlilik gibi) tek aileli konut tipini barındırmasıdır. Bunun yanı sıra tüm fabrika sahası; açıkta bırakılan tuğla yapısı, hacimlerin çeşitliliği ve cephe tasarımları bakımından uyum içerisindedir.

Koloni ile ilgili bir diğer önemli özellik ise; alışveriş olanakları ve kooperatiflerin yanı sıra sahip olduğu kültürel imkânların çeşitliliğidir. Bir okul ve kilise yapısı da bulunan yerleşkede; La Maquinista adlı bir koro ve tiyatro bölümü olan La Unio adlı bir kültür merkezi faaliyet göstermiştir. Bölgedeki ilk futbol ve beyzbol takımlarından bazıları burada kurulmuş ve bir duvar gazetesi yayınlanmıştır. Neredeyse tüm organizasyonlar merkez meydanın etrafında düzenlenmiştir. Bu şekildeki bir tasarım biçimi de ortak yaşamı besleyen faktörlerden biri olmuştur. Ayrıca La Familiar adı verilen bir işçi örgütlenmesi oluşturularak; tasarruf bankası, tüketici kooperatifi ve bir han da işletilmiştir. 1936-39 yıllarından itibaren fabrika kolektifleştirilmiş ve bir dizi daha sağlık, sosyal ve üretim iyileştirmesi yapılmıştır (Tarragó, 2006).

Resim 2.6. Còlonia Güell Konut tipolojileri (Tarragó,2006)

Yerleşkenin önemli bir noktasında bir çiftlik evi de tasarlanmıştır. Tarımsal üretime de önem verilen bu yerleşkede, vardiya aralarındaki boş zamanlarında çiftçilik de yaparak o dönem için kentlerdeki işçi yaşamından daha verimli zaman geçirdikleri ve daha kaliteli bir yaşam standardına sahip oldukları söylenebilir. Buradan Còlonia Güell'in sanayi yerleşkesi olması yanı sıra kırsal bir yapıya da sahip olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durum Barselona'nın şehir plancısı Cerdà'nın "kırsal bölgeyi kentleştirme ve kenti kırsallaştırma" fikirleriyle de örtüşmektedir. Bulunduğu yer kente demir yolu ile bağlanmaktadır. Kente yakın fakat kırsal bir bölgede konumlanması Godin'in fikirlerine yakınlık göstermekle beraber; konutların tek ya da iki katlı birimler olması bakımından da ayrılmaktadır.

20. yüzyılda ise ortak yaşam arayışlarının tek bir blok içinde yaratılmasına yönelik örneklere rastlanmaktadır. Bu arayışlara iki önemli örnek; Le Corbusier'in Unite d'Habitation projesi ve Oscar Niemeyer'in Hansaviertel toplu konut projesidir.

Le Corbusier - Unite d'Habitation

20. yüzyılda da ortak yaşam arayışları çeşitli şekillerde devam etmiştir. İkinci dünya savaşından sonra yıkılan şehirlerde barınma ve dolayısıyla konut problemleri ortaya çıkmıştır. Marsilya da savaş sonrası konut krizi yaşanan şehirlerden biri olmuştur. 1947

yılında Le Corbusier tarafından tasarlanan ve 1952 yılında hayata geçirilen sosyal bir konut projesi Unite d'Habitation'da barınma sorununa getirilen çözümlerden biridir.

Resim 2.7. Unite d'Habitation ortak havuz ve aktivite alanı (https://www.archdaily.com/)

Barınma algısını değiştirmeyi hedefleyen Le Corbusier; buradaki insanların ortak yaşayacakları, birlikte aktivite yapabilecekleri, çocukların birlikte oynayacakları bir ortak yaşam alanı kurgulamıştır. Ortak alanların bir kısmının toplandığı çatı katında; oturma alanları, çocuk oyun alanı, yüzme havuzu gibi olanaklar bulunmaktadır (Bkz. Resim 2.7). Barınma ihtiyacını ortak yaşam kurgusuyla ele alan Le Corbusier, konut kompleksi içinde bir kent simülasyonu yaratmak istemiştir (Arkitektuel, 2017). 18 katlı yapı; 337 daire ile 1600 kişi barınma kapasitesine sahiptir. Teras katındaki ortak alanlar yanı sıra; 7. ve 8. katlarda da alışveriş mekânları, restoran, galeri ve otel gibi karma kullanıma yönelik imkânlar sağlanmıştır (Frearson,2014).

Çatı katında bulunan ortak kullanım alanları;

- 300 metrelik bir atletizm parkuru
- Kapalı bir spor salonu
- Kulüp
- Revir
- Kreş ve çocuklar için oyun alanları
- Çok amaçlı kullanım alanları

Resim 2.8. Unite d'Habitation iç sokak (https://www.arkitektuel.com/)

Daireler arası sirkülâsyonu sağlayan iç sokaklar yaratılmıştır. Kroll'e (2010) göre fonksiyonel olarak optimize edilmiş, kent içinde bir kent olarak kurgulanmıştır. Kullanıcılara önerdiği yaşam biçimi şekliyle; (çoğunlukla yoğun göç alan kentlerde) aslında kent yaşamına uyum sağlama ve adaptasyon sürecini hızlandırma rolü de bulunmaktadır. Bunu kent yaşamında olduğu gibi kamusal alanın nasıl kullanıldığı ve çoğaltılabileceği; kamusal ya da yarı-kamusal alanın geçirgenliğini, özel alanlarla ortak alanların ayrımının çeşitli varyasyonlarını yaşayarak deneyimlemek adına önemli bir kentlilik durumu öğretisi olduğu sonucuna varılabilir.

Sosyal ve fiziksel ihtiyaçları bir arada karşılamayı amaçlayan bu yapı; sosyalist ütopister de olduğu gibi ortak yaşam kurgusu içerisinde sunulmuştur. Owen, Fourier ve Godin'de tarımsal üretim ve endüstri üretimi bir arada kent hayatı ve kır hayatı birlikte bir kompozisyon oluşturmaktadır. Le Corbusier de kendi çağının sorunları ve ona uygun çözüm üretme amacı çerçevesinde yüksek katlı yapı bloğunda düşey bir kent kurgusu oluşturarak bir birlikte yaşam kurgulamış ve konut sorununa kent yaşamı içinde bir çözüm üretmiştir.

Le Corbusier, Fourier'in düşünce sistematiğinin de etkileriyle, komün konutuna eğilimli olmuştur. "Tüm insanların gereksinmelerinin aynı olacağını" düşünen Le Corbusier"örnek kent ve örnek konut" tasarlanması gerektiğini öne sürmüştür. Önceki dönemin ütopyalarında olduğu gibi Le Corbusier'in önerileri de ideolojik ve politik nitelikler taşımaktadır (Bumin, 1990). 24 farklı konut biriminden oluşan yapı bloğu; 8 çocuklu olan

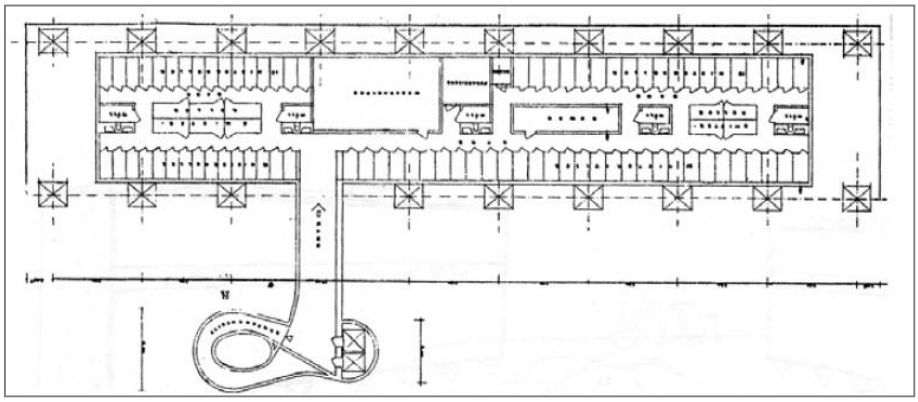
aile içinde yalnız yaşayan bireyler için de ihtiyaçlarına cevap verebilecek niteliklerde tasarlanmıştır (Boddy, 2007).

Oscar Niemeyer - Hansaviertel sosyal konut projesi

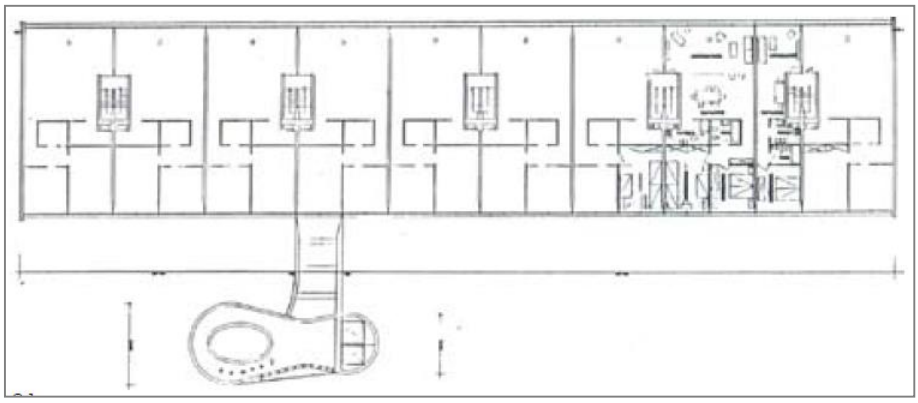
Oscar Niemeyer ve Soares Filho tarafından 1957 yılında 'Interbau International Building Exhibition' için, 2. Dünya savaşı sonrası neredeyse tamamen tahrip olmuş Berlin'de tasarlanmıştır. Savaş sebebiyle yaşanan konut ihtiyacına nitelikli konutlar ile cevap verme çabası neticesinde Le Corbusier, Alvar Aalto, Walter Gropius ve Oscar Niemeyer gibi mimarlar davet edilmiştir (Campos, 2002).

Savaş sonrası Avrupa'nın yeniden inşası için Marshall Planı dâhilinde Amerika tarafından sağlanan fonlarla finanse edilen ve sosyal konutlar açısından modern mimari ve şehircilik örneği olması hedeflenen bir proje çerçevesinde tasarlanmıştır (Eskinazi ve Comas, 2011). Niemeyer'in tasarladığı 78 daireden oluşan bu konut projesi, dâhil olan tasarımlar içerisinde üzerinde en çok tartışılanlardan biri olmuştur. Yapı Niemeyer tarafından tasarlandıktan sonra Senato tarafından çeşitli revizyonlar yapılmıştır.

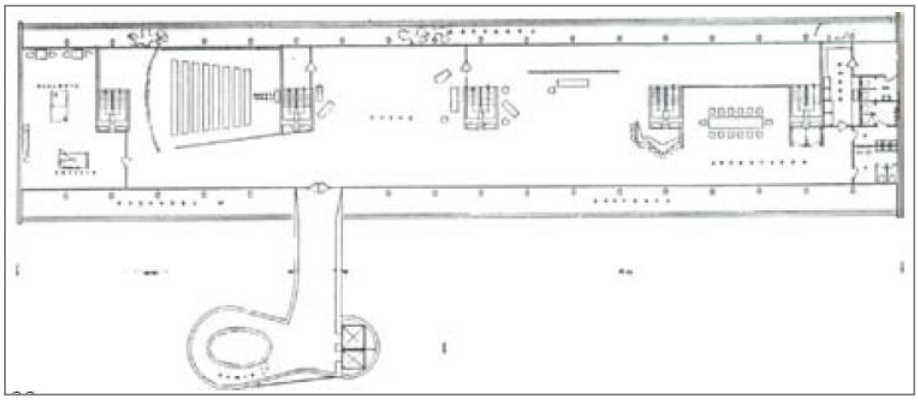
V şeklindeki sütunlar üzerinde yükselen yapıda, boşaltılan zemin katta 6 adet düşey sirkülâsyon alanı bulunmaktadır. Asansör kulesi bir rampa ile birlikte ayrı bir yapı parçası olarak yükselmektedir. Projenin bu çalışmaya dâhil olmasındaki asıl sebep; özellikle tasarımın ilk versiyonunda yapı bloğu içerisinde bir ara katın tamamının ve çatı katının ortak mekânlar için ayrılmış olmasıdır.

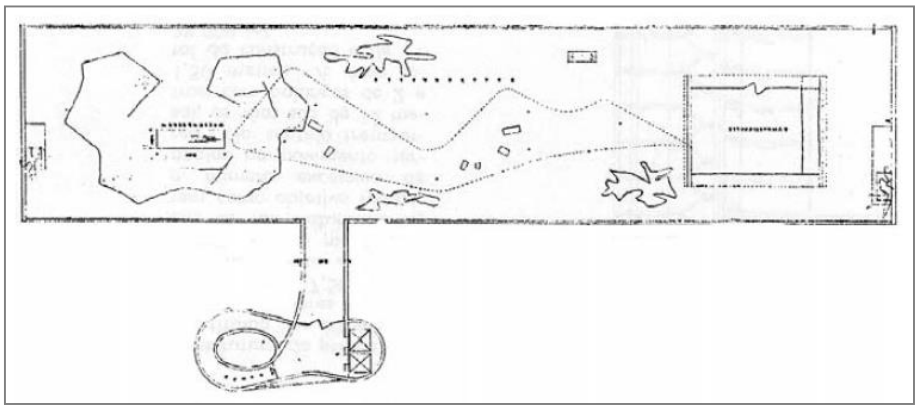
Resim 2.9. Hansaviertel bodrum kat planı projenin ilk versiyonu (Eskinazi ve Comas, 2011)

Resim 2.10. Hansaviertel tip kat planı projenin ilk versiyonu (Eskinazi ve Comas, 2011)

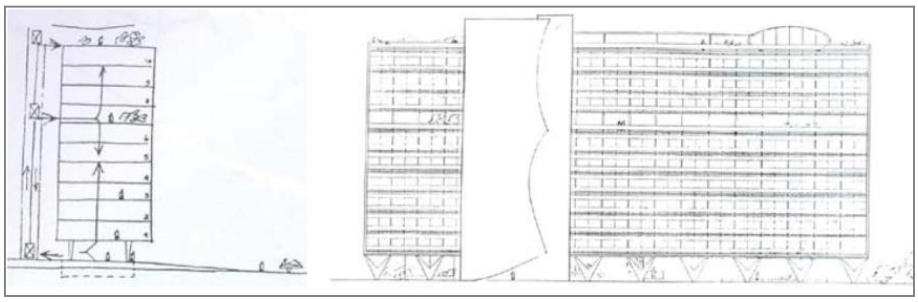
Resim 2.11. Hansaviertel ortak kullanıma açık kat planı projenin ilk versiyonu (Eskinazi ve Comas, 2011)

Resim 2.12. Hansaviertel ortak kullanıma açık çatı katı planı projenin ilk versiyonu (Eskinazi ve Comas, 2011)

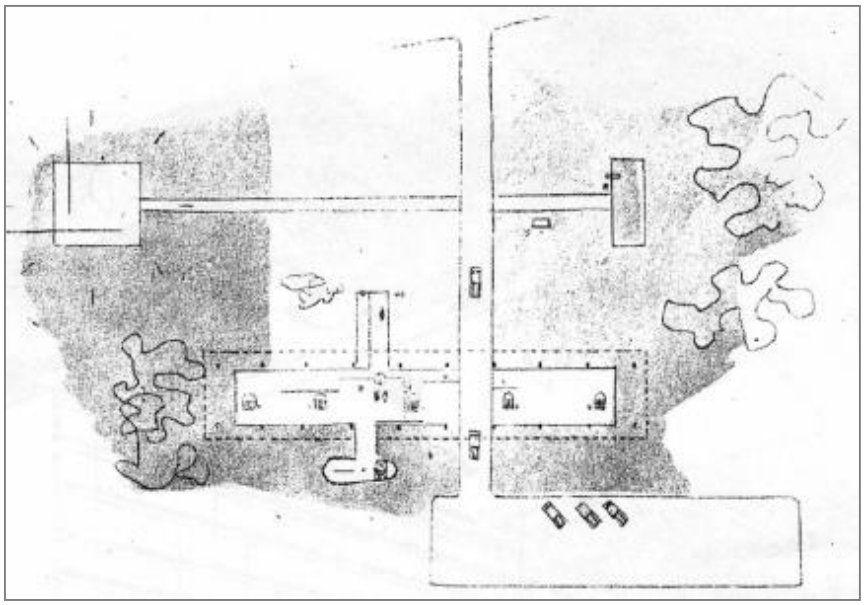
12 kat yüksekliğindeki ilk projede dış sirkülâsyon kulesinden (asansör ve rampa) binanın ana gövdesine üç adet bağlantı köprüsü tasarlanmıştır. Niemeyer, minimum asansör durakları ve geçitler ile maksimum yüksekliği uyumlu hale getirmek istemiştir. Yapı bloğu içerisinde tasarlanan 5 merdivenden her biri her katta sadece iki daireye hizmet etmekte ve

dolayısıyla her katta 10 daire bulunmaktadır. Asansör ve rampa kulesi ortak alanların bulunduğu 8. kata bağlanarak; 8. katın altındaki 3 kata (5., 6. ve 7.) ve üstündeki 3 kata (9.,10. ve 11.) ulaşım sağlamaktadır. (Eskinazi ve Comas, 2011).

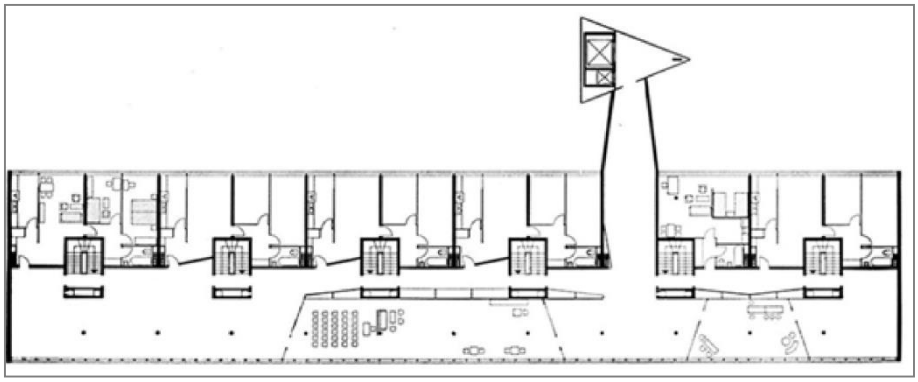
Resim 2.13. Hansaviertel düşey sirkülâsyon kulesi ile konut bloğunun bağlantısı projenin ilk versiyonu (Eskinazi ve Comas, 2011)

Bodrum katta sığınak, depo, çamaşır odası ve bisiklet park alanları yer alırken; otopark konut arazisinin dışında konumlandırılmıştır. Ayrıca zemin katta yapının altından geçen bir araç ve yaya aksı bulunmaktadır. Ortak alanların bulunduğu ara kat, yapının iki uzun kenarı boyunca iki verandaya sahip bir kulüp gibi düşünülmüştür. Arada kalan akışkan mekân; bir uçta bar, restoran ve mutfağın bulunduğu kenar ile oyun odası ve bir oditoryum arasında uzanır. Çatı katı da alçak korkuluklarla çevrilerek; spor salonu, havuz, oturma alanları, oyun alanı gibi ortak kullanım alanlarını barındırmaktadır (Eskinazi ve Comas, 2011).

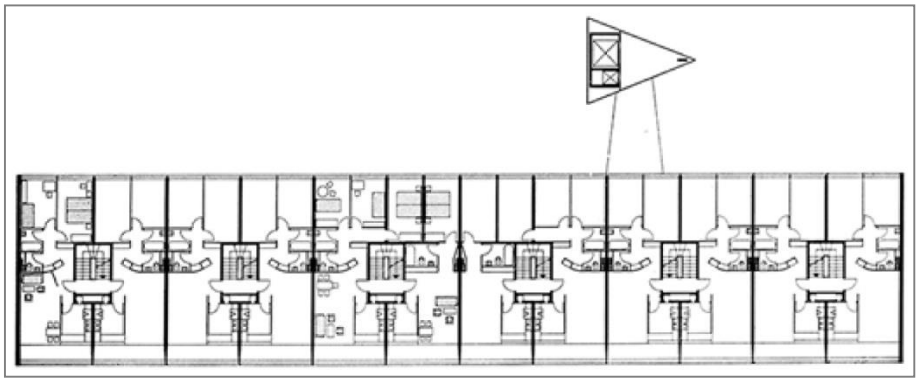

Resim 2.14. Hansaviertel zemin kat planı projenin ilk versiyonu (Eskinazi ve Comas, 2011)

Senato tarafından özellikle ortak alanlara (community rooms) sert eleştiriler yapılmıştır. Mülkiyet sorunu (miras yolu ile) ortaya çıkabileceği yönünde de eleştirilerek projede değişiklikler yapılmıştır (Campos, 2002). Projeden 3 kat çıkartılarak; 8. kattaki ortak alan 6. kata alınmıştır. Konut alanları küçültülmüştür. Merdiven sayısı 6 ya ve her kattaki daire sayısı 12 ye çıkartılmıştır. Yapı yüksekliğinin azaltılmasının bir sonucu olarak apartman dairesi sayısındaki düşüşü kompanze etmek için ortak mekânlara ayrılan katta verandalar çıkartılmış; uzun kenarlardan birine 6 adet daire yerleştirilmiştir. Diğer kenar yine ortak alanlar için ayrılmıştır. Asansör kulesinden rampa çıkartılarak bu kata bağlantısı sağlanmıştır (Eskinazi ve Comas, 2011).

Resim 2.15. Hansavierteldairelerve ortak kullanımdaki ara kat planı projenin son versiyonu (Eskinazi ve Comas, 2011)

Resim 2.16. Hansaviertel tip kat planı projenin son versiyonu (Eskinazi ve Comas, 2011)

51 ve 121 m² olmak üzere saydam yüzeyli iki kapalı alan bulunan ortak mekânda; büyük olan alan küçük bir oditoryum da içermektedir. Salonlar gerekli olduğu durumlarda özelleşmemiş mekânlar olarak farklı amaçlar için de kullanılabilmektedir (Eskinazi ve Comas, 2011).

2.2. Birlikte Barınmanın Çeşitli Tezahürleri

2.2.1. Komün

Komünler, bir araya gelen toplulukların geniş bir aile gibi birlikte yaşadığı, gelirlerinin paylaşıldığı ve yemeklerin birlikte yendiği ortamlar olarak tanımlanır. Komün bir arada yaşayan ortak değerleri paylaşan bir topluluktur. 1970'de Ron E. Roberts 'The New Communes' adlı kitabında komünleri ütopyaların daha büyük kategorisinin alt sınıfı olarak tanımlamıştır (akt: Vestbro, 1997). Thomas More ve 19. yüzyıl sosyalist ütopistleri komün yaşam tarzını önermişlerdir. Bu yaşam tarzından farklı olarak Godin Familistere'de tam olarak komün denilemeyecek bir sistemden bahsetmiştir. Bu sistem gelir paylaşımının komünlerdeki gibi olmadığı, bir kooperatif sisteminin olduğu, ailelerin ayrı özel yaşam alanlarının olduğu, istedikleri zaman ayrı yemek yiyebildikleri bir sistemdir.

Resim 2.17. Drop City komünü (www.dropcitydoc.com)

1960 ve 1970'lerde Almanya ve Rusya'da politik ve ekonomik amaçlı çeşitli komünler kurulmuştur. 1960'larda Hippi komünleri, bir toplumsal hareketin mimari uygulamasıyken, 1980'lerde Berlin, Amsterdam ve Danimarka'da komün topluluklar artmıştır. Komünlerin oluşumu sırasında ve sonrasında topluluklarının karakterleri dramatik bir şekilde değişmiş ve kolektif yaşam dinamiklerini aydınlatmıştır (Egerö, 2010). Literatürde komün yerleşkelere örnek olarak Drop City komünü sık refere edilmektedir (Resim 3.17).Drop City 1960'ların ilk kırsal komünü olarak anılan; Güney Colorado'da küresel bir karşı kültür oluşturmak üzere sanat, mimarlık ve sürdürülebilir yaşam pratiklerini harmanlayan deneysel bir topluluktur. Geri dönüştürülebilir malzemelerden yeni bir yaşam alanı yaratma amaçlı bir girişim olmuştur.

Resim 2.18. Drop City yapım aşaması(www.dropcitydoc.com)

Buckminster Fuller'ın jeodezik kubbeleri ve yapıda güneş enerjisi kullanımına öncü olan Steve Baer'in tasarımlarından esinlenilmiştir. Kubbeler neredeyse sıfır maliyetle; kereste, geri dönüştürülmüş şişe kapakları ve araba parçalarından üretilmiştir. Merkez yapısında ortak mutfak, atölye ve ziyaretçi alanını bulunmaktadır. Drop City, deneysel yapı çalışmaları için bir laboratuar olmuştur. Uluslararası düzeyde ilgi uyandırmış ve alternatif topluluklara ilham vermiştir. Ancak dikkati üzerine çekmesi sebebiyle aşırı kalabalıklaşmış ve topluluk sonunda geçici kullanıcılara devredilmiştir. 1973'te de Drop City dünyanın ilk jeodezik terk edilmiş şehri haline gelmiştir (www.dropcitydoc.com). 1960'ların ilk kırsal komünü olarak tanınmış ve güneş enerjisi teknolojisiyle, geri dönüştürülmüş materyallerle yaptığı deneylerle, sürdürülebilir ekonomiye ve yeni nesil komünlere ilham kaynağı olmuştur.

Resim 2.19. Drop City komünü konut birimi (www.dropcitydoc.com)

2.2.2. Kollektivhus

20. yüzyılda farklı ihtiyaçların doğmasıyla birlikte farklı yaşam formları şekillenmeye de devam etmiştir. Bu dönemde modern şehir sakinlerinin sayısındaki artış konuttaki belirli işlevlerin paylaşılmasını öneren mimari kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Özgürleşme hareketinin ve kadın haklarının savunucusu Lily Braun'un fikirlerinin bir parçası olarak, Avrupa'daki bazı şehirlerde ortak mutfaklar oluşmaya başlamıştır. Bu sayede bazı apartmanlarda; her daire için özel olan mutfak, ortak ve tek bir mutfağa dönüşmüştür. Amaç geleneksel aile birimini ve hane halkındaki rollerin geleneksel dağılımını yeniden düzenlemektir. 1928 yılında bu yeni fikirlerle birlikte eşitlik ve kolektif yaşam üzerine Moskova'da Narkomfin binası tasarlanmıştır. Bir tür ortak ev olarak düşünülen yapıda, kamusal alan maksimize edilirken; dairelerin bireysel alanı en aza indirilmiştir. 1934 yılında başka bir deneysel vizyonu Londra'da Isokon Binası edinmiştir. Minimalist daireler, bir grup tedarikçi tarafından yapılmıştır. Bu konut Marcel Breuer, Agartha Christie, Walter Gropius, Laszlo Moholy-Nagy gibi birçok ünlü isme ev sahipliği yapmıştır (Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal, 2015). İsveç'te bu tür girişimlerin yaygın olduğu görülmektedir. 1960'lı ve 1970'li yıllarda, özellikle çalışan kadının artan iş yükünün hafifletilmesi ve işgücüne daha çok katılımını sağlama çabasındaki kadın hareketinin etkisiyle hem gündelik yaşamı kolaylaştıracak hem de bir topluluk oluşumuna katkıda bulunabilecek farklı konut talepleri gündeme gelmiştir.

Başlarda genellikle özel girişimciler arkadaş çevreleri ya da aynı hareketin üyeleri kent içi ya da dışında bir merkezi mutfak etrafındaki Storfamilj olarak adlandırılan evleri paylaşmaya başlamışlardır (Woodward, 1989).Bu dönemde inşa edilen söz konusu örneklerde mutfak işlerinden sorumlu bir personel mevcuttur. Ancak 1970'li yılların ortasında yaşanan konut krizinden sonra başta böyle bir amaç güdülmemesine rağmen yabancılaşmanın bertaraf edilmesi, komşuluk ilişkilerinin özendirilmesi, yaşlıların ve engelli bireylerin adaptasyonu gibi sosyal konular da gündeme gelmiştir. Bu yıllarda feministler, ev işinin aslında 'üretim sektöründeki' iş kadar değerli olduğunu, ancak olumsuzluğunun herkesin evinde tek başına yaptığı bir iş olmasından kaynaklandığını dile getirmişlerdir. Bu işi başkalarıyla birlikte elbirliği ile yapmanın verimli olacağı düşünülmüştür. Bu amaçla bir grup mimar, gazeteci ve diğer meslek gruplarından kadınlar 1982 yılında yayımlanan manifesto niteliğindeki 'Det Lilla Kollektivhuset. En Modell för

Praktist Tillämpning (Küçük Kolektif Konut Birimi. Pratik Uygulama İçin Bir Model) başlıklı kitapta daha küçük birimlerden (30-50 kişi) oluşan ve oturanların ev işlerinin altından birlikte kalkacakları bir alternatif model geliştirmişlerdir: 'Self-work model' (kendi işini kendin yap).

İlerleyen zamanlarda kolektif konutlara kamu desteği sağlayan bazı gözlemciler bu yerleşim türünün sayıları giderek artan tek ebeveynli aileler için de çok uygun ve çekici bir alternatif olduğunu keşfetmişlerdir. Bekâr annelerin gelir durumlarının çok iyi olmaması bu alternatifin ayrıcalıklılara yönelik olduğuna dair ön yargıların da kırılmasına neden olmuştur. Zaman içinde yerel yönetim ve sosyal otoriteler yaşlıları ve engellileri kolektif evlere entegre etme çalışmaları yapmışlardır (Vestbro, 1993). Kollektivhus denilen bu yeni projelerde her hane halkı, kendi özel yaşam alanına (mutfak da dâhil) sahip olmanın yanı sıra paylaşılan birtakım hizmetlerden de yararlanabilmiştir.

Resim 2.20. Marieberg ortak yeme alanı (Vestbro, 2008)

İsveç'te temelde iki yaklaşımdan; kamusal konutta hizmet odaklı yaklaşım ve oturanların yönetimine odaklı yaklaşımdan bahsedilebilmektedir. Sosyal hizmetleri ve sağlık hizmetlerini toplulukla bütünleştirmeyi amaçlayan kamusal konutta hizmet modeli, özellikle yaşlılara ve özürlülere yönelik olarak düşünülmüş ancak daha sonra farklı hedef gruplarına hitap edecek biçimde geliştirilmiştir. Bunlar genellikle kuşaklar arası kaynaşmayı amaçlayan büyük ölçekli projelerdir. Fakat kompleks içerisinde bireysel apartman daireleri, hobi odaları, toplantı odaları, kütüphane, jimnastik odası gibi farklı işlevleri olan ve kullanıcıların ortak kullanımına hizmet edecek işlevlere daha fazla yer ayırabilmek amacıyla bu mekânlar standarttan daha küçük olabilmektedir. Yemek profesyonel olarak yapılmakta ve kiracılar yemek için belli sayıda kupon almaktadırlar. Belediye konut otoriteleri bu evlerde oturacak olan kişileri, bekleme listelerinden, ortak

yaşama olan ilgi ve bağlılıkları ile projenin demografik çeşitliliğine yapacakları katkı gibi faktörleri göz önünde bulundurarak seçmişlerdir (Woodward, 1989).

Oturanların yönetimindeki modeller hizmet odaklı modellerden daha küçük ölçeklidir. İsveç'te ortaklaşa konut konusunda çalışan ve öncülük eden 'Communal Housing Now' gibi birtakım gruplar oluşturulmuştur. İlk örnek olan Stacken, bu grubun Gothenburg kentinin banliyösünde kiraladığı 60'lı yıllardan kalma ve pek de popüler olmayan bir konut kulesinin yenilenerek oturanların yönetimindeki bir ortaklaşa konut projesine dönüştürülmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Stacken'de ortak mekânlar, orta katta (5. katta) çözülmüştür. Haftada beş gün oturanlar sırayla yemek hazırlarlar, bir ebeveynin işlettiği çocuk bakım birimi vardır ve binanın bakımı ile ilgili işlerin çoğunu kendileri üstlenmişlerdir.

Bir diğer örnek Prästgårdsmarken yapısıdır. Özel bir kooperatif olarak yapılmıştır. Woodward'ın (1989) ikisi servis odaklı ikisi kullanıcı yönetiminde olmak üzere toplam dört kolektif konut projesinin kullanıcıları üzerinde yaptığı araştırmaya göre "bu konut türünde kadınların ve tek ebeveynli ailelerin daha yüksek oranda temsil edildiklerini" ortaya koymaktadır. Bu durumun ortaklaşa konut projelerinin ev işi, çalışma hayatı ve çocuk bakımı dengesini kurma bakımından bu hane halkı tipine sunduğu fırsatlardan kaynaklandığı düşünülebilir. Yine aynı araştırmada, oturanların tercihlerini belirleyen temel etken ortak yaşamın sosyal yönü olarak belirmiştir. Özellikle küçük ölçekli projelerde yemeklerin bir sosyalleşme aracı olarak büyük önem taşıdığı, üçüncü sırada güvenliğin yer aldığıgörülmektedir.

2.2.3. Eko-köy

Eko-köy hareketi, bir arada yaşamaya dair geleneksel fikirlerle, 1960 ve 1970'lerde ortaya çıkan çevreci yaklaşımların birleşiminden doğmuştur. Ortak ve özel bir amaç için bir araya gelmiş bilinçli topluluklar olan eko-köylerin amaçları, günümüzün sorunlarına çözüm üreten sürdürülebilir, doğayla bütünleşmiş, sağlıklı topluluk ve yerleşimler oluşturmak olarak tanımlanabilir. Sürdürülebilir, barışçıl ve doğayla bütünleşmiş toplulukların, 21. yüzyıl kentlerinin içinde bulunduğu sağlıksız koşulları değiştireceği öngörülmektedir.

Eko-köylerin insan ölçeğinde tasarlanıp; doğayla zarar vermeden bütünleşen, sağlıklı bir insani gelişme sağlayan ve sürdürülebilirliği destekleyici unsurları içeren projeler olması gerektiği vurgulanmıştır (Gillman, 1991). Bir ekolojik arazi kentsel, banliyö veya kırsal alanda olabilmekte ve birkaç kişi veya yüzlerce kişi barındırabilmektedir. Bazı eko-köyler, var olan mahalleleri veya kasabaları daha sürdürülebilir bir yaşama ve daha çok topluluk hissine yaratmaya çalışmaktadır. Diğerleri, genellikle yeşil veya doğal yapı teknikleri içererek yeniden inşa edilmiştir. Eko-köyler, topluluk bağlantı dereceleri ve ekolojik uygulamaları açısından farklılıklar gösterebilmektedir. Düşük enerji tüketimi, yerel gıda üretimi, yerel iş ilişkileri, doğaya güçlü bağlanma, peyzaj ile bütünleşme ve yeşil mimari yapı yöntemleri mevcut uygulamalarla sağlanabilmektedir (East, 2018).

2.2.4. Squat

Barınma ihtiyacını karşılayamayan insanların konut sorununa bir çözüm bulmak amacıyla karşı kültürel ya da siyasal eğilimlerine göre farklılaşarak, çeşitlenen; atıl durumda ve mülkiyet sorunu olan, ancak hâlâ kullanılabilir ofisler, tiyatrolar, kiliseler, okullar, fabrikalar, evler ve diğer boş alanlarda oluşturdukları topluluklardır (Martínez ve Cattaneo, 2015: 51).

Squatlar ilk olarak 1960'larda ortaya çıkmıştır. 1960-1980 arası işçi veya evsiz ailelerin bina işgalleri ile başlayan süreç, 1980-1990 arası Punk grupları ya da anarşistler tarafından konut ihtiyacına yönelik sosyal merkezlerin oluşturulması ile devam etmiş, 1990-2010 arası hükümetlerin kontrolleri altına girmiş ve 2010'lu yıllarda sosyal merkezler gibi davranıp oluşumlarını ve varlıklarını sürdürmektedirler.

Hollanda'da 1971 yılında Yargıtay, Squat sakinlerinin de konut hakkından yararlanabileceğine, diğer bir ifadeyle rızaları olmadan evlerine girilemeyeceğine karar vermiş ve böylece ev sahiplerinin işgalcileri evden çıkarma girişimleri yasadışı olarak kabul edilmiştir. Bu durum Squatların/işgal evlerinin daha kolay bir şekilde oluşturulması olanağı sunmuştur. Ancak, işgal karşıtı şirketlerin bir başarısı olarak, 2010 yılında özel ya da kamusal tüm binaların işgali yasa dışı ilan edilmiştir (Pruijt, 2013: 146,155).

1990'lı yıllar, Squatların yasallaştırılması amacıyla belediyeler ile sosyal merkezler arasındaki görüşmelerin başlamadığı yıllar olmuştur (Mudu, 2013: 70). Bir Squatın

yasallaşması, evden çıkarılma tehdidine karşı, kamusal güçlerden destek alma girişimiyle ortaya çıkmaktadır. Tahliye nedeniyle maliyetlerin ve zararların artması kamu güçlerinin Squatlar ile anlaşma yapmasını ve onların yasallaştırılmasını sağlamıştır (Martínez vd., 2015: 285).

Öte yandan, Squatların yasallaşması, iktidar tarafından kontrol edilebilmelerine ve özerkliklerini bir nebze yitirmelerine neden olmuştur (Pruijt, 2013: 34; Martínez vd., 2015: 289). 2000'li yıllara gelindiğinde Squatlara/işgal evlerine yönelik baskıcı politikalar geri dönmüş ve tahliye süreçleri, direnişler, çatışmalar yaşanmaya başlanmıştır. Squatlar bu süreçte suç olarak kabul edilmiştir. Bu baskı ortamının sonucu olarak 2013'e gelindiğinde Squatların sayısının Avrupa'da azaldığı görülmektedir. Bu dönemde, dayanışma, ortak kullanım, misafirperverlik, ortak yaşam, katılım, öz yönetim, yaratıcılık ve kendiliğindenlik ilkeleri ön plana çıkmaktadır. Tahliyelerin artması ile birlikte, karavanlar ortak yaşam alanı olarak tercih edilmiş ve aktivistler mekâna daha az bağımlı göçebe ortak yaşam alanlarına yönelmişlerdir (Pattaroni, 2015: 89-102). Türkiye'deki Squatların oluşumu bu döneme denk gelmektedir.

Squat toplukları kentsel alanların soylulaştırılmasını, toplumsal dışarıya itme, yerinden etme, sosyal konut stokunun azalmasını eleştirerek, "Çevre adaleti, toplumsal ve kültürel çeşitliliğe saygı, özerk vatandaş katılımı, toplumsal hakların özel mülkiyet hakkının üzerinde olması" gibi ilkeler çerçevesinde öz yönetim ile sağlanabilen "yeni, yaşanabilir, farklı, canlı, erişilebilir ve adil bir kent" savunusu yapmaktadırlar (Martínez vd., 2015: 10, 271-273; Pattaroni, 2015: 86).

Squatlar kentsel aktörler olarak da görülmektedir, çünkü şehir merkezlerinde veya şehir dışında, çoğunlukla işçi sınıfı yaşam alanlarında konumlanmaktadır (Piazza, 2013: 90). Dayanışma, bir arada yaşam, yaratıcılık ve topluluğun kendi kendini yönetmesi gibi ilkeleri benimseyen Squatlar kentsel mekânların kullanım değerlerinin, değişim değerleri önüne geçmesini ve piyasa kuralları dışında yönetilen bir kente sahip olmayı savunmaktadırlar (Pattaroni, 2015: 86)."Kendin üret, kendin yönet" anlayışının hâkim olduğu Squatlarda yaratıcılık önemlidir. Yeni orta sınıf temelli, sosyal ağları kuvvetli, yasal olmayan ve bazı yasaların geçerli olmadığı, gelir geçer, aktif olma konusunda esnek bir harekettir (Pruijt, 2013: 19).

Freetown Cristiania projesi, bir askeri kampın 1971'de bir mahalleye dönüştürülmesiyle oluşmuş ve en bilinen Squat uygulamalarından birisi olmuştur. Bu projenin amacı, her bireyin tüm topluluğun refahı konusunda sorumlu olduğu, kendi kendini yöneten bir topluluk yaratmaktır (Frank ve Ahrentzen, 2009). Fakat giderek oluşum amacından saptığı görülmektedir.

Resim 2.21. Freetown Christiana (https://theculturetrip.com/)

Squat; barınma ve sivil haklar konusunu içeren politik ve sosyal bir eylemdir. Squatlar önceleri yasadışı bir eylem olarak düşünülüp engellenmek istenirken; günümüzde Hollanda ve Almanya gibi ülkelerde yasalar tarafından yasa dışı bir eylem olarak kabul edilmez, ancak çeşitli talimatlar ve düzenlemelere tabidir. Fakat politika ve akademik tartışmalardan büyük ölçüde yoksundur ve bir sorun, bir semptom, bir sosyal hareket veya bir konut hareketi olarak nadiren kavramsallaştırılmaktadır. Şehircilik tartışmaları açısından önemli bir noktadadır. Toplumsal olarak büyük ölçüde çeşitlilik yaratırlar ancak bu arada birçok soru ortaya çıkarır ve dolayısıyla zorluklarla karşılaşırlar (Reeve, 2005).

2.2.5. Kapalı konut siteleri (Gated communities)

Kapalı konut siteleri etrafı duvarlarla ve güvenlik sistemleriyle çevrili, çoğu zaman bünyesinde yüzme havuzu, spor tesisi, yeşil alanlar, çocuk oyun alanları, alışveriş merkezi gibi olanakları barındıran kentleşmenin yeni bir formu olarak ortaya çıkmıştır. Etrafı duvarlarla çevrili yerleşimlerin kökeni askeri ve savunma amaçlı kale kentlerine dayanmaktadır. Bu duvarlar kapalı konut sitelerinde güvenlik endişesi yanı sıra homojenlik sağlamak amacıyla da kullanılmaktadır (Marcuse, 1997).

1980 sonrasında kent içinde ya da çeperlerinde kontrollü ve planlanmış yaşam alanları olarak kapalı konut siteleri de görülmeye başlanmıştır. Klasik konut yapısını farklı mekânsal örgütlenmeler ve konseptlerle tüketiciye sunmanın yeni bir yolu olarak keşfedilen bu siteler özellikle endüstrileşen kentlerde kentin sorunlarından arındırılmış, homojen, izole hayatlar sunmayı vaat etmektedir. Kenti dışlayıcı bir tavırla kendilerine ait bir dünya yaratma çabasında olan bu siteler çit ve duvarlarla çevrilmiş, çeşitli sosyal tesislerle donatılarak kendi kendine yeterli oluşumlar olmayı amaçlamaktadır. Büyük kentlerde 1990'lı yıllardan itibaren giderek çoğalan kapalı siteler kutuplaşmanın mekâna yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Landman'a göre (2000) kapalı konut sitelerinin ortaya çıkışı 3 temel faktörle ilişkilendirilmektedir:

- Gelir eşitsizliği çerçevesinde gelişen sosyo-ekonomik tabakalaşma ve bu doğrultuda gelişen üst gelir grubunun prestijli, ayrıcalıklı konut talebi
- Güvenlik arayışı
- Kentsel problemlerden uzaklaşarak site içinde özel açık alan isteği

Bu siteler sakinlerine güvenlik, mahremiyet ve ayrıcalık sunmayı vaat ederken; kentsel parçalanmaya ve sosyal yapıda bölünmelere sebep olmaktadır. Kentsel kamusal mekânlar kamusal açık alanlar olmaktan çıkıp özel mülkiyete dâhil olmaktadır. Esin Boyacıoğlu'na (2014) göre "Toplum içinde, toplumun kendisi tarafından da körüklenen ayrışmanın, kent toprağına geri dönülmez bir biçimde sirayet etmiş olması tehlikenin boyutlarını ortaya koyuyor. Bu çok aktörlü durumun farklı katmanları ve boyutları üzerinde düşünmek gerekiyor. Bu ayrışmanın uzun vadede kentlerimiz ve toplumumuz için onulmaz yaralar açmakta ve giderek daha da yükselen ayırıcı duvarlar yaratmakta olduğunun farkına varılması gerekiyor." Gurallar'a (2013) göre bu yerleşimler "Kent mekânında ayrıştırma yanı sıra soylulaştırma da üretmektedir."

Kapalı konut sitelerine ilişkin Blakely ve Synler'den (1997) sonra pek çok araştırmada ve Türkiye'de Bali (2002) ve sonrasında yapılan çalışmalarda şu noktalarda hemfikir olunmuştur:

- Kendilerini izole edici, kenti dışlayıcı bir kurgu
- Sosyal ve mekânsal ayrışmaya sebebiyet verme

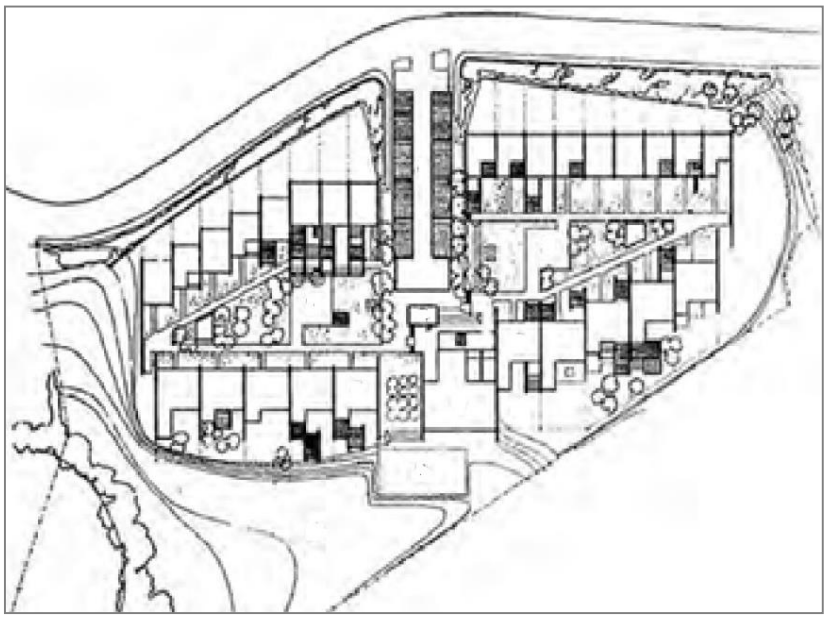
Kapalı konut sitelerinin bu ayrıştırmacı yapısı kentsel planlamanın açıklık, erişim, farklılık ve eşitlik gibi önemli nitelikleriyle çatışmaktadır (Coy, 2006). Kapalı konut sitelerinde hayatı kolaylaştırmak adına birçok hizmet sunulmakta fakat iş birliği, dayanışma, ortak zaman geçirme gibi önemli toplumsal eylemler gerçekleşmemektedir. Özellikle büyük metropollerde artan nüfus yoğunluğu, yüz yüze ilişkilerin azalması, komşuluk ilişkilerinin zayıflaması, sosyo-ekonomik uçurumlar, bireylerde tanımlı ve sınırlı bir mekân kurma isteğini artırmaktadır. Fakat kentin geri kalanıyla ilişkinin minimuma indiği noktada yerleşimin izole yapısı, kent içinde erişim olasılığı olmayan adalar oluşturmaktadır.Bu durum kentli olarak hiç de sağlıklı olmayan bir yaşam şekline bürünmektedir.

Ütopya olma, ütopyayı gerçekleştirme iddiasında bulunarak, ideal yaşam sloganı yapmak kapalı konut sitelerinin pazarlama aşamasından itibaren oluşturulmaktadır. Fakat sosyalist ütopistlerin amaç edindiği, kendi dönemi içerisinde önemli sosyal sorunlara çare arama amacını bu kapalı siteler karşılayamamaktadır.

3. COHOUSING OLUŞUMU

Geçmişte komün yaşamına dayalı olarak kurgulanan ütopyalar; günümüz koşullarında toplu ve sosyal konutlara evrilmiştir. Ütopyalar toplumsal, kültürel ve ekonomik yapıya ilişkin idealleri aramakta ve bu kapsamda kentleri ve konutları şekillendirmektedir (Güler Üçer ve Yılmaz, 2004). İlk ütopyalar komün yaşamını önermişlerdir. Fakat zamanla aile yaşamına ve özel yaşama daha uyumlu öneriler geliştirilmiştir. Meyerson'a (1996) göre "Benimsenmesi gereken şey, ütopyacı üründen çok ütopyacı süreçtir. Toplumun ve çevrenin belli temel özelliklerini değiştirmenin ne anlamlara gelebileceğini taslak halinde bulup çıkarmak amaç olmalıdır".

Owen, Fourier ve Godin gibi ütopistlerin kırsal bölgelerde daha yoğun yaşanan komşuluk ilişkisini kentsel yaşamla birleştirmeye yönelik orijinal fikri 1960'larda İskandinavya, Hollanda ve daha sonra da ABD'de yeniden canlanmaya başlamıştır (Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal, 2015).1964 yılında Danimarkalı Mimar Jan Gudman Hoyer'ın bir grup arkadaşı ve eşiyle Thomas More'un 'Utapia' adlı kitabında tasvir ettiği ortak aktivite ve yemekleri paylaşan 30 ailelik kooperatiflerden oluşmuş yerleşimlerinden etkilenerek harekete geçmesiyle, Cohousinglere yönelik çalışmalar başlamıştır (Hoyer, 1968). Danca "Bofaellesskaber" olarak adlandırılan ve "yaşayan topluluklar" anlamına gelen kavram Cohousing ismiyle anılmaktadır (Scotthanson C. ve Scotthanson K., 1996).

Resim 3.1. Sættedammen Cohousing Danimarka (Scotthanson C. ve Scotthanson K., 1996)

Bu kapsamda komşuları tanımak, bir topluluğa ait olma hissi, önemsenen bir grubun parçası olmak sürdürülebilir bir topluluğu yeniden inşa etmenin unsurları olarak görülmektedir. Günümüzün hızlı tempolu kent yaşamında ve bireyselliğin ön plana çıkmasıyla, bir arada yaşamaya ve dayanışma içinde olmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Komşuların birbirini tanımadığı, bağımsızlık yoluyla gizlilik ve güvenlik ihtiyacının giderildiği, herhangi bir topluluğa ait hissedilmeyen ve kentten kopuş noktasına gelen bireyler, ait olma ve dayanışma isteği ile topluluklar oluşturmaktadır (Scotthanson C. ve Scotthanson K., 1996).

İlk Cohousing topluluğu belli bir amaç için bir araya gelen insanlardan oluşurken; aradan geçen süre zarfında farklı kuşaklardan insanların bir araya geldiği heterojen topluluklar da oluşmuştur. Genç aileler, emekli çiftler, bekâr erkekler, yalnız yaşayan yetişkinler için de bu topluluklar cazip hale gelmiştir. Cohousing gruplarının bir araya gelmesi için birçok sebep olsa da, en önemlisi topluluk oluşturma isteğidir.

Özel yaşam alanları ve kolektif kullanılan mekânların birlikte düşünüldüğü Cohousing yapıları; ne tek aile evinin tipolojisine ne de çok katlı apartman yapısına bağlı kalmamaktadır. Mimarileri bir topluluk duygusunu geliştirmeye yönelik oluşturulmaktadır. Yerleşimler kolektif alanlarda toplumsallık ve özel alanlarda değişen derecelerde mahremiyet barındırmaktadır.

İnsanların ihtiyaçları doğrultusunda bir araya gelerek kendi yaşam çevrelerini biçimlendirme ve özel alanla sosyal yaşam arasında denge kurma çabaları sonucunda ortaya çıkan bir konut ve yaşam çevresi alternatifidir. Bu anlamda çağdaş bir sistem olarak karşımıza çıkan Cohousing, tek tip mimari bir modeli önermez. Kamusal ve özel alan arasındaki ciddi ayrılığa dayanan mevcut kentsel tasarım pratiğine karşı durmaya çalışmaktadır. Katılımcı bir modelle tasarlanıp, inşa edilen ve kendi kendini yöneten konut kümelenmeleri olan Cohousingler, canlı sosyal ağlar ve sağlıklı ortamlar yaratmaya yönelik birçok beklentiyi yerine getirmeye, yenilenmiş bir konut tipolojisi ortaya çıkarmaya çalışmaktadır (McCamant ve Durrett, 1988).

Cohousing projeleri, homojenlik ve dışlamadan ziyade; çeşitlilik, dayanışma ve katılımcılık söylemini uygulamaya geçirmeye çalışmaktadır. Maury ve Bernard’a

(2009)göre “sadece konut sakinleri için değil, aynı zamanda araştırmacılar ve politikacılar için gelecekteki barınma stratejisi adına arzu edilen bir model olarak ilgi çeken bir söylemdir”. Lejeune (2009)“günümüzde alternatif konut girişimlerinin hala ütopya, deneysellik ve sosyal dönüşümün arasında kaldığını” söylemektedir.

Katılım kavramı Cohousing uygulamalarıyla yeni bir yoğunluk kazanır. Fedrowitz ve Gailing’e (2003) göre Cohousing“Bir çağdaş vatandaşlık ifadesidir. Vatandaşlar aktif olarak kendi daireleri ve konutun bütünü hakkında söz sahibidirler. Bu ortamlar kent, banliyö veya kırsal alanlarda bulunabildiği gibi; örgütsel varlığın, mekânsal varlıkla üst üste geldiği bir inşa süreci söz konusudur.” Cohousinglerin konut ve planlama bağlamları bir ülkeden diğerine farklılıklar gösterebilirken; Cohousing sakinlerinin ideolojisi ve niyetleri dikkate değer ölçüde benzerlik göstermektedir. Cohousing katılımcılarının dayanışma içinde olan bir topluluk yaratma emeli yanı sıra; spekülatif olmayan, uygun fiyatlı, enerji verimli ve ekolojik konut sahibi olmak, katılımcı tasarım yoluyla inşa etmek ve yönetmek gibi beklentileri bulunmaktadır. Bu bağlamda çağdaş Cohousinglerin demografik değişime ve yeni yaşam tarzlarına pragmatik bir cevap olarak nitelendirilebileceği belirtilmektedir (Kläser, 2006; Jarvis, 2011). Cohousing topluluklarında ulaşılmak istenen idealler yalnızca enerji verimliliği ve sosyal ilişkiler değildir. Konut maliyetini azaltmak, emeklilikte yaşamın içinde kalmak, gençlerin ve çocukları olan ailelerin birlikte paylaştıkları bazı sorumluluklar ile (dönüşümlü yemek hazırlama ya da çocuk bakımı gibi) zaman tasarrufu sağlamak gibi beklentileri de vardır.

Bununla birlikte, Cohousingin idealist kökenlerinin özellikleri de topluluklar tarafından benimsenmektedir. Cohousing ağları tarafından yayınlanan tüzük, bildiriler ve girişimler, pek çok Avrupa kentinde kentsel politika hedefine somut bir cevap olarak yorumlanabilir: sosyal uyum, yaşlanan nüfus için bakım, küreselleşme altındaki yerel kimlikler, sağlıklı ve çocuk dostu ortamlar, yerel olarak sorumlu ekonomi, enerji tasarrufu ve kentsel değişime katılım. Cohousing projeleri, homojenlik ve dışlamadan ziyade, çeşitlilik, dayanışma ve katılımcılık kavramlarını uygulamaya geçirmeye çalışmaktadır. Bu sadece konut sakinleri için değil, aynı zamanda araştırmacılar ve politikacılar için gelecekteki barınma (Maury ve Bernard, 2009) ya da soylulaştırma stratejisine karşı (Fromm, 2012) arzu edilen bir model olarak ilgi çeken bir söylemdir.

Bu tür yerleşimlerde yaşayan bireylerin birlikte yaşamanın, toplu karar almayı öğrenmenin önemine vurgu yaptıkları görülmüştür. Ortak karar almanın zorluklarından söz eden kullanıcılar, bu durumun uzlaşılarak halledilebileceğinden bahsetmişlerdir. Kullanıcılar birlikte yaşam, dayanışma, yardımlaşma, sosyal hayattan kopmama isteğini hemen her görüşmede vurgulamışlardır (Bkz. Ek-1, Ek-3, Ek-4, Ek-5).

Buradan yola çıkarak genelde Cohousing birlikte yaşama-barınma kavramı üzerine geliştirilmiş, birlikte yaşamayı; yaşamı paylaşma ve dayanışma üzerine kurgulayan bir yaşama pratiğidir. Paylaşma ve dayanışma, yardımlaşma gibi kipler bu kavramı farklı ve kenti parçalamak (dışarıya kapanmak) üzerine kurgulanmış kapalı sitelerden ayıran ve kentle olan birlikteliği tercih eden görünümü ile daha olumlu bir etki uyandıran bir girişim haline sokmaktadır. Cohousing yerleşkelerinin tasarımlarında bireyin komşularıyla kurmak istediği ilişki özel yaşam alanlarının ortak yaşam alanlarıyla ilişkisine yansımaktadır. Bu konutlar kent içindeki küçük kentler gibi algılanabilirler. Fakat kapalı konut sitelerinde olduğu gibi bunlar birer kale kent değildir.

Çağdaş bir birlikte yaşam formu olan Cohousing, 1960'larda ilk ortaya çıkmaya başladığı zamanlarda hem birlikte yaşam isteğiyle hem de maddi avantajları sebebiyle yaygınlık göstermeye başlamıştır. Günümüzde özellikle büyük kentlerde; yalnızlık hissi, bir topluluğa ait olma isteği gibi sebeplerle yaşam formu olarak artış göstermektedir.

Cohousinglerin daha çok Godin'in Familistere'sinden ilham aldığı düşünülebilir. Özel ve ortak yaşamı saygılı bir şekilde birlikte ve ayrı tutabilmesi özellikle kent yaşamı için ideal olmaktadır. Aile yaşamını bölmeden, özel hayata müdahale etmeden sosyalleşme, yardımlaşma, ortak mülkiyet gibi konularda çözümler üretmektedir. Sosyalist ütopistlerin yaptığı gibi tek bir forma ya da çok net çizgilere dayanmadan; esnek yaşam alanları ve yaşam şekilleri, kişi sayısı, topluluğun ortak karar aldığı etkinlikler, ne kadar aralıkla bir araya gelecekleri, nasıl bir temele dayanan topluluk oluşturacakları topluluğun kendi kararına bağlıdır. Önceden tasarlanmış bir topluluk ya da kesin çizgilerle belirlenmiş ve esnek olmayan topluluk yapısı ve yaşam alanı değildir. Yerine, formuna, sayısına, yapısına topluluk kendi karar vermektedir.

Fakat bütün bu toplulukların ve yaşam şekillerinin ortak noktası; birlikten kuvvet doğacağı fikridir. Kentlerin anonim yaşantı biçiminden ve mevcut düzenden memnun olmama

durumu vardır. 19. yüzyıl ütopistlerinde bu başkaldırı proletaryanın zor durumda olan yaşam şekli ve kentlerin endüstrileşerek tarım ve sanayi topluluğunun keskin sınırlarla birbirinden ayrılması iken; Cohousingin doğduğu ve yaygınlaştığı günümüz başkaldırısı da yalnız hissetme, topluluk içinde birlik olamama gibi durumlaradır. Sosyal izolasyona karşı birlik olma hissi kuvvetli gelmektedir. Cohousing bunu belli bir form, yapı önermeden çok esnek bir şekilde yapmaktadır.

Sosyal bilimci Bella DePaulo (2015) "İnsanlar Cohousingin komün bir topluluk olduğunu düşünüyor, ancak Cohousing herkesin tek bir çatı altında yaşadığı bir topluluk yani komün değildir. Komünlerin ekonomik paylaşımları yüksekken; Cohousinglerde yaşayan bireyler ekonomik olarak bağımsızdır. Komünlerde ortak yaşam anlamında daha fazla birliktelik söz konusuyken; Cohousinglerde bireysel yaşam ve ortak yaşam dinamikleri dikkatli bir çizgiyle ayrılmıştır" şeklinde açıklamaktadır.

Cohousingler diğer birlikte yaşam örnekleri ile kıyaslandığında farklılıklarının olduğu görülmektedir. Kollektivhusların çıkış amacı Cohousinglerdeki gibi birlikte yaşam ve katılımcı tasarım olmamakla birlikte zamanla Cohousinglere benzer bir evirilme göstermişlerdir. Cohousing yapılarında olduğu gibi ortak mutfak, ortak yemek alanı, çocuk bakım bölümü gibi ortak alanlar mevcuttur. Öncelikle sadece ortak mutfak ve çocuk bakım alanı olarak ortaya çıkmış sonradan kolektif bir yaşam benimsenmiştir. Cohousinglerde tasarıma katılımcı bir süreç gerçekleşirken; Kollektivhus'larda durum böyle değildir.

İsveç'te hem yenilenen hem de yeni yapılan ortak yaşam projeleri genellikle bireylerin bir araya gelip başlattığı değil; birtakım kurumların öncülüğünü yaptığı projelerdir. Bu bağlamda tasarım ve yönetim sürecine kullanıcı katılımı daha geri planda kalmaktadır. Zaten çoğu kiralık kamusal konutlar olduğundan kullanıcı konusunda bir belirsizlik söz konusudur. Kullanıcıların bir araya gelmeleri rastlantısaldır. Cohousinglerde topluluğu oluşturan ve yöneten bireyler iş bölümü içerisinde yapılması gereken tüm işleri paylaşırken Kollektivhus'larda bu hizmetler ücret karşılığında da alınabilmektedir.

Eko-köyler birlikte yaşayan ve kendi kendilerine yeten topluluklardır. Fakat asıl amaçları ekolojik bir yaşam modeli oluşturmaktır. Komünlerin ve Cohousing projelerinin aksine eko-köyler; çoğunlukla şehirlerin içinde yer almamakla birlikte, kırsal ve kentsel eko-köyler güçlü ekolojik odakları olan ve yeşil yaşam tarzına vurgu yapan topluluklardır.

Cohousingler çevresel sorunlara yönelmelerine ve yapılarda ekolojiye önem vermelerine rağmen; incelenen örneklerde eko-köyler kadar ekolojiye dayalı olmadıkları ve yerel gıda üretimini eko-köyler kadar sağlamadıkları gözlemlenmiştir. Eko-köyler çoğunlukla kırsal bölgelerde oluşturulurken; Cohousing yapıları kentlerde ve kırsal alanlarda oluşturulabilmekte, hatta kentsel birtakım sorunlara çözümler üretmektedir. Eko-köyler komünlerde olduğu gibi daha paylaşımı yüksek topluluklardır. Cohousing yapılaşmasında olan eko-köyler dışında katılımcı mimarlık ön planda değildir. Eko-köyler doğaya güçlü bağlanmış ve peyzaj ile bütünleşmiş yapılar oldukları için tasarımları çoğunlukla yatayda bir araya gelen konut birimlerinden oluşurken, Cohousing yapıları arazi büyüklüğü, açık alanların tasarımı, kentte ya da kırsalda oluşturulmasına göre tasarım çeşitliliği göstermektedir.

Cohousing, özel konutların özerkliğini toplu yaşamın avantajlarıyla birleştirmektedir. Özel alanlar, yarı özel alanlar, açık ve kapalı ortak alanlara sahiptir. Düşük, orta ve yüksek yoğunluklarda inşa edilebilmektedir. İş birliği içerisinde çalışan mimar ve kullanıcılar ortak bir yaşam biçimini tasarlamaktadırlar. Bu nedenle, Cohousingin imza niteliği, güçlü ve canlı topluluklarıdır.

Sakinler topluklarının planlama ve tasarımına katılırlar. Tasarım kararlarının çoğunda grup olarak sorumludurlar. Tasarım güçlü topluluk duygusunu teşvik eder niteliktedir. Bütün sakinler kendi özel alanlarına sahip oldukları gibi topluluk olarak ortak tesislere de sahiptirler. Ortak alanlar günlük yaşam da kullanılmak üzere tasarlanır. Sakinler Cohousing yaşamında topluluğun yönetiminde söz sahibidirler. Kararlar, topluluk olarak birlikte alınır. Scotthanson'lara (1996) göre başarılı bir topluluk iletişimi için araçların topluluk dışına veya yer altı otoparkına park edilmesi gereklidir. Motorlu araçlar çoğu kez bilinçli olarak yerleşim dışında tutulmaktadır.

Cohousing toplulukları sosyal topluluk fikirlerini yenilikçi, esnek, sürdürülebilir tasarımlarla bütünleştirerek ve bunu kente uyumlu hale getirerek; barınma biçimi olmaktan çok bir yaşam biçimi kurarlar. Cohousingler farklı sebeplerle ve ihtiyaçlarla ortaya çıkabilmektedir

Kullanıcıları tarafından ortaklaşa planlanıp, sürdürülebilir olmaya çalışmakta ve kâr amacı temel motivasyon olmamaktadır (Ring, 2013). Bu açıdan Cohousing diğer ikamet amaçlı

projelerden farklılık göstermektedir. Hem sunduğu yaşam biçimi hem de şehre kattığı değerler açısından devamlı gelişmesi hedeflenmektedir.

Cohousing projeleri bütün bunların yanı sıra konut tasarımlarına çeşitlilik sunmaktadır. Cohousing grupları öncelikle kooperatif bir örgütlenme kurarak birbirlerini daha iyi tanımaktadırlar. Kooperatifleşme yoluyla oluşan bu grupların kredibilite standartlarını karşılayamama durumları olabilmektedir. Bu tasarım ve yapım süreci öncesi zaman alan ve bazen yıllar süren bir duruma yol açabilmektedir. Örneğin OWCH yapısının mimarlarından Tom Reynolds şunları belirtmektedir:

> "Mimari bir tasarım yapmak önemli bir durum fakat OWCH'de, bizimle bir araya gelerek tasarıma başlamadan önce 16 yıllık bir grup tasarımı da söz konusu. Yani OWCH sakinleri 16 yıldır bir araya gelip, bir topluluk oluşturup, birlikte yaşam konusunda bir çalışma ortaya koymuşlardır. Sürece biz de dâhil olduktan 3 yıl sonra yapı tamamlanmış ve süreç toplamda 19 yıl sürmüştür" (EK-2).

Copper Lane Cohousing'de süreç 2008 yılında başlamış ve Londra'daki mali kriz dönemine denk gelmiştir. Çoğu küçük mimarlık şirketi kapanmak zorunda kalmış topluluk küçük mimarlık ofisleri ile projenin yarım kalacağı endişesiyle çalışmak istememiştir. Büyük mimarlık ofislerinin bir kısmı projenin küçük ölçekte olduğunu düşünerek dâhil olmak istememiş fakat Henley Halebrown Rorrison mimarlık şirketi temel olarak, bu projenin bir mimari sorundan ziyade sosyolojik bir problem olduğunu ve bu nedenle de sosyal açıdan daha çok ilgilendiklerini belirtmiştir (EK-3).

Ring (2013) Cohousing topluluklarının sürece katkıda bulunduğuna, ortak kararlar alarak emek verdiklerine vurgu yapmaktadır. Bu topluluklar inisiyatif alıp, çevrelerini yaratma isteklerini, özgürlük ve ihtiyaç arasındaki dengeyi kurarak sağlamaktadırlar. Katılımcı olarak, görev ve sorumluluk üstlenerek, bireysel yaşam alanları yaratmanın ötesine geçen projeler üreterek, topluluğun belki de tüm kentin yararına hizmet vermektedirler.

3.1. Cohousing Yapılarının Nitelikleri

3.1.1. Tasarım süreci ve proje

Cohousing toplulukları kullanıcı ihtiyaçlarına uygun, zaman içinde değişen koşullara uyabilen özgün projeler talep etmektedir. Topluluk olarak ortak kararlar alınıp, ortak

mekânlar; özel ihtiyaç ve durumlara göre de özel yaşam alanları tasarlanabilmektedir. Katılımcı tasarım, esnek planlama, engelsiz erişim standartları gibi özellikler sayesinde herkes için uygun projeler yapılabilmektedir.

Tasarım sürecinde mimarlarla kullanıcılar arasında yoğun bir iş birliği ile etkileşimi teşvik eden süreçlerin olduğu söylenebilir. Bu sayede, mimari üretim yeni süreçlere olanak tanımakta, daha sürdürülebilir çözümler ortaya çıkmaktadır. Kolektif çalışma her projede yeniden tanımlanmaktadır. Bu projeler vasıtasıyla mimarın rolü, tasarımcıdan; kullanıcıları bir araya getirerek kılavuzluk edene, geliştiriciye, moderatöre ve proje yöneticisine doğru genişlemektedir. Proje kullanıcılarının katılımını sağlayarak, topluluğun yapısına uygun bir mimari çözüm geliştirmeleri gerekmektedir. Her topluluk ve proje için süreç farklı işlemektedir.Birlikte yaşam temelleri bu birlikte tasarlama ve katılım süreciyle başlamakta ve güçlenmektedir. Bu katılım süreci, topluluğun bir bütün olarak gelecekte nasıl bir biraradalık sağlayacağını belirleyen çok değerli bir süreçtir. Toplukta kalmak isteyenler ya da ayrılmak isteyenler bu süreçte kararlarını verebilmektedir.

Kolektif düşünme ve tasarlama sürecinde genellikle yöntem olarak workshoplar ve atölye çalışmaları tercih edilmektedir. Yüz yüze gerçekleştirilen bu planlanmış çalışmalar için mimarlar bir program oluşturup, çeşitli iletişim ve tasarım materyalleri hazırlamaktadır. Bu çalışmalar sırasında mimarın da tasarım kadar esnek bir bakış açısına sahip olması gerekmektedir. Katılımcı pasif konumdan aktif konuma bu tutum vasıtasıyla geçebilmektedir. Kullanıcının katılımcı olduğu kolektif düşünme ve tasarlama süreci etkileşimli ve verimli bir süreçtir. Bu açıdan bakıldığında; Older Women’s Cohousing projesi iki ve üç katlı konut birimleri barındırmasına rağmen yaşça büyük kullanıcılar yaşadığı ve engelli bir kullanıcıyı da barındırdığı için düşey sirkülâsyonu sağlamak amacıyla merdivenler yanı sıra asansörler de gerekli olmuştur. Copper Lane Cohousing’de ise çocuklu aileler bulunduğu için ortak mekân çocukların birlikte oyun oynayabileceği şekilde tasarlanmıştır. Bu şekilde katılımcı tasarım anlayışı ile topluluğa özgü tasarımlar yapılabilmektedir.

Resim 3.2. Older Women's Cohousing workshop (https://www.pollardthomasedwards.co.uk/)

Cohousing yapılarının birlikte yaşam ortamları yaratma ideali en önemli amacı olması yanı sıra katılımcı tasarım birlikte yaşam sürecine sağlam bir temel atılmasını sağlamaktadır. Esnek tasarım anlayışı; kullanıcının tasarıma katılabilmesini ve aktif rol oynamasını sağlayan en önemli yöntemdir. İnsan hayatında çok önemli bir yere sahip olan konut için kullanıcının tasarımda katılımcı rol alabilmesinin ve ihtiyaçlarına, yaşam biçimlerine uygun, gelecekle ilgili olası senaryolara da uyum sağlayabilecek özel yaşam alanları yaratımına dâhil olabilmesinin yolu esnek tasarım anlayışından geçmektedir. Kullanıcının tasarıma katılabilmesi için karar verebilme ve seçeneklere sahip olabilme ortamının sağlanması gerekmektedir. Konutta geçirilen zamanın çok kısa olduğu günümüz kentlerindeki yaşam biçiminde, bu kısa sürenin nitelikli geçirilebilmesi oldukça değerlidir.

Kullanıcının aile yaşamı, yaşı, cinsiyeti, mesleği, kültür, tecrübe ve ekonomik durumu konut kullanımına ve beğenisine yansımaktadır. Zaman döngüsü içerisinde değişen koşullara göre insan hayatında önemli bir yer tutan konutun da değişim gerektirmesi olağandır. Cohousing topluluklarında özel yaşam alanlarına kullanıcının katılımı yanı sıra; ortak mekânların topluluğun ortak katılımıyla tasarlanması söz konusudur.

Esnek tasarım başrolü kullanıcıya vererek, kullanıcının yaşamını sorunsal kabul ederek gerçekleştirilebilir. Bu durumda elbette ki tasarım süreci uzamaktadır. Süreç uzarken mekânın kullanım süresi de artacaktır. Sürdürülebilir bir topluluk yaratmanın yolu katılımcı olmaktan geçmekte bu da esnek tasarım anlayışı ile mümkün olabilmektedir. Senaryolar üretip olasılıkları görebilecek mimar, kullanıcının katılım rolü üstlenmesi ile esnek konutlar tasarlayabilmektedir.

Scheneider ve Till'e (2005) göre esnek konut; hem sosyal kullanım hem de inşa açısından tasarım aşamasında seçim yapabilmek veya kullanım ömrü boyunca değişimlere olanak sağlayabilmek üzere tasarlanmış konut olarak tanımlanabilir. Sosyal, ekonomik ve çevresel olarak uygulanabilir olduğu sürece esneklik konut tasarımında önemli bir husustur.

Esnek konutlar, kullanıcıların değişen ihtiyaçlarına uyum sağlayabilecek konutlar olarak tanımlanabilir. Bu tanım geniş bir anlam taşımakta; hem mevcut kullanıcıların değişen gereksinimlerine uyum sağlamayı hem de değişen kullanıcıların gereksinimlerini karşılamayı içermektedir. Ayrıca zaman içinde yeni teknolojiler kullanma, değişen kullanıcı sayısına uyum sağlama ve hatta yapının kullanımını konuttan başka bir işleve tamamen değiştirme potansiyeline sahiptir.

Gropius'a göre "Mimarlar yapıları bir anıt olarak yorumlamamalıdır ve yapılar yaşam içerisindeki akışa göre hizmet edecek ve modern hayatın dinamik özelliklerine uyum sağlayacak bir arka plan olacak kadar esnek olmalıdır" (akt: Forty, 2000). Hertzberger (2009) esnekliğin;"mimari tasarımın önemli bir parçası olduğunu ve tüm kullanıcılara uygun olan tek bir çözüm olamayacağını" ifade etmektedir. Esnek tasarımlarda barınma sosyal ve fiziksel değişime olanak sağlayabilmektedir. Daha az kullanıcı değişim dalgalanması (konut ihtiyaçlara cevap verebildiği için) ve mevcut veya potansiyel sakinlerin ve pazarın değişen beklentilerine hızlı bir şekilde tepki verebilme avantajı sağlamaktadır (Scheneider ve Till, 2005).

Schneider ve Till'e göre (2005), esnek mekân tasarımının temel ilkelerinden biri değişmezlikten kaçınmaktır. Diğer bir deyişle, bir yapının değişmez (esnek olmayan, sabit) kısımlarının tasarımı, esneklik sağlamak için önemlidir. Taşıyıcı sistem ve hizmet alanları kalıcı yapı bileşenleridir. Esnek tasarımda "esneklik söylemi" (Scheneider ve Till, 2007) ne ait tartışılabilir iki yöntem vardır: tasarımda tanımlı yol olarak hareketli dönüştürülebilir mekânları ve tanımsız yol olarak ise sonsuz değişiklikleri vurgulamaktadır. Bu iki yolda tasarım sürecinde esnekliği ön planda ele almaktadır. Ancak Scheneider ve Till (2005) esnek tasarımın başka bir yolu olan "en başarılı esneklik örneklerinin arka planda çalışma eğiliminde olduğunu" ileri sürmektedir. Scheneider ve Till (2007) esneklik yaklaşımlarını "kullanım ve planlama ile strüktür ve konstrüksiyon sistemlerindeki yaklaşımlar" olarak ele almaktadır.

Hertzberger (2009) tamamlanmamış yapı ile ilgili dâhili ve harici olarak kullanıcı tarafından doldurulabilecek alanlar önermiş ve gerçek tasarım içi doldurulabilecek geçici bir çerçeve olmalıdır fikrini savunmuştur. İskelet sisteminin kullanıcının biçimlendirebileceği biçimde esnek mekân kurgularına olanak sağlayacak biçimde olması gerektiğini vurgulayan Hertzberger'e göre esnekliğin sağlanabilmesi ve yapısal boyutta değerlendirmelerin yapılması gerekmektedir.

Schneider ve Till'e (2005) göre esneklik 'katı' ve 'yumuşak' olarak 2 yolla sağlanabilir. Katı esneklikte kullanım alternatifleri belirlenmiştir. Örneğin hareketli bölücü elemanlar kullanım aşamasında değişikliklere müsaade eder. Yumuşak esneklik kavramında ise mimar geri planda kalarak mekânlar yaratır; fakat özelleştirmez. Bölmek, birleştirmek, işlevler vermek kullanıcının rolüdür. Katı esneklikte mekân mimarın belirlediği sınırlar içerisinde esneyebilirken yumuşak esneklikte kullanıcı daha ön planda ve daha aktiftir.

Islak hacim ve asansör gibi mekanik tesisatın ve taşıyıcı sistemlerin esneklik yaklaşımına uygun şekilde tasarlanması öncelik gerektirmektedir. Taşıyıcı sistem, sirkülâsyon alanları mimar tarafından bu doğrultuda tasarlanmaktadır. Çoğunlukla bu sistemler bir çekirdek içinde kurgulanmaktadır. Düşeyde ve yatayda süreklilik içinde olması gereken bu elemanlar sabit elemanlar olup; tasarımın başlangıcında katılımcı tasarım girdileri belirlenmekte ve kullanıma yönelik tasarımlar yapılabilmektedir. Düşeyde devamlılık gösteren, ortak alan elemanları olan merdiven ve asansörlerin konumu ve büyüklüğü belirlendiğinde özel alanların ve diğer ortak alanların da potansiyeli ortaya çıkmış olmaktadır.

'Finansman' esnekliğin uzun vadede daha ekonomik geri dönüşümü, 'katılım' esnek konutların tasarım sürecine kullanıcı katılımını teşvik etme yolu,'teknoloji' esnek konut yapı teknolojilerinden yararlanan ya da belirleyen yöntemler, 'kullanım' esnek tasarımın zaman içinde farklı kullanıma uyum sağlama potansiyeli açısından esneklik kavramı içerisinde önemli yeri olan girdilerdir. Esnek tasarımlar sayesinde katılım sağlanabildiği gibi, kullanıcılar değiştiğinde de yeni kullanıcılar için değişim ve uyarlama söz konusu olabilmelidir.

Yapısal iskelet, kullanıcının kendi ihtiyaçlarına göre tamamlayabileceği bir yarıürün olarak var olduğu sistemde; sonuç olarak kullanıcının kişiselleştirilmiş yorumuna örneğin oda

sayısına, konumlandırmaya, farklı kullanımlarına olanak sağlamak esnekliği karşılamaya yardımcı olabilmektedir. Kullanıcılar tasarıma katılım sağlayarak, kendileri mekânı nasıl bir şekilde var edip yaşayacaklarına, nerede uyuyacaklarına ve nerede yiyeceklerine karar verebileceklerdir.

İsviçre'de katılımcı tasarım yoluyla üretilen bir projenin mimarı Walter Stamm ve arkadaşları, anonim kullanıcı veya çok amaçlı kullanım için yapısal ve tasarımsal bazı ilkeler geliştirmiştir. Bu çok kullanımlılık sistemi, duvarları sabit bir eleman olarak kabul etmemekte; bir duvarın sökülmesi veya eklenmesi, alçı işi veya yeni bir döşeme gerektirmemektedir. Taşıyıcılardaki çentikler olası bağlantı noktalarını görselleştirmekte ve belirtmektedir. Stamm için, bu yerleşik uyarlanabilirlikten kaynaklanan alanların kalitesi ve detayları, esnekliği sağlayan servis stratejileri ve tasarım ilkeleri açısından önemlidir (akt: Scheneider ve Till, 2005). Olası senaryolar iç duvarların düzenlenmesiyle elde edilebilecek plandaki değişkenliği göstermektedir. Bu potansiyel, bir topluluktaki mimar ve kullanıcının iş birliği ile yani katılımcılığı ile sağlanabilmektedir.

Esnek bir teknik sistem esnek bir sosyal süreç yaşanmasına da yardımcı olabilmektedir. Prefabrikasyon yapım tekniği de esneklik kavramını karşılamaya elverişli olan bir yapım tekniği olarak görülmektedir. Yapıya zaman içinde değişebilecek ve kullanıcılarının isteklerine uyum sağlayabilecek bir yapı olarak yaklaşmak esnek kurgulamayı sağlayabilmektedir. Yapılan araştırmalar, yapıların esnek kullanımını sağlayan teknolojik sistemlerin ve mekânsal ilkelerin uygulanması durumunda, binaların kullanım ömrünün daha uzun süre olacağını ve uzun vadede daha ekonomik geri dönüşleri olacağını göstermektedir (Scheneider ve Till, 2005).

Tasarım aşamasında genellikle dikkat edilen diğer bir konu ise kullanıcıların karşılaşma noktalarını ve fırsatlarını arttırmaktır. Ortak bir yaşam tasarlandığı için bu durumu destekleyecek tasarım argümanları geliştirmek istenmektedir. Bu sebeple Cohousing yapılarının ortak erişim sistemi yayadır. Komşular birbirini daha fazla görebilmekte ve çocuklar güvenle oynayabilmektedir. Cohousing projelerinde araç trafiği, etkili bir topluluk iletişimi ve karşılaşmaları artırmak için yerleşim dışına veya yer altı otoparkına alınmaktadır. Yeşil, açık ve toplumsal paylaşımlı alanların kent yaşamının önemli bir parçası olduğu düşünülerek; çatı terası, çocuk oyun alanı, ortak aktivite alanı hatta bir

sauna bile daha iyi bir yaşam koşulu yaratıp, insanları bir araya getirebildiği fikrinden dolayı tasarımlar bu çerçevede gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Cohousing projelerine yaklaşım aşamasında en önemli soru işaretlerinden biri de finansal alt yapısı olmaktadır. Ring (2013) Cohousing projelerinin sadece bir ortak yaşam şeklinden ibaret olmadığını; aynı zamanda kâr amaçlı gelişime odaklanan projelere anti-model bir duruş sergilemesiyle birlikte, sosyo-politik bir hareket geliştirdiğini vurgulamaktadır. Cohousing yapıları bu çerçeveden ele alındığında; özellikle büyük şehirlerde konut projelerinin kâr amaçlı bir yatırım olarak görülmesine karşıt olarak; farklı seçeneklerin olduğu alternatifler ve maliyetlerin azaltılmasını sağlayan denemeler gerçekleşebilmektedir. Bu deneysel çalışmalar; sosyal ve toplumsal ilişkileri desteklemeye, farklı yaşam alanı çözümlerine ve uygun maliyetli projelere olanak sağlamayı amaçlamaktadır. Bu çözümler ülkelerin farklı konut politikaları ya da farklı kuruluşların destekleri ile de sağlanabilmektedir.

Cohousing toplulukları en yaygın olarak konut sahiplerinin kooperatifleri olarak kurulmakta, sakinleri bağlayıcı yasalara uyum göstermekte ve Cohousing katılım ivmesi giderek artmaktadır. Washington'da kooperatif projelerini finanse eden Amerikan Ulusal Kooperatif Bankası'nda bu konudan sorumlu Robert Jenkens "artışın nedenlerinden biri Cohousing projelerinin bir yatırım aracı olarak görülmesi" şeklinde ifade etmektedir (Verde, 2018). Buna karşın Copper Lane Cohousing sakinlerinden Simon Bayly ise (2018) "kesinlikle ana sebebin kar etmek olmadığını, birlikte yaşamak istedikleri için Cohousingi tercih ettiklerini" belirtmektedir. Bayly (2018) şöyle devam etmektedir: "İngiltere'de Cohousing için yasal düzenlemeler ve devlet desteği daha tam olarak olgunlaşmadı. Bir araya gelen grupların çabalarıyla ve çeşitli devlet kurumlarıyla görüşmeler yapılarak sağlanmaya çalışılıyor." Sonuç olarak bu projelere yatırım yapmakta rant endişesi tercih sebebi olarak başrolü oynamamaktadır.

3.1.2. Sosyal yapı ve birlikte yaşam

Cohousing, özel konutların özerkliğini toplum yaşamının avantajlarıyla birleştirir. Özel alanlar, yarı özel alanlar, açık ve kapalı ortak alanlar mevcuttur. Bu yerleşimlerde düşük, orta, yüksek yoğunluklarda ve çeşitli düzenlerde bir araya gelinebilmektedir. Williams'a göre (2005)"Topluluklar çeşitlilik kazanabilmekte; iş birliği içinde çalışan tasarım ve

süreçler ortak bir yaşam tarzını ve sakinler arasında dayanışmayı teşvik etmektedir. Bu nedenle, Cohousinglerin en önemli niteliği, güçlü ve canlı topluluklarıdır.”

Resim 3.3. R50 Cohousing ortak alan (Anderton, 2015)

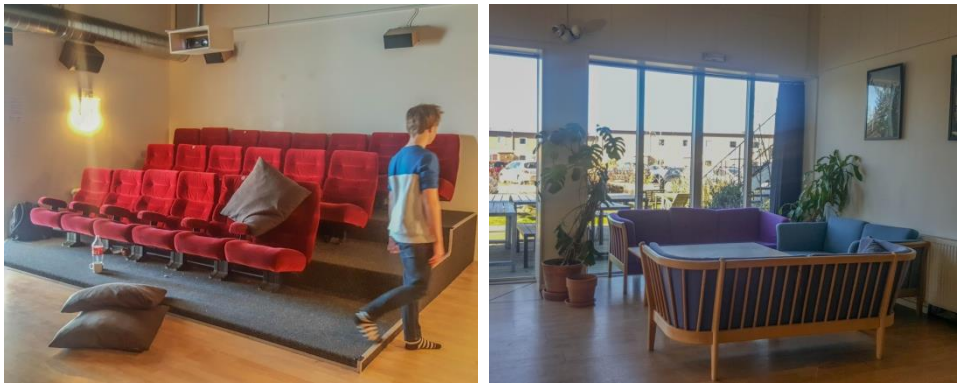
Bu topluluklarda paylaşılan mekânların niteliği ve ortak yapılan aktiviteler topluluğun ana karakterini oluşturmaktadır. Nasıl bir amaç doğrultusunda ve yönelim içerisinde olduklarını ifade etmektedir. Bazı tasarımlarda topluluğun ortak mekânları çevredeki mahalle ile de etkileşim ve sosyal bir farkındalık oluşturmaktadır. Ring’e (2013) göre bu tarz projeler mahallelerindeki sosyal ortama ve bütünleşmeye de katkı sağlamaktadır.

Resim 3.4. Lange Eng Cohousing a) Ortak mutfak, b) Ortak yeme alanı

Cohousing toplulukları için ortak yapılan aktiviteler ve ortak alanlar, topluluğun sürdürülebilirliği için kritik bir unsurdur. Ütopist sosyalistlerde de görüldüğü gibi bu ortak mekânlar karşılıklı ilişkilerin güçlendirilmesi için önemli alanlardır. Bu ortak alanlar ve aktiviteler sayesinde topluluğun yapısı şekillendirmektedir. Özellikle ortak mutfak ve belli aralıklarla birlikte yenilen yemekler topluluğun paylaşım ve birlikte yaşam değerlerini belirlemektedir. Bu ortak mekân bazen küçük bir çatı katındaki mutfakken, bazen 2 katlı büyük bir ortak yapı olabilir. Cohousing yapılarında ortak bahçe, ortak çocuk oyun alanı,

ortak sinema salonu, ortak spor alanı, ortak teras, ortak misafir evi, ortak kütüphane bulunabildiği gibi en önemli ortak alan mutfak ve yeme alanıdır (Bkz. Resim 3.4).

Resim 3.5. Lange Eng Cohousing a) Sinema salonu, b) Oturma alanı

Resim 3.6. Lange Eng Cohousing a) Bar, b) Oturma alanı

Çeşitlilik, eşitlik ve dayanışma kavramları ortak mutfak ve yemek ile pekiştirilmektedir. Cohousingler insanların bireyselliğini ve özel yaşamını korumak için yalnız ve izole olmak zorunda olmadığını göstermektedir. Bu model, insanların birçoğunun komşusunu tanımadığı büyük kentlerde de özel hayata herhangi bir müdahale olmadan bunun mümkün olduğunu kanıtlamaktadır. Özel yaşamla toplu yaşamın sağlıklı bir şekilde dengede kalması sağlanabilmektedir. Bu da ortak aktiviteler için ortak alanların yaratımıyla mümkün olmaktadır. Bu bağlamda Cohousinglerdeki en önemli unsur belli aralıklarla birlikte yenen yemeklerin hazırlığının yapıldığı ortak mutfaklardır. Pişirme hazırlıklarının birlikte yapılması ortamda birlikte yaşam motivasyonunu ve iletişim kurmayı arttıran bir etkinlik olarak görülmektedir.

Özel yaşama müdahale olmadan, barınılan yerde toplu yaşayabilmek önemli bir denge kurmayı gerektirmektedir. Bu durumun da en büyük yardımcısı katılımcı ve ortak tasarım

yoluyla topluluğun kendi yaşam alanlarının tasarımında söz sahibi olması ve birlikte alınan kararlar sayesinde olmaktadır. Cohousing toplulukları, yemek yerken sohbet edebilecekleri birilerinin olmasının rahatlığını yaşamak istemektedirler. Yemeğin paylaşılması ve birlikte yenmesinin önemli bir durum olması yanı sıra yemeğin dönüşümlü ya da birlikte hazırlanması (dönüşümlü gruplar halinde) da hem yardımlaşmayı sağlamakta hem de biriktirilen mutfak kültürünün de paylaşımına destek olmaktadır. Bunlar bir sonraki gruba mutfağı temiz bırakma alışkanlığı da gerektirmektedir. Bu ortamda büyüyen çocukların da kentli olma bilinci artmakta ve bir arada saygı içerisinde sorumluluk alarak yaşamayı öğrenmektedirler.

Sorumluluk duygusu yanı sıra birlikte yaşamın kattığı başka bir demokratik toplum davranışı da birlikte yaşayan insanlar arasında saygı unsuru olduğu düşülmektedir. Copper Lane Cohousing sakinlerinden Simon Bayly yapılan sözlü görüşmede (EK-3) kişisel alanlarla ortak alanlar arasındaki ayrımın nasıl sağlandığı ile ilgili olarak şöyle belirtmektedir:

> "...Örneğin bize ait olan dairenin penceresinin önündeki bahçe alanı sadece bizim değil, bazen komşularımız da gelip oturabilir. Fakat bizim penceremizin önü olduğu için en çok biz oturuyoruz. Bu durum saygı ve anlayışa dayalı bir ayrımdır. Benim için başka türlü bir yaşam söz konusu değil. Diğer insanların yaptığı gibi kendi kalemde yaşamak istemiyorum. İsteyerek ve bilinçli olarak bir araya geldiğimiz için saygı bizim için çok önemli" (EK-3).

Resim 3.7. Lange Eng Cohousing ortak yeşil alan

Bu konuda Danimarka'nın en büyük Cohousing projesi olan Lange Eng Cohousingde ortak alanlara ve burada yaşayan ailelerin bir aradalığına öncelik veren bir tasarım anlayışı ile geniş bir ortak bahçeyi çevreleyen bir blok olarak tasarlanması örnek olarak verilebilir. Bloğun ormana bakan dış cephesi, çatı ile aynı renkte kaplanarak nispeten daha kapalı bir görünüme sahipken; bahçeye bakan cephe daha saydam ve aydınlıktır. Her konut biriminin ortak bahçeye erişimi vardır. Ayrıca her konut biriminin bahçe ve dış cephe kısmından ortak alana erişimi sağlanmıştır.

Resim 3.8. Lange Eng Cohousing müzik odası ve oyun alanları

Resim 3.9. Lange Eng Cohousing spor odaları

Lange Eng Cohousing projesinde ortak mekânlar oldukça fazladır ve bir araya gelmek için oldukça sık kullanılmaktadır (Bkz. Resim 3.4, 3.5, 3.6, 3.7, 3.8, 3.9). Haftanın altı günü dönüşümlü gruplar halinde hazırlanan yemeklerde bir araya gelinmektedir. Bu 54 konuttaki (katılım zorunlu olmamakla beraber büyük bir çoğunluk yakalanmaktadır) aile fertlerinin katılımıyla yüz kişiye yakın bir topluluk birlikte vakit geçirmektedir. Herkesin birbirini tanıdığı bu yerleşimde ortak sinema salonu, spor alanı, ortak mutfak, ortak yeme alanı, ortak bar ve oturma alanı, çocuklar için oyun odaları mevcuttur (Bkz. Resim 3.8, 3.9). Çok canlı ve sosyal bir topluluk oluşturulmuştur.

Cohousinglerde yaşayan insanlar yaşadıkları yerin tasarımında ve yapımında birlikte var olarak, topluluk duygusuna sahip olmaya ve tüm topluluğun yararlanabileceği bir şey hakkında sorumluluk almaya başlamaktadırlar.

3.1.3. Kentsel ilişki

Ring'e (2013) göre sosyal, kültürel ve kentsel planlama hedefleri; özel girişimler ve uzun vadeli planlamalar ile Cohousing konseptine dayalı projelendirilip, kiralanarak gerçekleştirilebilir. Schoenauer (1991) birlikte yaşam kavramının karma kullanımlı konutlarla bağdaştırılarak, ortak hizmetlerin sadece bina ya da site sakinlerine değil semt sakinlerine de sağlanmasının finansal sürdürülebilirliği sağlayacağını, bu eğilimin karma arazi kullanımını öngören mevcut kentsel planlama anlayışıyla da uyumlu olacağını öne sürmektedir.

Cohousing toplulukları diğer birlikte yaşam formlarından farklı olarak toplum geneline daha entegre ve bütüncül bir yaşam sürme eğilimindedirler. Cohousing yapılarının diğer birlikte yaşam formlarından önemli bir farkı da karma kullanıma olanak verebilmesi ve bunun kentsel toplulukla bütünleşmeyi kolaylaştırmasıdır. Esnek ve dönüştürülebilir yaşam alanları yanı sıra; Ring'e (2013) göre işlevsel bir karışım, kentsel canlılık katarak; konut ve ticari bölgeyi etkileyerek kentle etkileşim sağlamaktadır. Böylece karma kullanım sürdürülebilir kentleşmeye katkı sağlamaktadır.

Resim 3.10. Galerie-Atelier Gebäude Cohousing a) Arka cephe, b) Ön cephe

Sürdürülebilir projeler; sadece yüksek kaliteli, kaynak tasarruflu, esnek tasarımlı projeler değil; aynı zamanda kentsel etkileşimi destekleyen hibrit kullanımları göz önünde bulundurarak kentsel canlılığı sağlayan projelerdir. Sürdürülebilirliğin başarısının

belirlenmesinde en büyük kriter aktif rol oynayan kullanıcılardır. Bu kullanıcılar kendi kişisel yaşamlarının ötesinde komşularıyla ve çevre sakinleriyle aktif ilişkiler geliştirerek de sürdürülebilir topluluklar oluşturmaktadırlar.

Resim 3.11. Galerie-Atelier Gebäude Cohousing a) Butik, b) Mimarlık ofisi, c) Sanat galerisi

Cohousing yapılarında kapalı topluluk yapılarında olan sınırlardan ziyade; eşikler, karşılaşma ve kesişme noktaları ve hatta toplumsal olanı içine çekme durumu söz konusu olabilmektedir. Sokağa, mahalleye karşı davetkâr yapılar yapılabilmektedir. Topluluk içi iletişimi yüksek olduğu kadar kentsel iletişim de bir o kadar yoğunlaşabilmektedir.

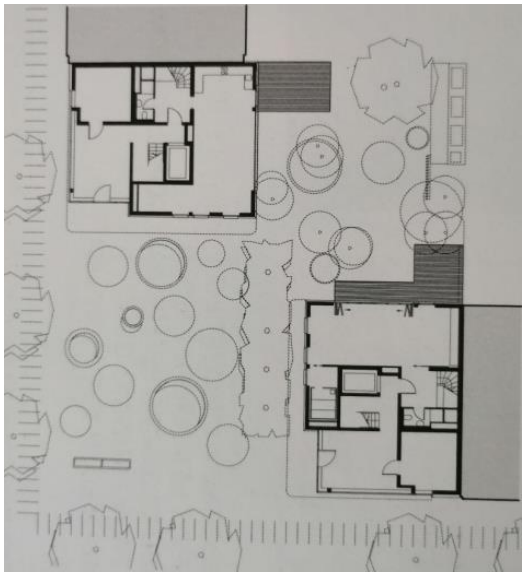

Resim 3.12. Older Women’s Cohousing cadde ile ilişkisi

Bu fikirle örneğin Older Women’s Cohousing (OWCH) hem topluluk oluştururken mahalleliyle buluşmalar düzenlemek üzere tasarlanmış hem de mahallelinin de kullanımına açık bir ortak alan barındırmaktadır. Fakat tasarımda yapı caddeyle doğrudan temas kurmasına rağmen, yapının kendisi yerleşkeye bir sınır oluşturmaktadır. Mahalleyle bağlantı bu şekilde sınırlandırılmıştır. Cohousing tasarımları güçlü bir topluluk duygusu teşvik eder niteliğe sahip olmasına; hiyerarşik olmayan bir yapı ve birlikte karar verme, sakinlerin kendi topluluklarını kendilerinin yönetmesi, demokratik bir yapılaşma gibi

özellikler barındırmasına rağmen bu özelliklerin kentle ilişki bazında da var olması beklenmektedir.

Kolektif projelerin çoğu ortak bir bahçeye sahiptir. Cohousing projelerinin bir kısmı bu açık alanların kentliyle ortak kullanımına Older Women's Cohousing projesinde olduğu gibi sınır getirirken; Rusc projesinde olduğu gibi bazı Cohousing projelerinde ise durum farklı olabilmektedir. Berlin'de bulunan Rusc Cohousing projesinde topluluğun ortak mülkiyetinde olan açık alanda kentlinin kullanımına yönelik herhangi bir sınırlayıcı girdi tasarım aşamasında önerilmemiştir (Bkz. Resim 3.13).

Resim 3.13. Rusc Cohousing plan (Ring, 2013)

Resim 3.14. Rusc Cohousing açık alan (Ring, 2013)

Bilinçli bir seçimle açık alanın kentlinin de kullanımına izin veren bir tasarım yapılmıştır. Buradan yola çıkıldığında Cohousing projeleri kimi zaman kentlinin de kullanabildiği, çevresiyle maksimum etkileşim sağlayan, kent için değerli olan yeşil ve açık alanlar yaratabilmektedir. Her katta tek bir daire olacak şekilde, alanın çapraz köşelerine iki yapı bloğu tasarlanmış; (Bkz. Resim 3.14.) diğer iki köşe açık ve yeşil alan olarak peyzaj tasarımı oluşturulmuştur. Cadde köşesindeki açık alan tıpkı bir meydan gibi tasarlanarak kentlinin erişimine izin vermektedir. Komşu apartmanlarla çevrili diğer köşedeki açık alan yine yeşil alan olarak tasarlanmıştır. Fakat güncel kullanımda arka köşedeki yeşil alan bölücü bir eleman ile topluluk dışı kullanıma kapatılmıştır (Bkz. Resim 3.15). Tasarımda kentle bütünleşik bir yaşam kurgulanmasına rağmen açık alanın bir bölümü kullanım aşamasında zamanla bu şekilde içe kapatılmıştır. Kullanım sürecinde kentle ilişkiyi belli noktalarda koparma ve sınır getirme isteği bu örnekte açık bir şekilde okunmaktadır.

Resim 3.15. Rusc Cohousing iki açık alanı birbirinden ayıran bölücü eleman

Bu yapılardaki yeşil alanlar ile kentsel alanlar arasındaki bağlantıların tüm mahalleli hatta kent için önemli kaynaklar olduğu düşünülmektedir. Mahalleliyi de içine alan etkinlikler bu anlamda çevreyi besleyebilir. İnsanların yaşadıkları bölgeye aidiyet duygusu hissetmelerine ve komşularını da yaşadıkları yer için sorumluluk almaya davet etmelerine yardımcı olmalıdır. Cohousing projeleri yatırımcılara cazip gelmeyen alanlarda, bulunduğu

çevreye yetecek açık alanlar sunan, nitelikli çözümler üreten bir alternatif haline gelebilme potansiyeli barındırabilir.

Cohousing projeleri ekolojik yatırımlar ve deneysel çözümler ile yatırımcı kaynaklı projelerden daha farklı alternatifler sunabilmektedir. Yeni teknolojiler denenirken, ekolojik yaşam beklentisi de gerçekleştirilebilmektedir(Bkz. Resim 3.16). Bu şekilde deneysel yöntemlerle alternatif çözümler test edilip, gelecek için modellerin geliştirildiği Cohousing örnekleri bulunmaktadır. Örneğin Berlin'de Roedig-Schop Mimarlık Ofisi tarafından deneysel bir yaklaşımla geliştirilen 3XGRÜN Cohousing projesi; 'Kentsel Ahşap Yapı Enstitüsü'nün (IfuH) deneysel bir çalışması olarak prefabrik ahşap strüktürlü konut prototipinin ilk uygulaması olmuştur(Ring, 2013).

Resim 3.16. 3XGRÜN Cohousing yapım aşaması (http://www.roedig-schop.de/)

Katılımcı odaklı projelerin yüksek mimari niteliklere sahip, düşük maliyetli yeni teknolojiler ve deneysel süreçlerin geliştirilmesini sağlayabileceği düşünülmektedir. Ring'e (2013) göre kentler; ekolojik sorunlara çözüm üreten, uygun maliyetli ve sürdürülebilir şehirciliğin gelişimine katkıda bulunan kolektif yaşam odaklı projeler ile daha yaşanılabilir bir duruma getirilebilir. Fakat mimarların ya da çeşitli sivil toplum kuruluşlarının ve kolektiflerin bu tarz girişimlere destek olmalarının yanı sıra; konuta yönelik politik düzeyde çözümler de üretilmelidir. Karma kullanım, ekolojik standartları geliştirmek veya kâr amacı gütmeyen nitelikli ve sosyal yönü güçlü Cohousingler gibi kolektif çözümler, barınma pratiklerini ve niteliklerini arttırmak ve kentsel gelişime katkı sağlamak için hedeflenmelidir.

3.2. Cohousing Örnekleri

3.2.1. Copper Lane Cohousing - Londra

Tasarım süreci ve proje

Kuzey Londra'da Stoke Newington bölgesinde 6 haneden ve 9-14 arasında değişen birey sayısından oluşan bu Cohousing projesi; 2009 yılında daha önce komşu olan 3 hanenin ürettiği bir fikirle başlamış ve 2014 yılında tamamlanmıştır. Yerleşim sakinlerinden Simon Bayly Copper Lane Cohousing yaşam biçimini şekillendirirken yola çıkış fikirlerini yapılan sözlü görüşmede (EK-3) şu şekilde ifade etmektedir:

> "İspanya'da Pirene Dağları civarında bir gezi sırasında tesadüfen 'Torre Baró' adında bir köy fark ettik. Terk edilmiş bir köy olmasına rağmen kalıntıları duruyordu. Değişik ebatta müstakil evler vardı. Neredeyse rastgele ve plansızca inşa edilmişlerdi çünkü mimarsız yapılardı. 7 konut birimi ile birlikte kilise, mezarlık, bahçede ortak bir ekmek fırını etrafında şekillenen oluşumda; ortaklaşa ve dayanışma içinde olan bir topluluğun izleri vardı. Bu köy bize sosyal bir topluluk oluşturmak için ilham verdi. Arkadaşlarımızla birlikte Henley Halebrown Rorrison Mimarlık Ofisi ile görüşürken bu köyün fotoğrafını gösterdik. Bu köy mimari bir taslak oluşturmak için bize ilham oldu" (EK-3).

Bu köy mimarisinin 'kendiliğinden olma' durumu örnek alınıp tasarımcıyı yönlendirdikleri anlaşılmaktadır. Esinlendikleri bu oluşum mimarsız bir yapı topluluğudur. Geçmişte, mimarsız ve kullanıcıların kendi ihtiyaç ve birlikte olma biçimlerinin şekillendirdiği yapılaşma; Copper Lane Cohousing projesinde mimarın da tasarımda kullanıcı ile aynı mesafede durduğu katılımcı bir anlayışa evrilmiştir. Kapalı ortak alan Copper Lane Cohousingde bütün konut birimlerinden ulaşılabilen bir geçit olarak tasarlanmıştır ve konut birimlerinin kesişim noktasında konumlandırılmış kompakt bir oluşumdur.

Resim 3.17. Copper Lane Cohousing ortak alan

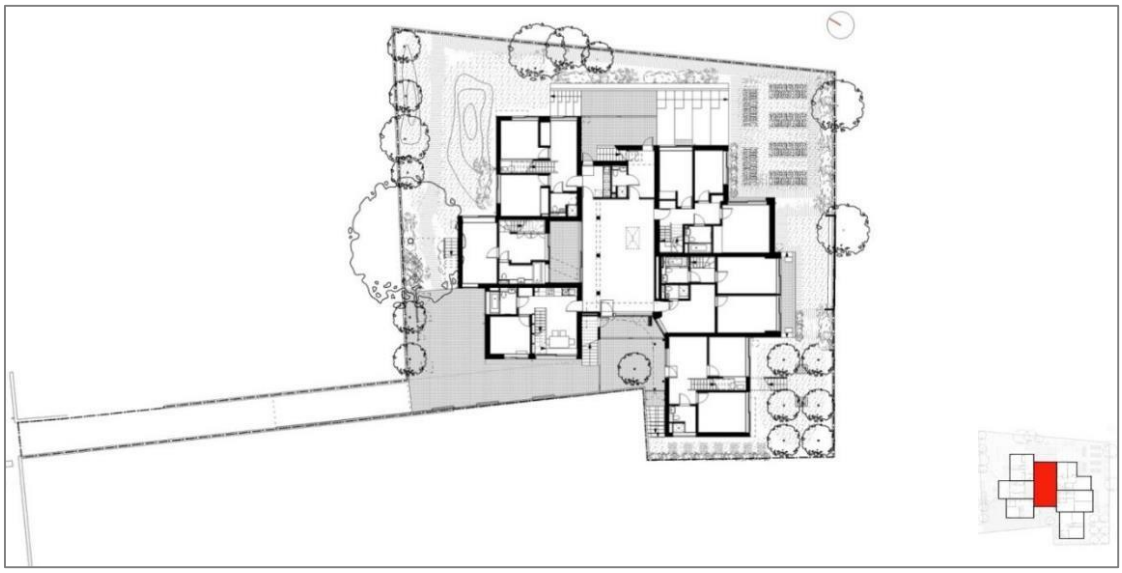

Resim 3.18. Copper Lane Cohousing ortak teras

Resim 3.19. Copper Lane Cohousing a) Bahçe, b) Sera

Henley Halebrown Rorrison Mimarlık Ofisi tarafından tasarlanan bu yerleşim caddenin ve komşu yapıların ardında kalan bir alana yerleştirilerek; caddeye bir yaya yolu ile bağlanmıştır. 6 konut biriminden oluşan bir yapıdır. Bu yapılar bir bütünlük içinde mimari olarak aynı dili konuşmakla birlikte; plan şemaları birbirinden farklıdır. Özel alanlar her kullanıcının ihtiyacına göre tasarlanmıştır. Bu konut birimlerinin dört tanesi 3 katlı, iki tanesi 2 katlıdır. Ortak alanlar konusunda birlikte kararlar alınıp tasarlanmakla birlikte; özel alanlar kişiselleştirilmiştir.

Resim 3.20. Copper Lane Cohousing zemin kat planı (https://www.archdaily.com/)

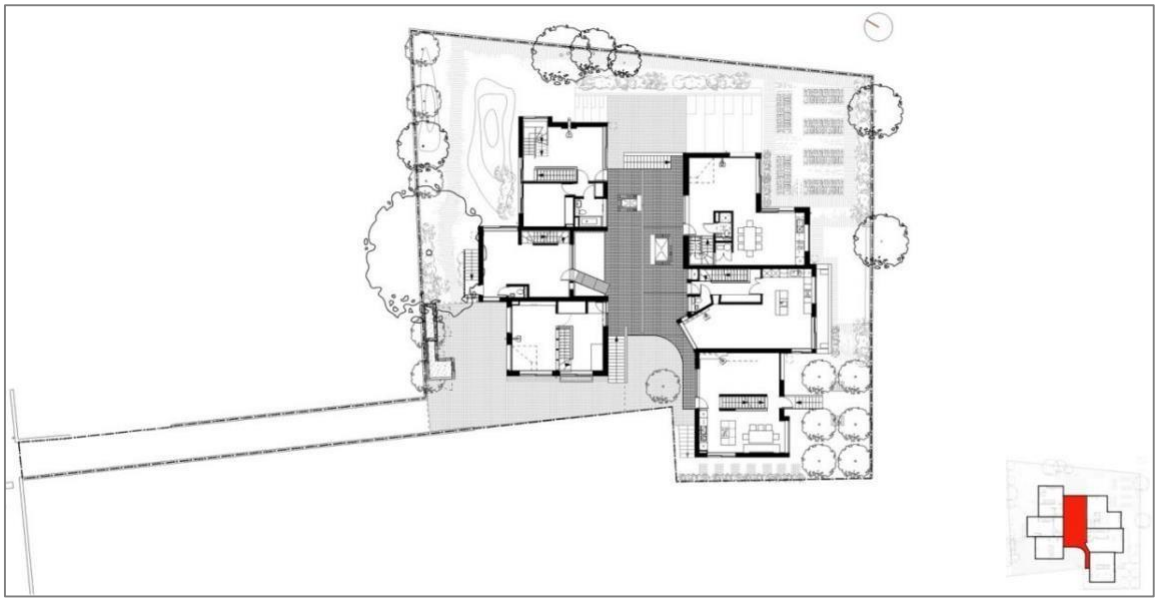
Süreçte 3 farklı tasarım fikrinden sonra mevcut tasarımda karar kılınarak; ortak mekân yapının ortasına konumlandırılmıştır. Daha önce de aktarıldığı gibi; zemin katta bulunan ortak alan bir konut hariç bütün konutlardan doğrudan erişimin sağlanabilen bir mekân olarak tasarlanmıştır. Ortak alan; çocukların da oynayabileceği çok amaçlı bir mekân alandan, çamaşırhane ve atölye-depodan oluşmaktadır. Bu mekânların yanı sıra yapıyı çepeçevre saran ortak yeşil alan bulunmaktadır. Ortak alanın üst kotunda ise 6 konuttan da doğrudan erişimin sağlandığı ortak bir teras yer almaktadır. Diğer birçok Cohousing projesinde olduğu gibi özel alanlarla ortak alanlar arasındaki ayrım keskin ve kesin değildir.

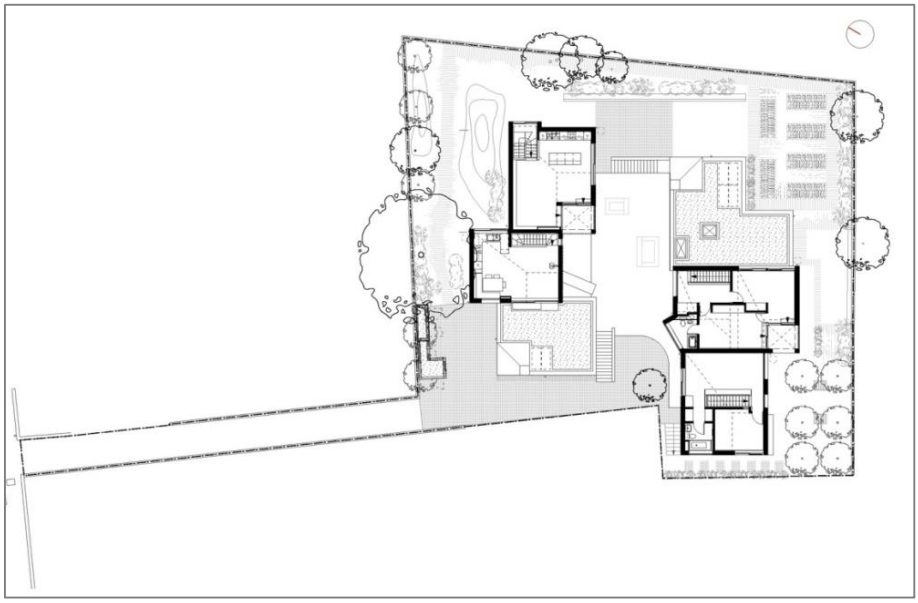
Resim 3.21. Copper Lane Cohousing a. Konutlardan birine kapalı ortak alandan geçiş sağlayan galeri boşluğu b. Konutlardan birine terastan geçiş sağlayan köprü (https://www.archdaily.com/)

Copper Lane'de çocuklu aileler de yaşadığı için ortak kapalı mekân çocukların rahatça oynayabilecekleri şekilde tasarlanmıştır. Konutların arasında bir geçit olmasına rağmen

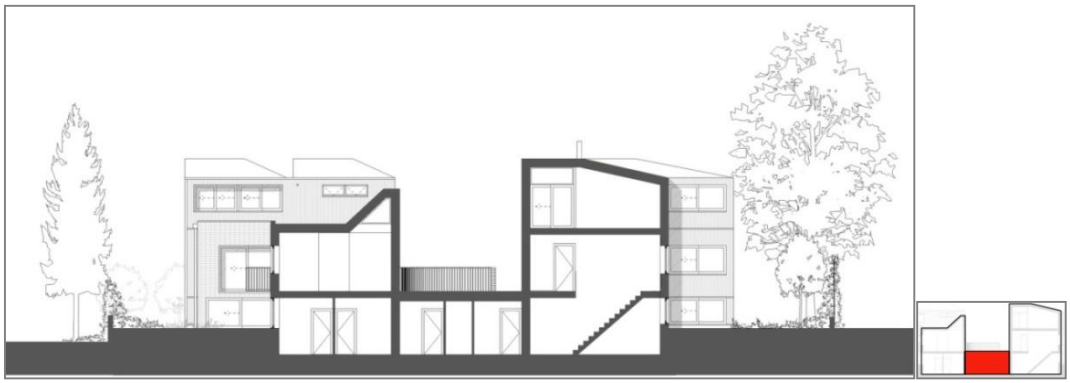
gün ışığı alabilmesine özen gösterilmiştir. Teras açık bir toplanma alanı olarak düşünülmüştür. Bahçe işleri topluluğun ortak sorumluluğundadır.

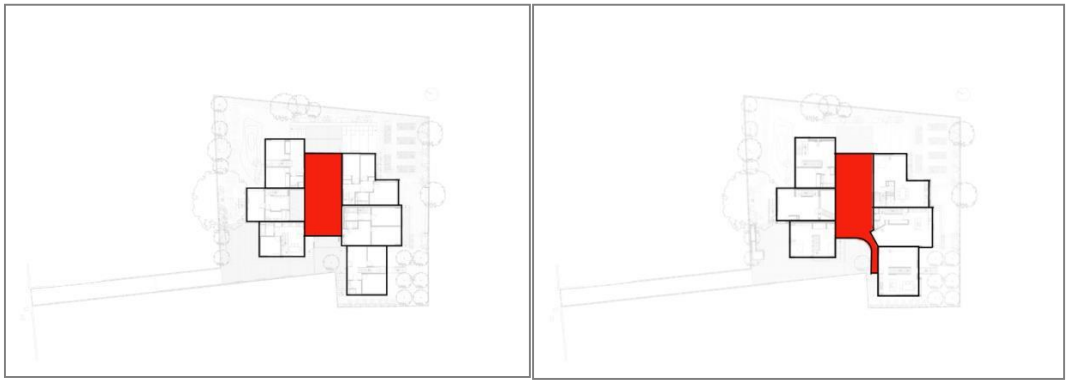
Resim 3.22. Copper Lane Cohousing 1. kat planı (https://www.archdaily.com/)

Resim 3.23. Copper Lane Cohousing 2. kat planı (https://www.archdaily.com/)

Resim 3.24. Copper Lane Cohousing kesit (https://www.archdaily.com/)

Resim 3.25. Copper Lane Cohousing ortak alan-konut birimleri ilişki diyagramı

Sosyal yapı ve birlikte yaşam

Topluluk resmiinternet sitesinde Cohousingin tanımını şu şekilde yapmaktadır:

> "Cohousing; bireyleri ve aileleri ortak amaç ve etkinlikleri paylaşmak için topluluk halinde biraya getirerek; kendi bağımsız kişisel alanlarında ve ortak alanlarında uyum içinde yaşamalarını sağlayan barınma biçimidir. Bu tip topluluklarda yaşamak; komşularının birbirini tanımadığı ve günlük rutinde bir aradalıklarının az olduğu (ya da olmadığı) çağımızdaki genel barınma anlayışının negatif etkilerini azaltmanın bir yoludur. Çocuklara güvenli oyun alanı ve birbirleriyle etkileşim içinde olmaları için imkânlar sunmaktır." (https://copperlanecohousing.wordpress.com/)

Copper Lane Cohousing topluluğu; "Cohousing topluluklarının temel ilkeleri (komşuluk bağları, ortak mekân paylaşımı vs.) dışında herhangi bir dini, etnik ya da politik bir ideolojiye bağlı olarak bir araya gelmediklerini" ifade etmektedirler. Tamamen demokratik bir anlayışla organize olmuş ve bağımsız (herhangi bir ideolojiye bağlı olmayan) bir topluluk kurmak amaçlanmıştır (https://copperlanecohousing.wordpress.com/). En önemli bir araya gelme sebebi; yakın arkadaş olan grubun bir komşuluk ve dayanışma ortamı

kurmak istemesi ve etkileşimi yüksek, birbiriyle mekânsal ve sosyal yakınlık ilişkisi içinde bir birlikte yaşam alanı oluşturmak istemesidir. Bu güven ortamı içinde çocukların da bir arada, etkileşim içinde yetiştirilebileceği bir ortam yaratmak istenmiştir.

Bütün bir alan mülk olarak; ortaklaşa kurulan şirkete aittir. Konut birimleri 999 yıllığına katılımcılar tarafından kiralanmıştır. Aynı zamanda şirketin yöneticisi de yine konutun bu uzun yıllık kiralayıcılarıdır. Cohousing projelerinin 'Co-building', 'Co-living' ve 'Co-ownership' gibi prensiplerine göre birlikte tasarlanarak birlikte yaşanmakta, birlikte sahiplenilmekte ve birlikte yönetilmektedir. Proje tasarım ve hazırlık aşamalarında ayda bir kez düzenli olarak biraya gelinmiştir. Ortak yemekler her gün ya da düzenli olarak yapılmasa da çok sık bir şekilde organize edilmektedir. Bütün konularda ortak kararlar alınmakta, nispeten küçük bir topluluk oluşturdukları için çok net kurallara gerek duyulmamakta, bunun yerine; sorunlar ortaya çıktığı anda ortak bir çözüm yolu bulma eğiliminde olmaktadırlar. Birlikte yeme eyleminin çoğunlukla spontane geliştiğini, karşılaşıp sohbet ederken karar verdiklerini belirtmektedirler (Bkz. EK-3).

Kentsel ilişki

Yatırım kaynaklı projelerden önemli bir farkı yapı alanının arazi alanının yarısından daha az olması ve projenin ortalama yüksekliğinin komşu yapıların ortalama yüksekliğinden de az olmasıdır. Londra gibi arazi fiyatlarının oldukça yüksek olduğu bir şehirde konumlandığı da düşünüldüğünde; birçok Cohousing projesinde olduğu gibi Copper Lane Cohousing'in de kente açık ve yeşil alan olarak önemli bir katkı sağladığı görülebilmektedir. Londra'da uygun maliyetli arazi ediniminin zor olması sebebiyle; Ekolojik Yapı Derneği'nden destek alınmıştır. Kredilendirme süreci 2 yıl sürmüş, gerektiğinde birbirlerine finansal açıdan da yardım eden topluluk üyelerinin dayanışmaları pekişmiş hem de yüksek enerji verimliliğine sahip bir yapı tasarlanarak inşaedilmiştir.

Otopark için ayrılan herhangi bir alan mevcut değildir. Belediye ile yapılan yasal ve bağlayıcı bir anlaşma gereği araçsız gelişme sağlanması gerekmiştir. Bu kullanıcıların alanda araba park edemeyecekleri veya caddede park etmek için izin alamayacakları anlamına gelmektedir. Ayrıca Copper Lane topluluğu kendi içlerinde kişisel araç edinmeyi finansal ve çevresel gerekçelerle de durdurmak istemektedirler (https://copperlanecohousing.wordpress.com/).

Topluluğun resmi internet sitesinde (https://copperlanecohousing.wordpress.com/) şu şekilde belirtilmektedir: “Biz içe kapalı bir topluluk değiliz. Kapalı konut siteleri gibi kapalı kapılar ardında ‘güvenlik’ ve ‘lüks yaşam’ beklentisi içerisinde değiliz. Mahallemiz sakinleriyle de iyi ilişkiler kurmaya istekliyiz.” Bu yaklaşıma karşın, yerinde yapılan gözlemlerde en yakın caddeden bir yaya yolu ile girilen konut alanı komşu yapılardan ve caddeden oldukça izole ve net sınırlarla ayrışmış bir konumda durmaktadır. Arazi seçimine sebep, cadde üzeri arazilerin oldukça yüksek fiyatlı olması olsa da bu izole olma durumu bilinçli bir tercih gibi görünmektedir. Ayrıca caddeden konut alanına ulaşımı sağlayan yaya yolu demir bir korkuluk ve kapı ile sınırlandırılmıştır (Bkz. Resim 3.25). Kendi içinde oldukça samimi bir bağ kuran bu topluluğun kentle sınırlı ve kontrollü bir ilişki kurmayı tercih etmesi içe kapalı bir topluluk yarattığı fikrini akla getirmektedir.

Resim 3.26. Copper Lane Cohousing yapıya caddeden girilen yaya yolu

Copper Lane Cohousing projesinde topluluk tarafından paylaşılan ortak bahçe ile kamusal alan yani cadde arasındaki yüksek demir kapı gibi geçişe izin vermeyen elemanın olmadığı bir senaryoda; yaya yolu çıkmaz sokak etkisi yaratarak yarı kamusal bir alan olarak varlık gösterecektir. Bu senaryonun projeyi içe kapalı ve izole olmuş halinden çıkarıp bütünün bir parçası olma hissini kuvvetlendireceği öngörülmektedir.

Resim 3.27. Copper Lane Cohousing a) Avlu, b) Avlu ve teras

Resim 3.28. Copper Lane Cohousing arka bahçe

Resim 3.27'de görülen masanın bulunduğu köşe ortak bahçeye dâhil olan bir alandır. Fakat daha çok masanın hemen arkasındaki konut biriminde oturan aile kullanmaktadır. Bu şekilde saygı çerçevesinde ve kesin olmayan ayrımlar ve yarı özel mekânlar söz konusudur. Topluluk alanı içerisinde bu şekilde kesin ve keskin olmayan bazı sınırlarla özel ve ortak alanlar oluşturulurken; kent ve mahalle ile olan ilişki daha net ve kesin olarakayrılmıştır.

Resim3.29. Copper Lane Cohousing Simon Bayly evi a) Mutfak, b) Oturma alanı

Resim3.30. Copper Lane Cohousing Simon Bayly evi a) Oturma alanı, b) Merdiven

3.2.2. Older Women's Cohousing (OWCH)-Londra

Tasarım süreci veproje

Pollard Thomas Edwards mimarlık ofisi (PTE) ile birlikte katılımcı bir tasarım yoluyla tasarlanan proje, Kuzey Londra'nın Barnet bölgesinde bulunmaktadır. PTE "Yaptığımız işbirlikçi tasarım süreci, birlikte planlama ve inşa etmeyi deneyimleyerek öğrendiğimiz bir alıştırmaydı." şeklinde ifade etmektedir.

Projenin tamamlandığı 2016 yılına kadar uzun bir diyalog süreci söz konusu olmuştur. 19 yıl önce bir araya gelmiş olmaları ve dolayısıyla bu fikir üzerine çok uzun bir süredir düşünüyor olmaları, sürecin daha verimli geçmesini sağlamıştır. PTE mimarlık ofisi ile bir araya gelmeden önce OWCH topluluğunun 16 yıl boyunca; hayata geçirilemeyen çeşitli tasarımları da olmuştur. Kiminde finansal sıkıntılar, kiminde ortaya konulan vizyon yetersizliği, kiminde çeşitli teknik sorunlar, bazen de siyasi/politik kısıtlamalar gibi sebeplerle birçok kez girişimleri gerçekleşememiştir.

Aynı kanaatlere sahip olmayan; birbiriyle uyumlu, nizam ve intizam içinde olmayan kişilerin bir arada olmasından dolayı karar alma süreci oldukça yavaş işlemiştir. Fakat bu kısır döngüyü sona erdiren OWCH topluluğunun kararlı ve istekli tavrı olmuştur. 16 yıl, PTE mimarlık ofisi de sürece dâhil oluktan sonra toplam 19 yıllık bir birikim söz konusu olmuş; bu birikim ile topluluğun birliği korunmaya çalışılmıştır.

Bir topluluğa ait olarak yaşama düşüncesi projenin ruhunu oluşturmaktadır. Bütün bir yapı tasarımı ve içindeki yaşantı bu düşüncenin süzgecinden geçirilmiştir. Bu proje bütün kullanıcıların katılımcı sürece dâhil olmasıyla tasarlanmıştır. Kullanıcılar 3 gruba ayrılmış ve her birey 4 kez düzenlenen workshop çalışmalarında PTE mimarlık ofisinden farklı bir mimarla ve her seferinde değişen grup arkadaşlarıyla fikir alışverişi imkânı bulmuştur (Bkz. Resim 3.2).

Workshoplarda ortak alanların tasarımı için gruplar halinde ve konut birimlerinin tasarımı için ise kullanıcılarla bire bir çalışmalar yapılmıştır. İlk olarak yerleşim planıyla ilgili kararlar alınmış, konut birimlerinin yerleşimi, caddeye göre konumları gibi konular üzerinde durulmuştur. Ayrıca bir gizli bahçe-avlu içermesi de istenmiştir. Yeşil alanın sadece OWCH'e ait bir dış mekân olması, konut birimlerinin yeşil alanı görmesi kullanıcılar tarafından talep edilmiştir. Yapının genel yerleşimi ve konut birimlerinin yerleşimlerine çalıştıktan sonra ortak alanların konumlandırılması ve düzenlemesi üzerinde çalışılmıştır. Bu kısımla alakalı ortak düşünce ise her ne kadar yapı içerisinde ayrı konut birimlerinde yaşanılıyor olsa da, ortak alanlardan hiçbir zaman çok uzak olunmamasıdır. Zemin kattaki konut birimlerinden ortak alana erişim iç bahçe-avludan geçerek sağlanmaktadır. Bahçe-avlu da tasarımda hem önemli bir sirkülâsyon alanı hem de oldukça yoğun kullanılan bir buluşma noktasıdır.

Resim3.31. OWCH ortak alan ve konut birimleri

Tasarımın kendine özgü bir karakteri olmakla birlikte; tasarımcıların aktarımına göre Georgian stili, Viktorian stili ve modern stildeki komşu yapılarla uyum içinde olması istenmiştir. Her daireye manzara ve güneş ışığı imkânı vererek, ortak alan ve iç bahçe-avluyu odak alarak, 4 aşamalı bir workshop süreci sonucunda mevcut yerleşim planında

karar kılınmıştır. Tasarım, merkezi bir avlu-iç bahçe (Bkz. Resim 3.31 ve 3.32) etrafında konumlandırılmış konut birimleri ve ortak alanlardan oluşmaktadır. Birbiriyle dayanışma içinde olmayı amaç edinen bu topluluk; günlerinin büyük bir kısmını iç bahçe-avluda ve ortak alanda geçirmektedir.

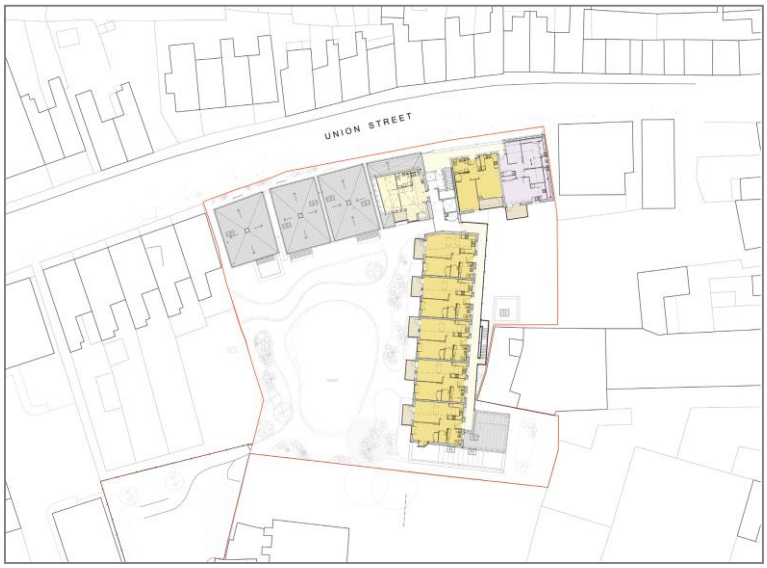
Resim3.32. OWCH iç bahçe-avlu (https://www.pollardthomasedwards.co.uk/)

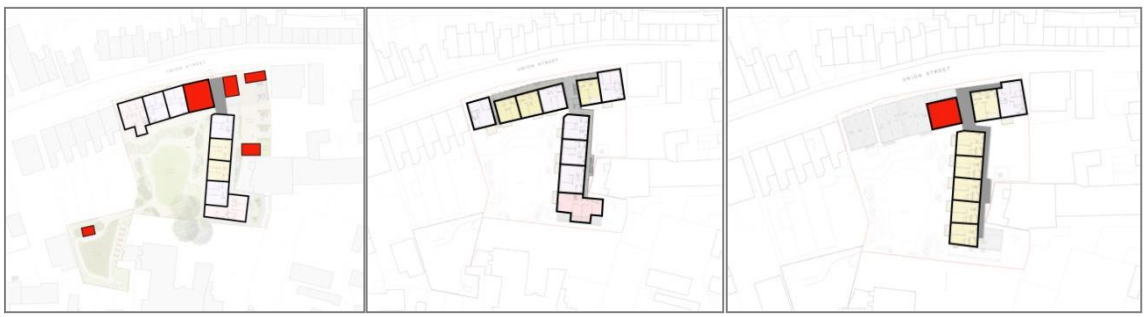
Resim3.33. OWCH zemin kat planı (Mairs, 2016)

Resim3.34. OWCH 1. kat planı (Mairs, 2016)

Resim3.35. OWCH 2. kat planı (Mairs, 2016)

Resim3.36. OWCH ortak alan-konut birimleri ilişki diyagramı

Konut birimleri 2 ve 3 katlı bitişik olarak dizilmiş bloklara yerleştirilmiş; bu sebeple karşılaşma noktaları ve rastlaşma alanları arttırılmaya çalışılmıştır. Daireler arası sirkülâsyonu açık ve kapalı koridorlar sağlamaktadır. Otopark konut birimlerinin arka cephesinde tasarlanan açık bir alana yerleştirilmiştir (Resim 3.38). OWCH'in yerleşim alanı büyüklüğü ve kapalı ortak mekânın özel alanlardan daha uzak olması tamamen farklı bir işleyişi ve yaşam biçimini yaratmıştır.

Resim3.37. OWCH a. iç koridor b. dış koridor

Resim3.38.OWCH Otopark girişi

Resim3.39. OWCH otopark

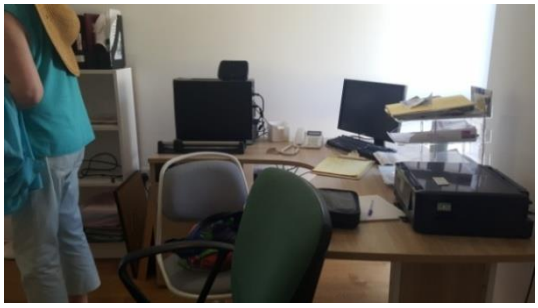
Ortak alan; birlikte yeme, workshop, toplantı, film gösterimi ve spor gibi çeşitli aktiviteler için kullanılabilecek şekilde tasarlanmıştır. Girişe yakın konumlandırılan bu mekân topluluğun kalbi konumundadır. Bu mekân bütün bir topluluğu bir araya getirme işlevini

görmekte; ortak faaliyetler, beraber egzersiz yapma imkânı, çeşitli kulüp faaliyetlerinde bulunma (kulüp aynen üniversitelerdeki anlamıyla, sinema kulübü, kitap okuma kulübü gibi farklı kulüp etkinleri yapılmaktadır vs.) amacıyla kullanılmaktadır. Kapalı ortak alan tasarımda bahçe-avlu ile birlikte OWCH topluluğunun en önemli odak noktası olarak konumlandırılmıştır.

Resim3.40. OWCH ortak aktivite alanı

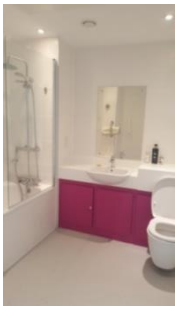
Konut birimleri sirkülâsyon alanlarının etrafında minimum standartlardan biraz daha geniş olacak şekilde boyutlandırılarak oluşturulmuştur. Özel alanlarla ortak alanlar arasındaki sınırların OWCH'in ruhuna aykırı olmaması istenmekle birlikte; esasen bu sınırlar oldukça nettir. Sonuç olarak kişisel alan ve ortak alan ayrımı oldukça belirgindir. Belki de bu projeyi huzur evleri kategorisinden ayıran önemli bir özellik de bu durumdur. OWCH sakinleri kendi yemeklerini pişirebilme, misafirlerini ağırlayabilme gibi olanaklarla özel yaşamlarını devam ettirebilmektedir. Bu sebeple Cohousing yapılarının kişisel alanla ortak alan kullanımı dengesi; pek çok sosyoloji ve ileri yaştaki bireylerde sağlık ile ilgili akademik çalışmanın da konusu olmuştur.

Resim3.41. OWCH ortak ofis odası

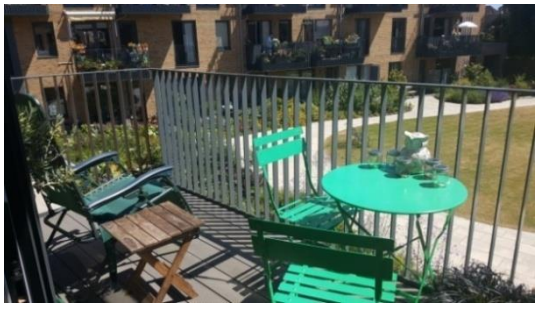

Resim3.42. OWCH ortak misafir dairesi a) Mutfak, b)Oturma alanı

Resim3.43. OWCH ortak misafir dairesi a) Yatak odası, b) Banyo

Resim3.44.OWCH Hedi Argent evi a) Yatak odası, b) Oturma alanı

Resim3.45. OWCH Hedi Argent evi a) Balkon, b) Mutfak c) Banyo

Sosyal yapı ve birlikte yaşam

1998 yılında Londra'da Joseph Rowntree Vakfı tarafından hazırlanan bir konferansta, Maria Brenton (bugün OWCH topluluğunun temsilcisi ve avukatı) tarafından Cohousing yaşam biçimi yalnız yaşayan bir dizi kadına sunulmuştur. Bu sunumda aynı zamanda Hollanda'da daha önce geliştirilen yaşlılar için bir Cohousing projesi tanıtılmıştır. Birbirlerini tanıyan altı yaşlı kadından oluşan bu dinleyici grubu; Hollanda'daki bu örnekten de ilham alarak, Londra'da kendi topluluklarını ve yaşam alanlarını oluşturmaya karar vermişlerdir. 1999 yılında 'Housing for Women' kuruluşu (Housing for Women kuruluşunun rolü, kalkınma kapasitesi ve proje arazisine erişimi olan konut birlikleriyle ilişkilerde aracılık/arabuluculuk etmektir) ile OWCH topluluğu arasında resmi bir ortaklık anlaşması yapılmıştır.

Topluluk fikrini ilerletme çabalarını desteklemek için 'Joseph Rowntree Vakfı', Housing for Women kuruluşu ve OWCH topluluğu arasında bir yönetim kurulu oluşturulmuştur. Joseph Rowntree Vakfı fonu 2004 yılına kadar toplulukla ilişkisini sürdürmüştür. The Tudor Trust kurumu da OWCH projesine fon sağlamıştır. Ayrıca projenin gerçekleşmesinde İngiltere'nin en büyük huzurevi (Retirement Home) işletmecilerinden biri olan 'Hanover Housing Association' da finansal destek de bulunmuştur. Topluluk uzun yıllar süren katılımcı bir modelle bugün ki OWCH projesini geliştirmiştir (http://www.owch.org.uk/).

OWCH topluluğu Cohousingi şu şekilde tanımlamaktadır:

> "İçinde yaşayan insanlar tarafından kurulan ve yönetilen bir yaşam biçimidir. Kullanıcılar kendi kişisel barınma alanlarında mahremiyetlerini koruyarak; ortak etkinlikleri paylaşmak için ortak alanlar oluştururlar. Amaç komşuluğu teşvik etmek, sosyal izolasyonu önlemek ve karşılıklı destek ve dayanışma içerisinde olmak ve yerel halkı da dâhil olması için teşvik etmektir. Cohousing iş birliği ve arkadaşça komşuluk ilişkileri içerisinde yaşamanın bir yoludur." (http://www.owch.org.uk/)

Topluluk ortak değerlerini ise şu şekilde açıklamaktadır:

- Çeşitlilik için kabul ve saygı
- Birbirine özen ve destek
- Özel yaşam ve topluluk arasında bir denge sağlamak

- Yaşlılık önyargılarına karşı durmak
- İş birliği içinde sorumluluk paylaşımı
- Topluluğun hiyerarşi olmadan yönetilmesi
- Çevreye özen göstermek
- Topluluğun bir parçası olmak

Çeşitli etnik kökenlerden ve kültürlerden oluşan topluluk; 50'lerin başından 80'lerin sonlarına kadar olan farklı yaşlardan ve çoğunluğu daha önce yalnız yaşayan 25 bireyden oluşmaktadır. Topluluktaki her bireyin Cohousing yaşam biçimini seçme amacı farklı olmakla beraber; genel olarak yaş aldıkça olabildiğince aktif kalmak ve sosyal hayattan kopmamak istenmektedir. OWCH sakinleri bu yaşam biçimini; hem barınma ihtiyaçlarını hem de yalnızlıklarını gidermekle; günlük ihtiyaçları için ve düzenledikleri etkinlikler için görev paylaşımı yaparak, hem birada dayanışma içinde olmayı hem de yaşlılık dezavantajını elimine etmeyi birleştirmek olarak görmektedirler. Konut alanı eskiden rahibelerin kaldığı bir yerleşke iken yıkılarak; yaşça büyük yalnız bireylerin birlikte yaşadıkları bir alana çevrilmiştir. Çoğu yüksek seviyede eğitim almış, bazıları hala aktif olarak çalışma hayatının içerisinde olan bu kadınlar benimsedikleri bu birlikte yaşam biçimini, uygun politikalar ve devlet desteği ile yaymak gibi bir vizyon edinmişlerdir. Bu amaçla sık sık etkinlikler düzenlenmekte ve çalışmalar yapılmaktadır (Bkz. Resim3.39).

Resim 3.46.OWCH ortak mutfak (https://www.pollardthomasedwards.co.uk/)

Topluluk sakinler tarafından aktif bir şekilde yönetilmektedir. Gruptaki her bireyin paylaşıma dâhil olması; her ne şekilde olursa olsun topluluğa temizlik, bahçe, finans, üyelik işlemleri, iletişim gibi bir dizi küçük çalışma ekibinden birine dâhil olarak katkıda bulunması beklenmektedir (Bkz. Resim 3.45).

Yalnızca 50 yaşın üzerinde olan kadınlar OWCH'de yaşayabilmektedir ancak her yaştan ve cinsiyetten ziyaretçi kabul edilmektedir. OWCH seçilmiş bir yönetim komitesine sahip, tamamen ortaklaşa kurulan bir şirkettir ve kararları, yerleşik OWCH topluluğu tarafından aylık toplantılarla alınmaktadır. Topluluk her hafta düzenli olarak birlikte yemek yemektedir.

Yapılan bir dizi görüşme neticesinde aşağıdaki konularda kararlar alınarak birtakım kurallar belirlenmiştir:

- Topluluk içi karşılıklı destek politikası
- Gürültü ve sigara politikası
- Uyuşmazlıkların çözüme ulaştırılması politikası
- Eşitlik ve çeşitliliği koruma politikası
- Ziyaretçi kabul politikası

OWCH topluluğunda konut sahipleri ve kira destekli dairelerde kiracı olarak (Affordable Housing: Kira bedelinin yüksek olduğu sitelerde bir kısım evler örneğin; 1500 Sterlin iken 500 Sterlinden ihtiyacı olanlara verilmektedir. Bu tip evlere ve bu uygulamaya Affordable Housing denilmektedir.) yaşayanlar bulunmaktadır. Kiracı olanların dışlanmaması, ayrımcılığa maruz kalmaması tasarımın başından itibaren önemsenen bir durum olmuştur. Dolayısıyla ev sahipleri ve kiracıları ayrıştıran ve toplumsallığı bozabilecek uygulamalardan kaçınılmıştır. Bu bağlamda kullanılan en önemli olgu 'eşitliğin korunması' olmuştur. Ev sahibi ve kiracılar arasında konut birimi ayrımı gözetilmemiştir. Aynı şekilde topluluğun yaşam biçiminde de bu anlamda hiçbir farklılık söz konusu olmadığı belirtilmektedir. Kararlar alınırken eşit oy hakkına sahiptirler ve eşit görev dağılımı söz konusudur. Ortak alanların ve yeşil alanların kullanımı konusunda da eşitlik gözetilmektedir. Bütünlük, eşitlik, beraber olma ve bir arada yaşama düşüncesi OWCH'deki yaşantıya yansımıştır.

<u>Kentselilişki</u>

Topluluk OWCH'in hiçbir şekilde 'korunaklı bir konut' ve topluluğun dış dünyadan izole edilmiş bir 'emekli topluluğu' olmadığını vurgulamaktadır. Topluluk misafirlerinin, ortak alana erişim kolaylığı daha sosyal dış bağlantılı topluluk hissi vermektedir. OWCH yapısı

dışa dönük bir topluluk oluşturma eğilimindedir. OWCH'e cadde kısmından girilerek ortak alanaya da dairelere ayrılan koridora geçilebilmektedir. Zemin kattaki dairelerden caddeye doğrudan çıkış vardır. Topluluk olarak mahalleyle kopuk olmak istememektedirler. Kendi içinde dayanışması olan bir topluluk oluştururken; mahalle ve kentsel iletişimi de önemsediklerinibelirtmektedirler.

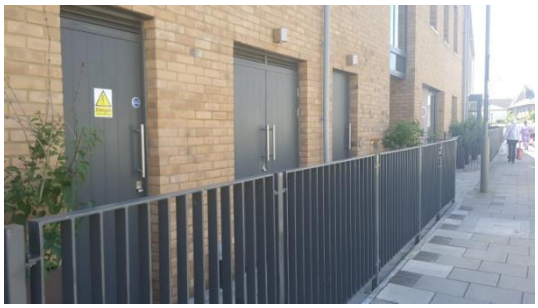

Resim3.47. OWCH cadde ilişkisi

OWCH topluluğu, kendi içindeki komşuluk ilişkilerinde olduğu gibi daha geniş anlamda mahalle ve kentle olan komşuluk ilişkilerinde de aynı rolü üstlenmek istediğini belirtmektedir. Bu amaçla ortak alanın mahalle sakinlerinin de faydalanabileceği bir sosyal tesis gibi düşünüldüğü, çevre sakinlerinin de bu yaşam biçiminin farkında oldukları ve bu fikre sıcak baktıkları vurgulanmaktadır.

Bu sebeple toplumun geri kalanına ulaşmak için çeşitli fırsatlar yaratılmış; mümkün olduğunca fazla komşu ile tanışabilmek ve komşuluk ilişkileri geliştirebilmek hedeflenmiştir. Başlangıç aşamasında her ay yakın bir cafede düzenli buluşmalar düzenlenerek bu toplantılarda hem OWCH projesi duyurulmuş hem de yakın çevreden yeni birkaç üye kazandırılmıştır. Dolayısıyla bu yeni topluluğun toplumdan ayrı, farklı ve öteki olmadığı; tam tersine hem kendi yapısından hem de içinde bulunduğu toplumdan beslenmeye çalışan bir topluluk olmak istediği görülmektedir. Tasarım anlayışı da bu fikre yansıyarak; sokakla bütünleşen bir yapı inşa etmek istenmiştir. Dolayısıyla sokak dokusuyla uyum, bir kısım konut biriminin sokağa/caddeye bakacak şekilde düzenlenmesi hatta doğrudan bu cepheden girişlerinin olması sağlanmıştır. Ortak alanda düzenlenen ve çevre sakinlerinin de davet edildiği aktivitelerle aslında kapalı konut siteleri gibi davranmadığı görülebilmektedir. Fakat ortak yeşil alanın oldukça çevreden yalıtılmış olması, hatta kendilerine ait bir 'gizli iç bahçe' yaratma fikrinden doğmuş olması, ortak alanın caddeden girişi bulunsa da oldukça kontrollü bir geçiş sağlaması güvenlik

ihtiyacından kaynaklansa dahi bu düşünceler ile çelişmektedir. Londra gibi büyük ve kozmopolit bir kentte konumlandırılan bu projede ‘gizli iç bahçe’ arzusu yeşil alanı da güvenlikli bir konumda bulundurma isteğinden kaynaklanmış olabileceği varsayılmakla birlikte; büyük kalabalık kentlerin de bu tarz geçirgen mekânlara ihtiyaç duyduğu göz ardı edilmemelidir.

Resim3.48. OWCH zemin kat daire girişleri

Zemin kattaki konut birimlerinin girişleri kaldırımla (kamusal alan) doğrudan geçişe izin vermeyecek şekilde ayrılmıştır. Cepheyle kaldırım arasına yerleştirilen bariyerle sadece topluluğa ait bir yaya yolu yaratılmıştır. ‘Gizli bir iç bahçe’ fikirlerinde olduğu gibi görsel ilişkiyi kısıtlayan durum bu ayrılmış yaya yolunda olmasa da kontrollü bir ilişki kurmak istediği izlenimi vermektedir. Bu durum cadde üzerindeki diğer yapılarda bulunmamaktadır. Topluluklarını bulunduğu toplumdan ayrıştırmak istemediğini belirten bir Cohousing projesi olan OWCH’deki bu tavra sebep; yalnız yaşayan yaşça ilerikullanıcıların güvenlik ihtiyacından kaynaklanmış olsa da; bu yaklaşımın içinde bulundukları toplumla daha çok ayrışmalarına sebep olabileceği düşünülmektedir.

3.2.3. Sargfabrik Cohousing–Viyana

Tasarım süreci ve proje

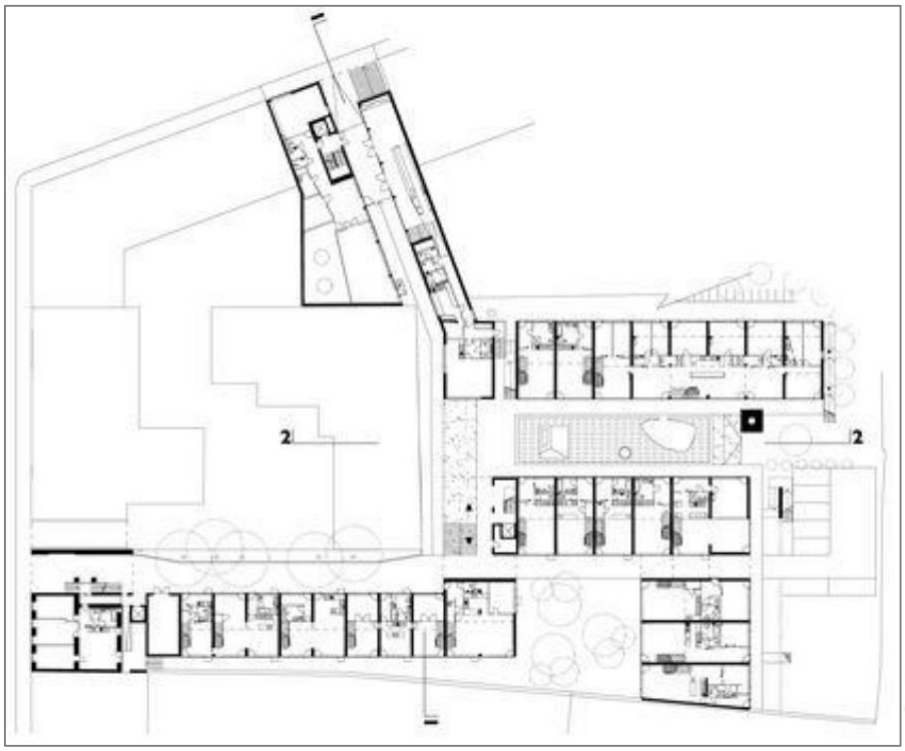
Esnek tasarım anlayışı ile oluşturulan tek, çift ve üç katlı barınma birimleri, hafif bölücü duvar elemanları ile kullanıcıların zaman içinde değişen ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir tasarımla kurgulanmıştır (Beck ve Copper, 2002). Corbusier’in ‘Modulor’ ölçeğine dayanarak; çift katlı hacimler ve asma katlar elde etmek için 4,8m yükseklikte 45 m² alana sahip modüler birimler tasarlanmıştır (Kries ve diğerleri, 2017). Konut birimlerine erişimin sağlandığı ortak yatay sirkülâsyon alanı yine konutların uzantısı gibi (konut birimlerinin

kendi konut alanlarına giriş kısmını oturma elemanları ve masalarla dekore ederek) hem yarı özel bir alan hem de ortak alan niteliği taşımaktadır. Bu tip mekânsal paylaşımlar günlük rutini de etkilemekte spontane gelişen biraradalıkları da doğurmaktadır.

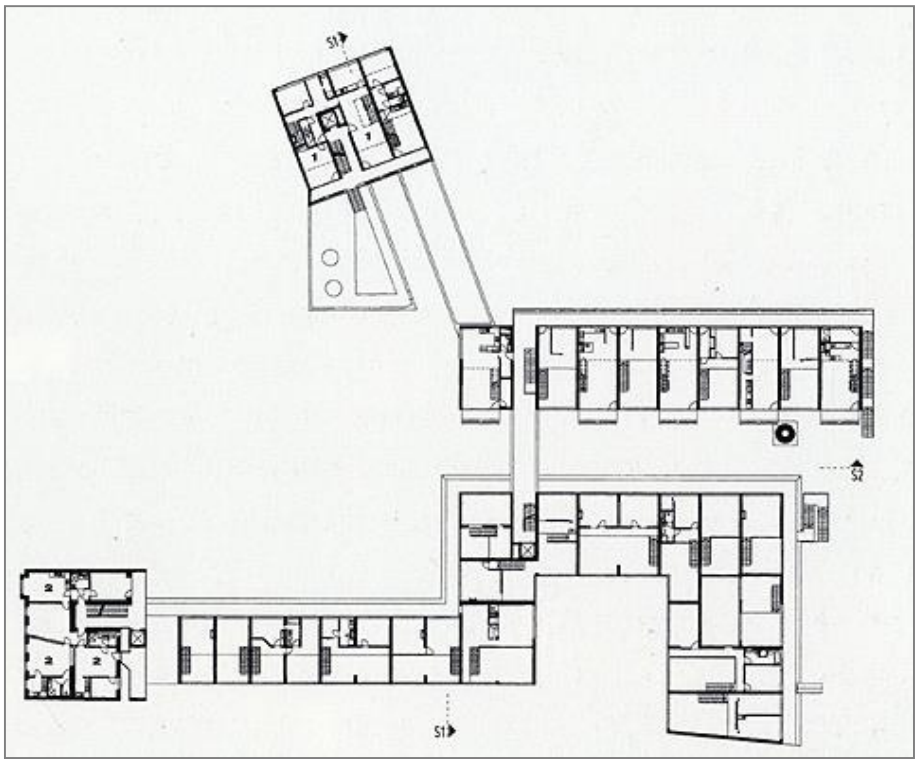

Resim 3.49. Sargfabrik Cohousing avlu ve yatay sirkülasyon alanları (Fitz, 2008)

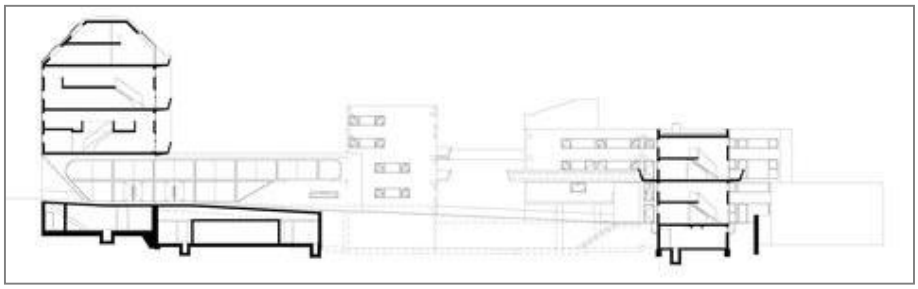
Ekolojik yapı girdileri tasarımda önemli bir kriter olmuştur. Çatılardan biri güneş panelleriyle donatılırken; diğeri geniş bir yeşil bir çatı terası olarak kurgulanmıştır. Yapının tüm erişim biçimleri engelli bireylerin kullanımına olanak sağlamaktadır (Beck ve Copper, 2002).

Resim3.50. Sargfabrik Cohousing zemin kat planı (Architekturzentrum Wien, 2008)

Resim3.51. Sargfabrik Cohousing 3. kat planı (Architekturzentrum Wien, 2008)

Resim3.52. Sargfabrik Cohousing kesit (Architekturzentrum Wien, 2008)

Ortak mekânlar bu örnekte, diğer örneklere göre daha çeşitli gelişkin programlar dâhilinde gerçekleştirilmiştir. Kültür merkezi, anaokulu, hamam-yüzme havuzu, seminer salonu, cafe-restoran gibi ortak kullanılan ve işletilen mekânlar bulunmaktadır.

Resim 3.53. Sargfabrik Cohousing Cafe(Fitz, 2008)

Resim 3.54. Sargfabrik Cohousing a. Havuz b. Seminer salonu (https://www.sargfabrik.at/)

Sargfabrik Kültür Merkezi; uluslararası çeşitlilikte programa sahip 'Kulturhaus Sargfabrik' Viyana'nın kültürel etkinlikler listesinde önemli bir yer edinmiştir. Bu kültür merkezi her türlü etkinlik için kullanılabilecek 315 m² alana sahiptir ve istenildiğinde kiraya da verilebilmektedir. Teknolojik yenilikleri barındıran esnek tasarım anlayışı ile tasarlanan

alan; konserler, dans ve tiyatro gösterileri, çocuk tiyatroları veya kulüp gibi olanaklar için kullanılabilmektedir. *Anaokulu;* yaratıcı öğrenme süreçlerine olanak verecek fırsatlar sunmak amaçlanmaktadır. Hizmet alanı sadece burada barınan çocuklarla sınırlı değildir. Tiyatro, gezi, spor imkânları sağlanmakta ve en önemlisi kenti içine çeken bu oluşum çocukların da bunu yaşaması ve paylaşım sürecini öğrenmesi için yaşayarak deneyimleme fırsatı geliştirmektedir. *Hamam-yüzme havuzu;* Fin hamamı, soğuk su havuzu, sıcak su havuzu, yüzme havuzu, jakuzi, Kneipp şifa havuzundan oluşmaktadır. Bu hizmetler de sadece kullanıcılara değil; halka da açıktır. *Seminer salonu;* 104 m² lik alan, 80 katılımcıya kadar atölye çalışmaları, toplantılar, spor ve terapi programları için kullanılmaktadır. Farklı işlevlere hizmet edebilmesi için esnek tasarım anlayışı çerçevesinde yeniden düzenlenmeye ve bölünebilmeye elverişli bir şekilde tasarlanmıştır. Bu mekânı düzenli olarak kiralayan çeşitli kuruluşlar, topluluklar ve girişimler bulunmaktadır. *Cafe-restoran;* bu mekân da sadece Sargfabrik sakinlerinin kullandığı bir alan değil;topluluk dışı kullanıma da açıktır (Beck ve Copper, 2002).

Sosyal yapı ve birlikte yaşam

Avusturya'daki en büyük konut-kültür yapısı karma kullanımındaki (mixed-used) projelerden biridir (Ebner, 2010). Örgütsel yapısı, yaşam biçimi ve mimarisi bakımından oldukça farklı bir konut modelidir. 1996 yılında yapılan Sargfabrik projesinde 72; 2000 yılında yapılan Miss Sargfabrik projesinde 40 olmak üzere toplam 112 konut birimi bulunmaktadır. İçerdiği ortak alanlar kamusal alan niteliğinde olup, halka açıktır. Kültür merkezi şehir genelinde bilinmekte ve sık sık etkinlikler için kullanılmaktadır. Kapalı yüzme havuzu yüzme kulübü olarak faaliyet göstermekte; cafe topluluk üyeleri tarafından yönetilmektedir. Seminer odası, anaokulu ve diğer ortak mekânlar sakinlerin kendileri ve topluluk dışı kullanıcılara sosyal imkânlar sağlamaktadır (Kries, Müller, Niggli, Ruby A. ve Ruby L. 2017). Kolektif bir yönetim anlayışıyla aktiviteler ve günlük işler düzenlenmektedir (Ebner, 2010).

Eski bir tabut fabrikası arazisinin yıkılıp yerine inşa edilen bu proje farklı yaş gruplarından bireyleri bir araya getiren kültürel ve sosyal bir kolektif yaşam biçimi yaratmak üzere kurgulanmıştır. 1980'lerin ortalarında, pahalı konut piyasasından hoşnut olmayan bir grup insanın biraya gelerek; bu duruma tepki göstermek ve çözüm bulmak istemesi sonucu geliştirilmiştir. Öncelikle bu hedefe ulaşmak için ‘Entegre Yaşam Tarzları Derneği (Verein

für Integrative Lebensgestaltung - VIL)' adı altında bir konut derneği kurulmuştur (Beck ve Copper, 2002).

Projeye sosyal bir deney gibi yaklaşılarak; gelişmiş bir kültürel program ile canlı bir 'kentsel alternatif' haline getirmek amaçlanmıştır. 'Bir ütopya parçası' olarak tanımlanan yapı; anaokulu, etkinlik salonu, seminer salonu, hamam, restoran, oyun alanı, ortak avlu, çatı bahçesi, kütüphane gibi çok yönlü bir ortak yaşam alanı kurgusu ortaya koymaktadır. 10 yıldan fazla hazırlık aşaması süren proje; 1996 yılında Viyana Belediyesi'nden özel teşvik alınarak hayata geçirilmiştir. Toplam 112 konaklama biriminde yaklaşık 150 yetişkin, 60 çocuk ve genç yaşamaktadır. Ayrıca Viyana Gençlik ve Aile Bürosu'na bağlı sosyal yardım ve eğitim amacıyla kurulan bir topluluğa da konut hizmeti verilmektedir. Engelliler için tek veya ortak 7 konaklama birimi, kısa süreli konut ihtiyacı olan kiracılar için de sınırlı sözleşmeli altı konaklama birimi bulunmaktadır (Beck ve Copper, 2002).

Sakinler tarafından kurulan VIL kuruluşu konut kompleksinin sahibi, yaratıcısı ve kiralama ajansı olarak görev yapmaktadır. Dernek üyeleri buradaki barınma birimlerinde yaşamaktadır. Hakları ve yükümlülükleri kooperatif bir örgütlenme gibi bir iç sözleşmeyle belirlenmiştir. Taşınırken üyeler kendi haklarını ve yükümlülüklerini derneğe iade etmektedir. Yılda iki kez düzenlenen genel kurul toplantılarında dernek tarafından; tüzük, yükümlülükler, iş planları, yıllık planlar, bütçe, daire tahsisi, kullanım kuralları vb. önemli kararlar alınmaktadır. Genel kurulda gönüllü sorumlu temsilciler seçilmektedir. Bu kurul, yıllık çalışma planlarını uygulamak ve tüm departmanları yönetmek için profesyonel bir yönetici direktör atamaktadır. Bu yönetim, konut idaresi ve gerekli organizasyon ve iletişim işlerinden sorumludur. VIL kuruluşu ortak mutfakta haftalık yemekler hazırlayan bir pişirme grubunu da organize etmektedir (Beck ve Copper, 2002). Profesyonel bina yönetim şirketlerinden hizmet alan bir proje olması bakımından da çalışma kapsamında ele alınan örneklere göre farklılık göstermektedir. Kendi kendini yönetmesi ve bu konuda sık toplantılar düzenlenmesi yanı sıra böyle bir hizmet almasının en önemli sebebinin oldukça fazla karma kullanım alanının olması ve kooperatif olarak işletilen hamam ve restoran gibi gelir sağlayan kısımlarının bulunması olduğu düşünülmektedir. VIL üyeleri kolektifin her alanında aktif olarak yer almaktadır. Ortak yaşam, bu önemli girişimlerden ve etkinlikleri planlarken veya bahçe ya da kütüphane işleriyle ilgilenirken büyük ölçüde beslenmektedir.

Miss Sargfabrik Cohousing –Viyana (2000)

Tasarım süreci ve proje

2000 yılında, 1996 yılında gerçekleştirilen ilk Sargfabrik projesinden birkaç blok ötede yeni, daha küçük Miss Sargfabrik adlı; ilki ile ilişkili başka bir proje daha yapılmak istenmiştir. İlk Sargfabrik projesinde olduğu gibi bu projenin gelişimi arkasındaki itici güç de topluluğun standartlaştırılmış konut üretimi ve çeşitliliği konusundaki eleştirel bakışları olmuştur. Bir kooperatif konut şirketi kurarak; emlak piyasasından bağımsız tasarlayabilmek ve inşa edebilmek fikri bu topluluğu da heyecanlandıran bir durum olmuştur. Uygun fiyatlı ve alternatif bir birlikte yaşam şekli tasarlamak amaçlanmıştır. Miss Sargfabrik için iki yıllık bir planlama süreciyle birlikte kullanıcı katılımı gerçekleşmiştir. Elliye yakın potansiyel kullanıcı ile görüşme ve fikir alışverişi gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında önemli tartışma konularından bazıları şunlar olmuştur:

- Kişisel ve kolektif olarak nasıl bir beklenti söz konusu?
- 20 yıl sonra konut sakinlerinin yaşları da ilerlediğinde ve emek biçimleri evde ya da dijital ortamda çalışmaya doğru değiştiğinde yapı hala işlevsel olabilecek mi?
- Marjinal olduğu düşünülen bazı yapı mekânları ileriki zamanlarda daha kullanışlı bir duruma dönüştürülebilir mi?
- Çiftler ayrılırlarsa ne olur?

İlk projedeki kübik modüler sistem bu projede kullanılmamıştır. Bunun yerine, sirkülâsyon galerileri boyunca ortak ve özel alanlar arasındaki mahremiyet derecelerini belirleyebilmek için düzensiz bir plan ve farklı kot seviyelerinde mekânsal hacimler yaratılmıştır (Kries ve diğerleri, 2017).

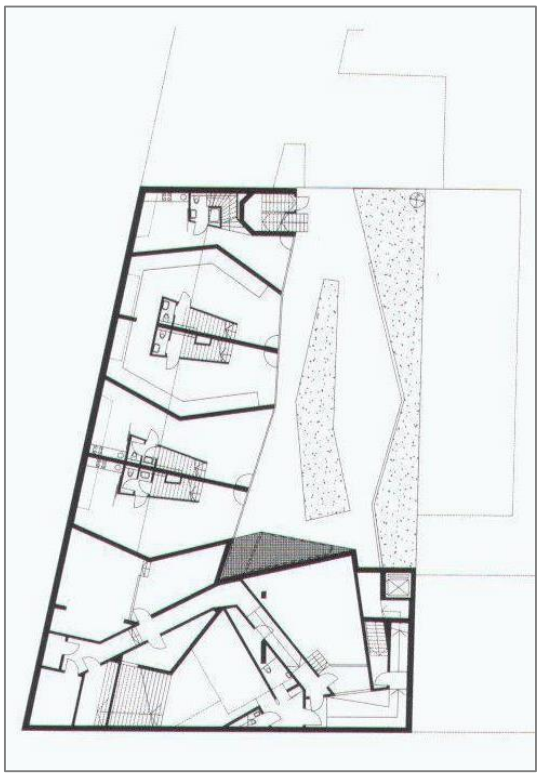

Resim 3.55. Miss Sargfabrik Cohousing eğimli yüzeyler (http://www.bkk-3.com/sargfabrik/)

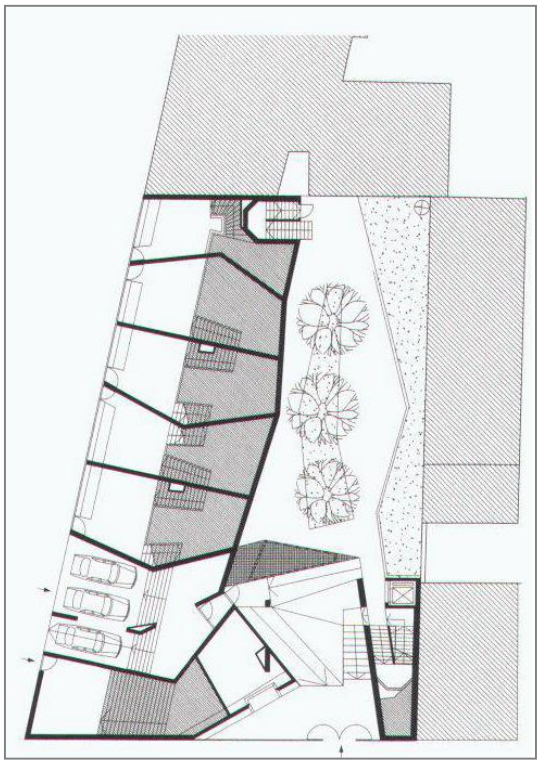
Bu projede bazı dairelerin toplam alanının yaklaşık üçte birini oluşturan eğimli yüzeyler tasarlanmıştır. Ve şaşırtıcı bir şekilde bu eğimli yüzeyli daireler ilk tercih edilenler olmuştur. Yatırımcı kaynaklı projelerde çoğu yatırımcı bu tarz bir tasarımın pazarlama riskini almak istememektedir. Yatırımcı kaynaklı projelerde tercih edilmeyebilecek farklı tasarımlar bu tarz projelerde tercih edilebilmekte; bu durum mekânsal zenginlik, dolayısıyla farklı deneyimler ve yaşantı şekilleri doğurabilmektedir. Rampa apartman dairesinde fazladan bir yüzey alanı kazandırmaktadır. Kiracılar, eğimi koruma ya da daha güvenli hale getirmek için yatay bir düzlemle kapatıp kapatmama tercihi yapabilmektedirler. BKK3 Mimarlık Ofisi bu tasarımın mekâna farklı bir enerji verdiğini düşündüklerini belirtmektedir. Beck ve Cooper (2002) mekânsal deneyimi şu şekilde ifade etmektedir:

> “Mekânı 'duygusallaştırmanın’ bir örneği olarak; ortak duvarlar geometrik denemeler ile elde edilen apartman daireleri için iki farklı plan tipi yaratmaktadır. Bu durum sirkülâsyon mekânına (balkon) açık olan ya da kapanan cepheler sağlamaktadır. İnsanlar ne tür bir alanda kendilerini rahat hissedeceklerini seçerler. Dışa dönük veya içe dönük, görünmek veya sığınmak, yin veya yang... Dairelerin mekânsal düzenlerinin ve biçimsel çarpıklıklarının etkileri görsel olduğu kadar fenomonolojiktir.”

Topluluk içinde sosyal etkileşim kavramı kolektifin merkezine alınmıştır. İletişim, etkileşim, entegrasyon ve sorumluluk duygusunun önemi vurgulanmaktadır. Mimarlık bu yaşam biçimi için bir araç olarak kolaylaştırıcı rol oynamaktadır. Örneğin, yatay sirkülâsyon için kullanılan açık koridorlar, kullanıcıların birbirleriyle buradan geçerken iletişim kurmalarını sağlamaktadır. Kullanıcıların bu mekânları balkon gibi kullanmaları ve ayrıca ön kapıların dışındaki mekânlara masa ve sandalyelerini koyarak burada zaman geçirmeleri bu mekânları bir geçiş mekânından ortak zaman geçirilen bir mekâna dönüştürmektedir.

Resim 3.56. Miss Sargfabrik Cohousing avlu düşük zemin kat planı (Beck ve Copper, 2002)

Resim 3.57. Miss Sargfabrik Cohousing zemin kat planı (Beck ve Copper, 2002)

Resim 3.58. Miss Sargfabrik Cohousing 1. Kat planı (Beck ve Copper, 2002)

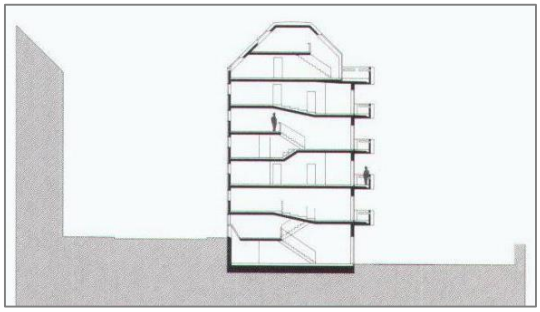
Resim 3.59. Miss Sargfabrik Cohousing 2. Kat planı (Beck ve Copper, 2002)

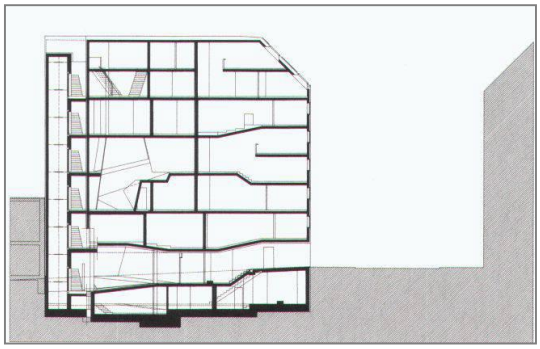
Resim 3.60. Miss Sargfabrik Cohousing 3. Kat planı (Beck ve Copper, 2002)

Resim 3.61. Miss Sargfabrik Cohousing çatı katı planı (Beck ve Copper, 2002)

Resim3.62. Miss Sargfabrik Cohousing kuzey-güney kesiti (Beck ve Copper, 2002)

Resim 3.63. Miss Sargfabrik Cohousing doğu-batı kesiti (Beck ve Copper, 2002)

Arsa maliyeti oldukça yüksek olduğu için alan oldukça değerli görülmektedir. Bu sebeple birçok kullanıcı kişisel kitaplarını ortak kütüphanede muhafaza etmektedir. Her dairede bulunan mutfak ve yemek alanı çekirdek bir aile için yeterli olacak şekilde minimum ölçülerdedir. Benzer şekilde ortak bir çamaşırhane, her dairede bir metrekarelik tasarruf sağlamaktadır. Akşam yemeği partileri ve özel kutlamalar için, kullanıcılar on beş ila yirmi kişiye hitap eden ortak mutfağa rezervasyon yaptırmaktadırlar.

Sosyal yapı ve birlikte yaşam

Birlikte yaşayan farklı kuşakları destekleyici bir sosyal karışım (multi-generational), iletişimsel bir ortam, hibrit kullanım (mixed-used), çalışma ve kültürel programlar, farklı tasarımlara sahip konut birimleri, ekolojik olarak sürdürülebilir yapılaşma gibi konular tasarım girdisi haline gelmiştir. 40 konut birimi barındıran Miss Sargfabrik; ilk projeden daha az halka açık (kamusal) ortak kullanım alanı barındırarak daha içe dönük bir proje olarak tasarlanmıştır. Böylece ortak tesisler arasında bir kütüphane, çok işlevli dijital çalışma istasyonları (information technology space), akşam yemeği, partiler ve kutlamalar için tam donanımlı bir mutfak ve yemek alanı, gençler için kendi yönettikleri bir kulüp ve çamaşırhane bulunmaktadır.

Kentsel ilişki

İlk projelendirilen Sargfabrik Cohousing yapısının kendi içinde oldukça önemli değerler barındırarak işleyen bir mekanizma olması yanı sıra; oluşturduğu (ortak) yarı-özel alanların değerli varlığı kadar yarı-kamusal alanlar da oluşturarak kentsel mekâna önemli katkılar sağladığı görülmektedir. Bu yarı kamusal alanlar kamusal alanlar ve ortak alanlar (yarı özel) veya özel alanlar arasında bir yumuşama yaratarak net çizgileri flulaştırmakta hatta yok etmektedir. Kapalı konut sitelerinde karma kullanım (mixed-used) sadece orada barınanlara hizmet ederken; Sargfabrik Cohousing gibi projelerde bu durum tamamen geçirgen bir hal alabilmektedir. Miss Sargfabrik projesinde ise karma kullanım alanları ilk projeye göre daha azdır. Avlu alanı komşu yapılarla görsel ilişki dışında kullanıma izin vermemektedir.

3.2.4. R50 Cohousing-Berlin

Tasarım süreci ve proje

Tasarımcılar bir buçuk yıl boyunca iki haftada bir çalışmalar düzenleyerek projeyi tamamlamışlardır. Proje betonarme iskelet strüktürden inşa edilmiş, ancak cephede özel olarak tasarlanmış cam ve ahşap malzemeden oluşan bir kombinasyon kullanılmıştır (Anderton, 2015).

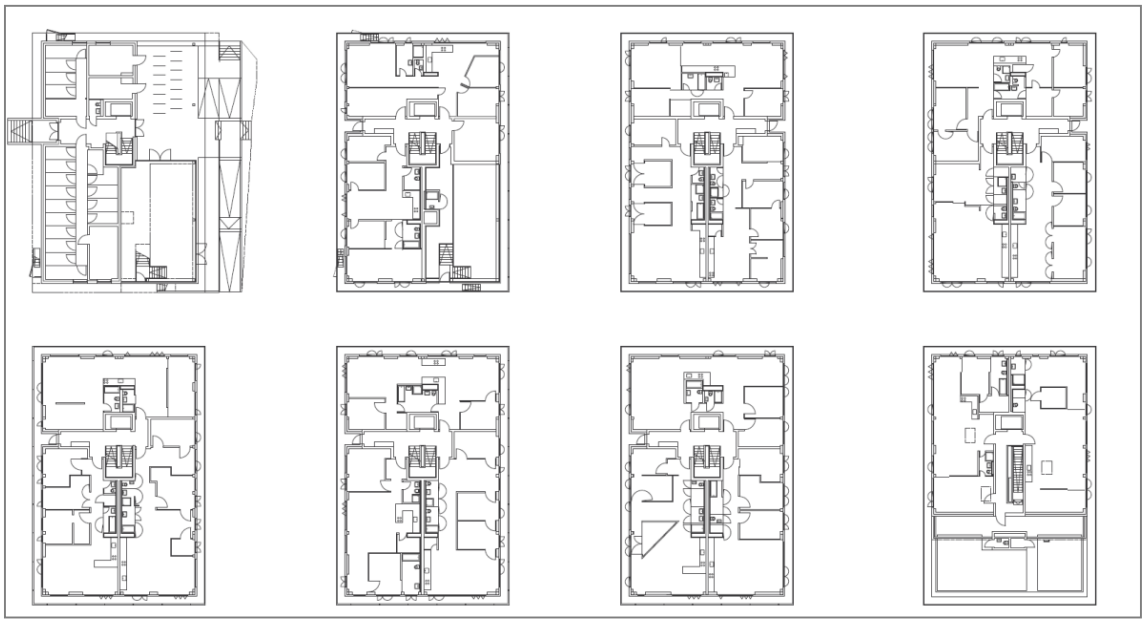

Resim 3.64. R50 Cohousing a) Ön cephe girişi, b) Arka cephe girişi

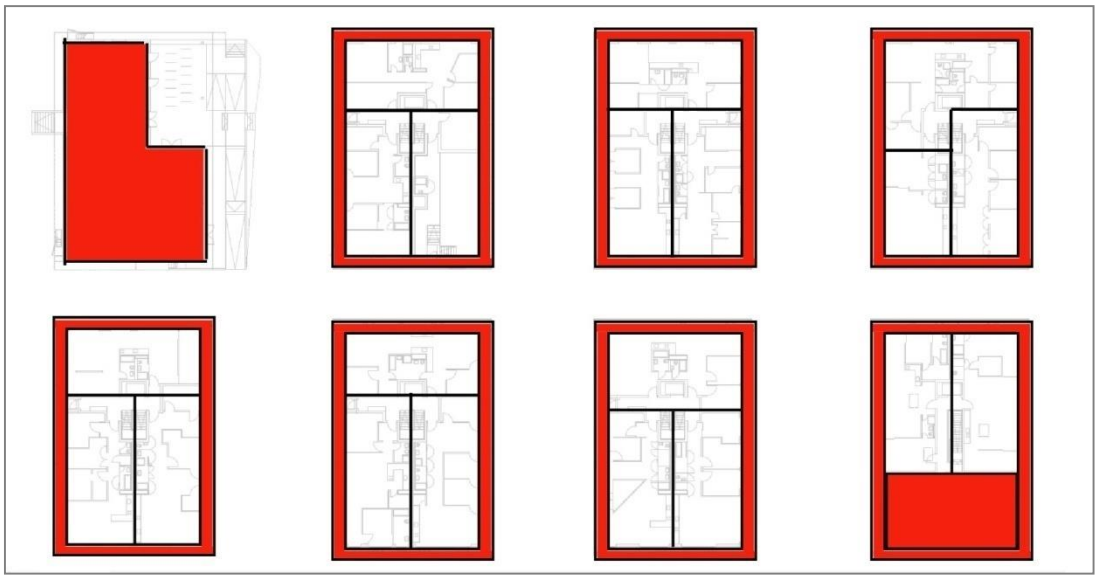
R50 gibi çok katlı ve katılımcının tasarıma dâhil olduğu projelerde çoğunlukla esneklik kavramı ön plana çıkmaktadır. Çeperde taşıyıcı sistemin, iç kısımda çekirdeğin bulunduğu çözümler üretilebilmektedir. Bu tip örneklerde bahçe ve çatı katı da ortak mekânlar olarak tasarlanmaktadır.

Resim 3.65. R50 Cohousing ortak çatı katı(Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal, 2015)

Resim3.66. R50 Cohousing kat planları (Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal, 2015)

Resim 3.67. R50 ortak alanlar-konut birimleri ilişki diyagramı

Diğerlerinden farklı olarak R50 Cohousing projesinin en önemli tasarım girdisi balkonlardır. Mimarlar kullanıcılarla yaptıkları katılımcı tasarım süreci sonucunda bloğa her katı çepeçevre saran balkonlar eklemeye karar vermişlerdir. Bu balkon sistemi binanın strüktür sistemine sonradan eklenmiş çelik bir konstrüksiyon ile gerçekleştirilmiştir. Balkonlar, her katta bulunan 3 daireyi bir süreklilik içinde (herhangi bir bölücü eleman olmadan) dış yüzeyden birbirine bağlamaktadır. R50 Cohousing projesindeki bu sirkülâsyon alanı hem konut birimlerinin uzantısı gibi davranmakta hem de özellikle

çocuklar için paylaşımın yüksek olduğu oyun ve buluşma mekânı olarak sıklıklakullanılmaktadır.

Resim 3.68. R50 Cohousing balkon merdivenleri

Resim 3.69.R50 Cohousing ortak balkonlar

Cohousing yapılarındaki özel alan ve ortak alan ilişkisinin en yaratıcı ve farklı çözümlerinden biri olan bu yapıda balkonlar oldukça özgün bir tasarım girdisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmanın temelinde sorgulanan önemli sorulardan biri olan ortak mekân ve özel yaşam alanları arasındaki ilişki şeklini R50 mimarı ve kullanıcılarından biri olan Christoph Schmidt şu şekilde açıklamaktadır:

> “Burada yaşayan hiç kimse özel yaşamı rahatsız edecek bir şekilde bu balkonları kullanmamaktadır. Yetişkinlerin de doğal olarak bir araya geldikleri bu balkonlar, daha sıklıkla çocukların oyun alanıdır. Bu durum kullanıcıların istediği yaşam biçimini yansıtan bir durumdur fakat zaman zaman rahatsızlıklar da olabilmektedir. Rahatsızlık yaşanan durumlarda örneğin, balkona bir saksı bırakarak özel alan belirlenebilir. Bu durumda herkes sınırlara saygı göstermektedir.”

Schmidt'in bu ifadesinden de anlaşılacağı üzere; birlikte yaşam için önemli olan saygı ve paylaşım anlayışı olmaktadır. Bu yapılarda insanlar bilinçli olarak bir arada yaşamayı tercih etmekte fakat özel alanlarla ortak alanlar arasındaki ilişki oldukça şeffaf olsa da özel alanlara saygı gösterilmektedir.

Resim 3.70. R50 Cohousing ortak mutfak ve yeme alanı

Resim 3.71. R50 Cohousing a) misafir dairesine çıkan merdiven, b) ortak alan ve misafir dairesi katı

Resim 3.72.R50 Cohousing asma kat a) Misafir banyosu, b) Misafir yatma alanı, c) Misafir çalışma alanı

Sosyal yapı ve birlikte yaşam

Berlin'de kooperatiflerin kökeni 100 yıl önceye dayanmakla birlikte, Cohousingler 1970 ve 1980'lerde Squatların topluluk oluşturup, binaları işgal ederek birlikte yaşamasıyla paralel olarak artmaya başlamıştır. Berlin'de Cohousinglerin kökeni Squatlara dayanmaktadır. Baugruppe (yapı grupları) denilen toplu olarak inşa edilen, özel yaşam alanları yanı sıra ortak alanların da olduğu konut biçimi yani Cohousingleri oluşturmaktadırlar. Bu topluluklar internet aracılığıyla veya arkadaş çevresi ya da mimarların girişimleri vasıtasıyla bir araya gelmektedir (Anderton, 2015).

R50 Cohousing projesi Berlin'de oldukça talep gören ve nüfusun büyük bir kısmının çeşitli ülkelerden gelen göçmenlerin oluşturduğu, kozmopolit bir semt olan Kreuzberg semtinde işçi sınıfının çoğunlukta olduğu bir bölgesinde inşa edilmiştir. 6 katlı tek bir konut bloğu olan yapı adını bulunduğu konumdan alarak, Christoph Schmidt (IFAU), Heide & Von Beckerath ve Jesko Fezer tarafından tasarlanmıştır. Diğer örneklerden farkı tek bir blok içinde bir ortak yaşam geliştirmesidir. Her birinde 3 daire bulunan 6 katın yanı sıra, teras katında ve giriş katında ortak mekânlar ve yeşil alan bulundurmaktadır.

Resim 3.73.R50 Cohousing görünüş

Kentselilişki

Ortak mekânların organize bir şekilde oldukça sık kullanıldığı, yapı bloğunun çevresini her katta çepeçevre kesintisiz olarak saran balkonların sıklıkla özellik de çocuklar tarafından kullanımı ve bu balkonların yarı özel nitelikte olması sebebiyle; bu Cohousing topluluğunun ortak yaşam söylemini oldukça destekleyecek nitelikte olduğu düşünülmektedir. Topluluk tarafından paylaşılan yeşil alan ve çocuk oyun alanı tamamen kente açık yarı kamusal bir alan niteliğindedir. Yemeklerin hazırlanıp yendiği, çok amaçlı

bir mekân ve bu mekânla bağlantılı asma katta bulunan ortak misafir dairesi yarı kamusal nitelikteki bu yeşil alanla bağlantılıdır. Ayrıca ortak balkonların yarı kamusal alan niteliğindeki yeşil alanla bağlantısı kontrollü bir şekilde sağlanmıştır. Daha dışa dönük, geçirgen bir sistemi olduğu söylenebilmektedir.

3.2.5. Tila Cohousing-Helsinki

Tasarım süreci ve proje

Kentte örnek bir yapmak amacıyla yola çıkılan projede; Open building (açık yapı) ve toplu yaşam anlayışı benimsenmiştir. Open building (açık yapı) katılımcı tasarım süreci için uygulanabilir bir yaklaşım sunmuştur. Öncelikle proje, finansal olanak sağlamak amacıyla bir dizi müteahhit ve proje geliştiricisine sunulmuştur. Fakat inşa şeklinin yasalara uymayacağı veya pazarlanamayacağı endişesi ile istekli yatırımcılar bulamamıştır. Mimar Pia Ilonen (Talli Mimarlık Ofisi) daha sonra devlet kurumları ile görüşmeler yaparak Arabianta bölgesini öneren kurumlar sayesinde yatırımcı bulmuştur (Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal, 2015).

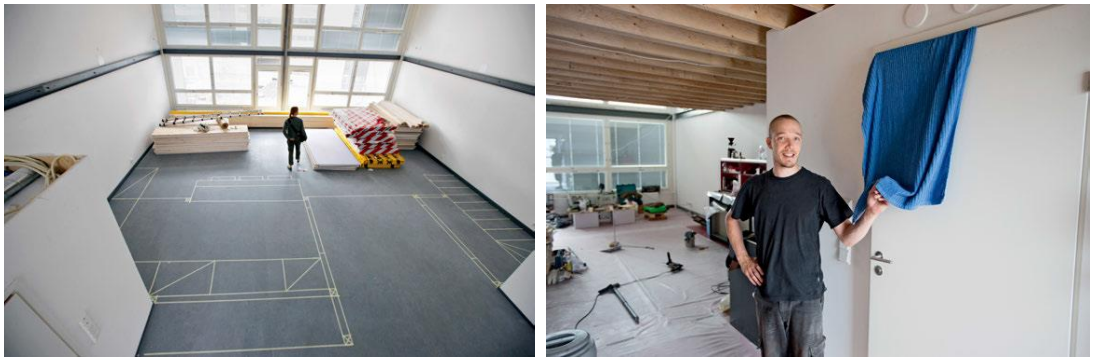
2005 yılında yatırımcı bulunup başlanan inşa süreci yapı dış kabuğunun, döşemelerin, ortak ve daire içi sirkülâsyon elemanlarının, banyo ve mutfak tesisat ve giderlerinin tasarlanıp inşa edilmesinin ardından 2009 yılında kullanıcıların kendi birimlerini inşa etmeleri üzere yönlendirici ve yardımcı kılavuz bir kitapla birlikte teslim edilmiştir. Kitapta Resim 3.72'de görülen çeşitli plan tipleri ve alternatif seçenekler bulunmaktadır. Bu kitap kullanıcıların kendi dairelerini tasarlamalarına yardımcı olmak ve kılavuzluk etmek için hazırlanmıştır. Projenin başlamasına öncülük eden mimarlar, tasarımcı olması yanı sıra kılavuzluk eden kişidir. Kullanıcılar dairelerini kendileri tamamlamaları esnasında yardımcı olmuşlardır. Çeşitli seçeneklerin olduğu daire tasarımlarını katalog haline getirerek, rehber ilkeler ve yasal gereklilik sınırlamaları içerisinde kullanıcılara kendi tasarımlarını yapma imkânı tanımışlardır. (Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal, 2015).

Resim 3.74. Tila Cohousing plan önerileri (Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal, 2015)

Genç ailelerden oluşan bu kullanıcılar kentte uygun fiyatlı ve özgün niteliklere sahip, kişiselleştirilebilir bir konut arayışı içinde olan bireylerdir. Kullanıcılar kendi yaşam alanlarını ihtiyaçları ve bütçeleri çerçevesinde oluşturmuşlardır. Bu bireysel çözümler binanın yapısı ortak alanların ve cephelerin tasarımına bağlı sınırlılıklar içerisinde

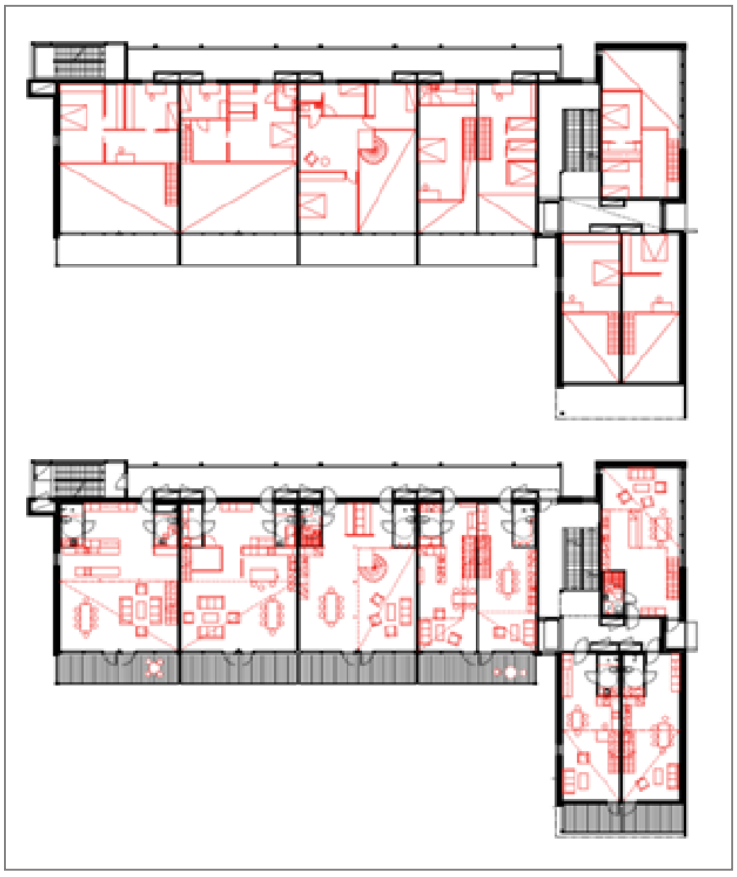
oluşturulmuştur. Topluluk tasarım aşamasının yanı sıra inşa aşamasında da bir araya gelmiştir (Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal, 2015).

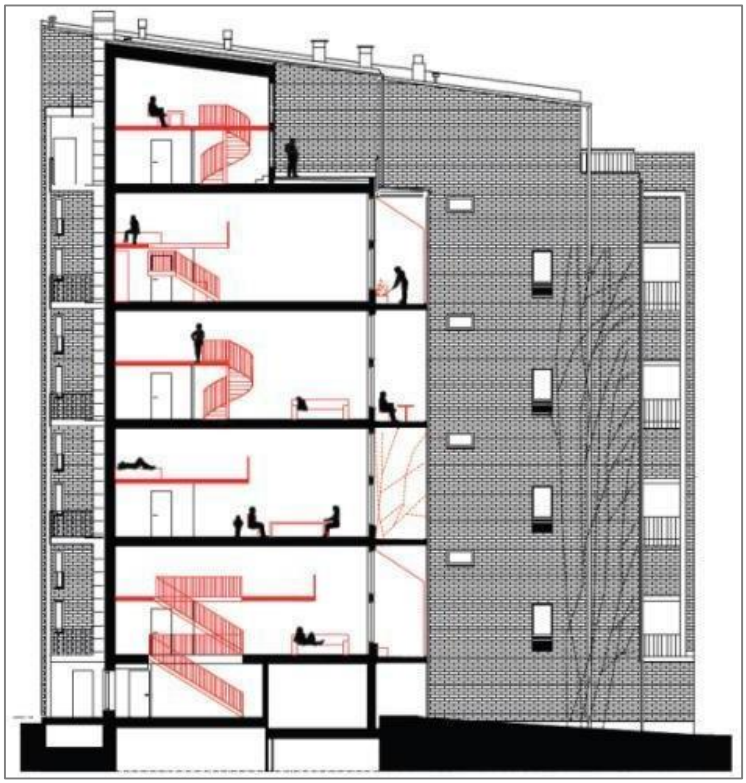
Resim 3.75. Tila Cohousing inşa aşaması (Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal, 2015)

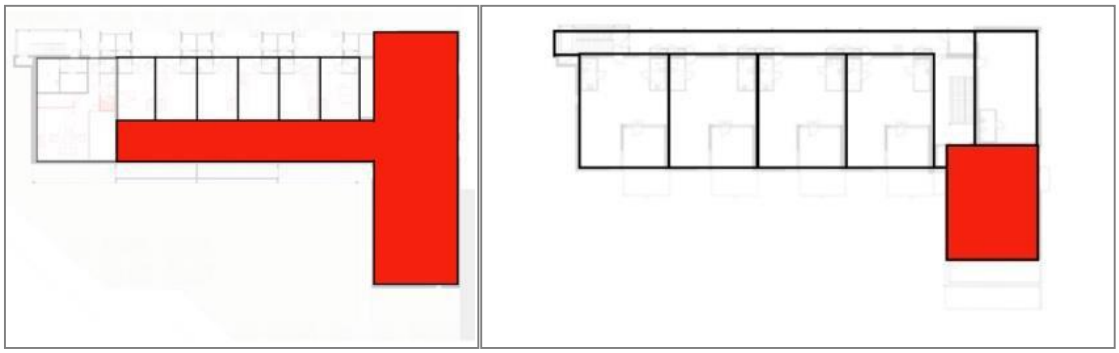
Resim 3.76. Tila Cohousing (Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal, 2015)

Resim 3.77. Tila Cohousing kat planları (Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal, 2015)

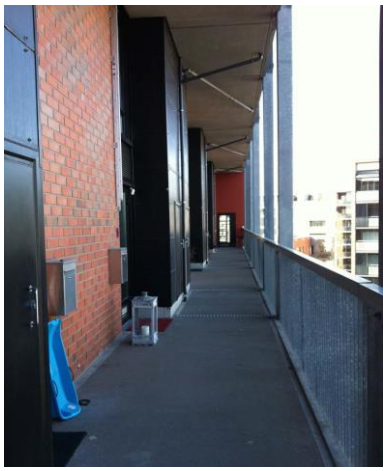

Resim 3.78. Tila Cohousing kesit (Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal, 2015)

Resim 3.79. Tila Cohousing ortak alanlar-konut birimleri ilişki diyagramı

Projenin finansal sistemi 2 aşamalı olarak planlanmıştır. Yatırımcı öncelikle inşa masraflarını karşılamış ve konutlar kullanıcılara satılmıştır. Sonra yapı ortak mülkiyete devredilmiştir. Binanın belediye arsasına inşa edilmesinden dolayı, belediye konseyi konut birimi fiyatlarını düzenlemiş ve normal standartlara göre inşa edilen bir yapıdan pahalı olmayacak şekilde makul bir ölçüde tutmuştur. Daha sonra kullanıcılar kendi dairelerinin ince yapılarını/işlerini kendileri finanse etmişlerdir (Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal, 2015).

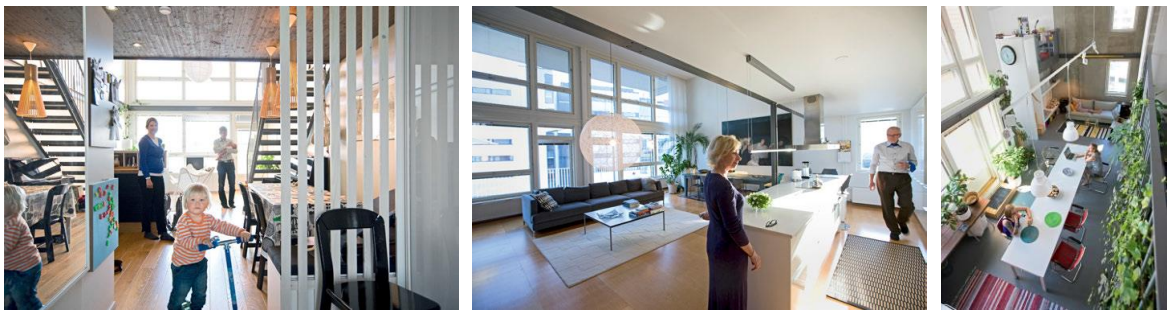
Resim 3.80. Tila Cohousing sirkülâsyon alanı (Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal, 2015)

Sonuç olarak farklı yaşam tarzlarını ve kişisel tercihleri karşılayabilecek açık bir alan yaratılmıştır. Kırmızı tuğla, beton ve çelik kullanılarak oluşturulan bina kabuğu bulunduğu yeni yerleşim bölgesi Arabianta bölgesindeki komşu yapılarla göze çarpmayacak şekilde uyum içerisindedir. Finlandiya'nın yüksek standart ve normlarına uygun olarak inşa edilmiştir.Daireler arasında duvarlar, iyi bir yalıtım ve uygun bir mekanik iklimlendirmeye sahiptir. Kuzey cephede az sayıda pencere bulunurken, balkonlar ve geniş pencereler

güney cephede bulunur. Ortak mekânlar zemin katta yer almakta ve dış mekânlarla da doğrudan bağlantı sağlamaktadır.

Sosyal yapı ve birlikte yaşam

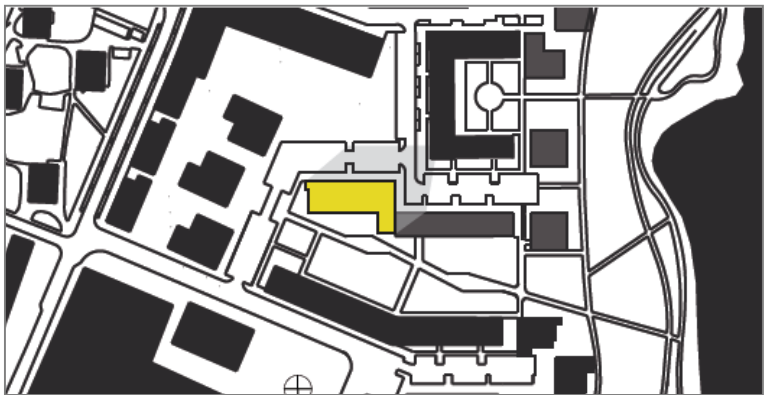
Proje; kentlinin kendi imkânları ve kaynakları doğrultusunda kişiselleştirilmiş, uygun fiyatlı konutlar sağlama konusunu irdelemektedir. Kullanıcılar kişisel inisiyatifler alarak, planlama ve inşa aşamalarına katılarak kolektif bir yaşam biçimi yaratımı sağlamışlardır.

Resim 3.81. Tila Cohousing özel yaşam alanları (Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal, 2015)

Malzeme alımı, yapım süreci gibi konularda fikir alışverişi yaparak topluluk duygusunun da temelleri atılmış, sağlamlaştırılmıştır. İnşa aşaması bittikten sonra kullanıcılar düzenli olarak bir araya gelmeye devam ederek; barbekü partisi, film izleme seansları gibi aktiviteler düzenlemekte ve ortak yaşam pratiklerini korumaktadırlar (Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal, 2015).

Kentsel ilişki

Resim 3.82. Tila Cohousing vaziyet planı (Becker, Kienbaum, Ring ve Schmal, 2015)

Tila Cohousing projesinin arazi sınırları içerisinde barındırdığı yeşil alan yarı kamusal alan niteliğindedir. Kentsel bir alanda bulunan proje kamusal bir alan olan yaya yolu ve caddeyle arasında bir alan yaratarak yarı kamusal bir alan da bu şekilde yaratmıştır. Zemin katta bulunan ortak mekânlar gereğinde yarı kamusal olabilecek konuma ve niteliğe sahiplerdir. Fakat bu alanlar dışa kapalı ve yalnızca topluluğun kullandığı alanlardır.

4. SONUÇ

Tarihsel sürece bakıldığında özellikle kent yaşamı dâhilinde çeşitli sorunlar bireyleri zor yaşam koşullarına itmiştir. Bu sorunlar köyden kente göç sebebiyle kültürel, sosyal ve ekonomik uyum güçlükleri, kent nüfusunun yoğunlaşması ve barınma ihtiyacının doğmasına sebep olmuştur. Kimi zaman savaşlar sebebiyle örneğin II. Dünya Savaşından sonra tahribata uğrayan kentlerde hızlı ve düşük maliyetli barınma ihtiyacına yönelik çözümler gerekmiştir. Kadınların özellikle yine II. Dünya Savaşından sonra yoğun olarak iş gücüne ve aile ekonomisine katkı sağlamak amacıyla çalışma hayatında aktif olmaları konut içindeki rolleriyle birleştiğinde zamana ve konut kullanımındaki pratik çözümlere ihtiyaç duymalarına sebep olmuştur. Kalabalıklaşma sonucu arazi tahsis maliyetlerinin çok yükselmesi kimi zaman konut alanının minimum ölçülerde olması ve aynı sebeple konutların düşey yönde gelişme göstermesi gerekliliği doğmuştur.

Çalışma boyunca birlikte yaşam kavramı üzerinde durulmuş; sosyalist ütopistlerden başlayarak birlikte yaşam kavramının barınma ortamı çerçevesindeki iz düşümlerine bakılmıştır. Sosyalist ütopistler özellikle düşük gelirli işçi sınıfının kentlerdeki zorlu yaşam koşullarını iyileştirmek için birlikte yaşam kurgusu içerisinde çözüm yolları aramışlardır. Getirilen çözüm önerileri neticesinde; her çocuğun ulaşması gereken eğitim hakkının, her bireyin ihtiyacı olan sosyal yaşam ve sağlıklı koşullarda barınma hakkının o dönem koşullarında ulaşamayan işçi sınıfına ulaştırıldığı; kimi projede kooperatif örgütlenme kurarak, endüstri üretimi yanında tarımsal üretimi de sağlayarak, birlik olma ve toplumsallık da oluşturulup, kendi kendine yeten bir organizmaya dönüşmesi gücünü; dönüştüğü bu başarıyı ortak mekânın bir araya getirme gücünden aldığı sonucuna varılabilir. Owen ve Fourier'in barınma ütopyalarında çocukların eğitimi topluluğun sorumluluğunda görülerek; ebeveynlerden ayrı ortak yatakhanelere yerleştirilmişler ve her birine eşit eğitim koşulları sağlanmıştır. Bu yaşam biçimi üzerinden konut mekânı tasarlanırken; Godin aile bütünlüğünün önemini vurgulayarak her aile için özel alanlar oluşturup bu doğrultuda bir yaşam kurgusu ortaya koymuştur. Çocuklar yine birlikte eğitim görmüşler ve istediklerinde ortak mekânlarda-ki buna en uygun mekânlardan biri konut birimlerinin ortasında oluşturulan iç avludur- birlikte oynayıp vakit geçirebilmişlerdir.

İnsanların bir araya geliş biçimleri de zamana ve koşullara göre farklılık göstermektedir. Birlikte yaşam hayali ve hayata geçirilme biçimleri dönemsel koşullara bağlı, dönemsel farklılıklar göstermektedir. Sosyalist ütopistlerin sanayileşmeyle birlikte oluşan proletaryaya ve onların zorlu yaşam şartlarına çözüm üretme arayışı; benzer niyetlerle 20. yüzyılda özellikle savaş sonrası ortaya çıkan konut ihtiyacına çözümleri sosyal konutlara evirerek, yine birlikte yaşam kurgusu içinde çözümleyen örnekleri de doğurmuştur. Tez kapsamında ele alınan sosyalist ütopistler; Owen, Fourier ve Godin gibi Le Corbusier, Oscar Niemeyer gibi mimarlar da barınma sorununu birlikte yaşam kurgusu dâhilinde ele almışlardır. Bu sefer değişen kent koşullarına yönelik çözüm arayışı çerçevesinde geliştirdikleri birlikte yaşam kurgusunu yüksek katlı konut bloklarında çözümleyerek kent yaşamı örüntüsünü düşeyde yükselen yapılara taşımışlardır. Kentlerde bir araya gelen, kent mekânını paylaşan toplulukların barınma ortamlarında da paylaşmaya ve toplumsallık oluşturmaya devam etmesi çözüm yollarından biri olarak görülmüştür. Gelişen teknolojik ve kentsel durumlar dâhilinde yüksek katlı bloklarda da birlikte yaşam sağlanabileceği vurgulanmıştır. Kentsel mekânların düzenlenmesinde "bir aradalık/birliktelik" kavramlarına değinerek; toplumsal eleştirileri ortaya koymak ve çözüme kavuşturmak adına mimarlık bir araç olarak kullanılmaktadır.

Bütün bu hayal edilen bir aradalığın, ortak yaşamın gücü ve sonucunda görülen toplumsal değişim ve dönüşümler bugün de farklı biçimlerde kendini göstermektedir. Geçmişteki bu çözümlerden ilham alan günümüz bir aradalık, birliktelik, toplumsallık ve ortak yaşam biçimleri ise yine aynı temel felsefe ve ideoloji üzerinden ilerlemekte; yine var olan düzene (değişen zaman ve koşullara göre ortaya çıkan ama değiştirilmek istenen, karşı çıkılan, baş kaldırılan) karşı bir çıkar yol bulma çabası, isteği ve eylemliliği olmaktadır. Çalışma kapsamında bugün; geçmişteki bu çözümlerden ilham alan, birlikte yaşam biçimleri olarak komünler, kollektivhuslar, eko-köyler, squatlar, kapalı konut yerleşkeleri ve tezin ana konusunu oluşturan Cohousingler ele alınmıştır.

Komünler diğer birlikte yaşam biçimlerine kıyasla daha çok ortaklık içeren bir sistemdir. Ortak mülkiyet, ortak gelir paylaşımı, ortak alan paylaşımı diğer birlikte yaşam şekillerinden daha fazladır. Oldukça deneysel ve farklı ideolojik temelleri olan sistemler kurulabilmektedir. Cohousing projelerini komünlerden ayıran en önemli fark; ortak gelir paylaşımının Cohousing yaşam biçiminde olmamasıdır. Thomas More ve diğer sosyalist

ütopistleri temel alan komünler yaşam biçimini farklı şekillerde ve daha radikal sistemlerle çözümlemişlerdir.

Paylaşılan mekânların sadece ortak mutfak ve yeme alanı olduğu bunun yanı sıra kimi projede kreşlerin de ortak alanlar olarak kullanıldığı kollektivhusların, yapılan araştırma sonucunda günümüzde daha çok Cohousing projelerine evrildiği görülmektedir. Bunun en önemli sebebi Cohousing projelerinde topluluğun paylaşacağı mekânları kendi dinamikleri doğrultusunda belirlemesi ve Cohousing projelerinin katılımcı tasarım yoluyla yaratılmasının kullanıcılar için daha çok tercih sebebi olmasıdır. Kollektivhuslarda sadece birlikte yemek yeme eylemi birlikte yaşamın temelini oluştururken; Cohousing projelerinin birlikte yemek yeme yanı sıra; katılımcı ve kolektif tasarlama durumunu, topluluğun birbirini daha iyi tanıması böylece temelini daha sağlam atması ve insanlara yaşam alanlarını yaratma sürecinde söz hakkı tanıması bakımından daha çekici bir hal aldığı görüşüne varılmaktadır.

Eko-köyler birlikte bir yaşam inşa etmenin yanı sıra ekolojik üretim ve kendi kendine yetme gibi önemli ideolojik kaygılara cevaben var olmaktadır. Sürdürülebilir bir sosyal oluşum yanı sıra; sürdürülebilir, ekolojik yapı yapma eğilimi göstererek, çevreye duyarlı, doğaya saygılı, yenilenebilir enerji kullanımına önem veren bir topluluk oluşturmak istenmektedir. Birçok Cohousing projesinde de bu durum ele alınmakta birlikte eko-köyler kadar o sistemi tümüyle var etmemektedirler. Eko-köyler kırsal alanlarda yatayda gelişen bir yerleşim sistemi benimserken Cohousingler kırsal alanda ya da kentte, çok katlı ya da az katlı yerleşkeler şeklinde tamamen o topluluğa özgü yaşam beklentisi ve tasarım anlayışı ile yaratılmaktadır.

Squatların oluşturduğu sistem ise tamamen bir başkaldırı ve herkes için barınma hakkı sloganı üzerine kurulmuş bir sistemdir. Cohousingler gibi yapılarını kolektif tasarlayarak inşa etmez bunun yerine; âtıl durumdaki terk edilmiş yapıları kolektif olarak işgal ederler. Squatların kentler, politikalar, çevre sorunlarını eleştirmek; barınma hakkı ve toplumsal hakları ideolojik temeller üzerinden kolektif düşünceler geliştirerek savunmak gibi bir dertleri vardır. Bu durumu barınma ortamını paylaşarak ve birlikte yaşam felsefesi üzerinden yapmaya çalışmaktadırlar. Bu konulara kimi Cohousing projesinde de çözümler bulmaya çalışılsa da bu durum o proje özelinde kalmaktadır.

Bugün dünyanın birçok ülkesinde squatterların başlattığı bu işgal hareketi yasal olarak kabul görmektedir. Squatlar sadece barınma hakkı söylemi oluşturmamakta aynı zamanda başvurdukları yöntemle kentsel mekânların kullanım değerleri üzerine de düşündürmektedirler. Âtıl bir duruma dönüştürmek yerine yeniden kullanılabilir hale getirerek, piyasa kuralları dışında yönetilen bir kente sahip olmayı savunup kentsel problemlere dair bir duruş ortaya koydukları görülmektedir.

Kapalı konut sitelerinde ise güvenlikli bir yaşam talebi neticesinde özellikle üst gelir grubunun birlikte yaşamı söz konusudur. Oluşturulan bu cemiyet ortamı kolektif bir hareket ve duruşu sadece kenti dışlama ve içe kapanma noktasında ortaya koymaktadır. Kentsel bir söylem getirmekten öte kenti dışlamak ve soylulaştırma üreterek kent mekânını bölmekte ve parçalamaktadır.

Kentsel planlama sisteminin bilimsel çalışmalar neticesinde mekânsal kademelenme şeklinde bir gelişim önerdiği göz önüne alındığında; kamusal - yarı kamusal - yarı özel - özel mekân kademelenmesi ilişkisi içerisinde olmasının daha yaşanabilir kent mekânları yaratımı sağladığı bilinmektedir. Bu çerçeveden Cohousing projelerine baktığımızda ortak yaşam kurgusunu kendi istek ve katılımlarıyla arada yatırımcı olmadan kooperatif bir örgütlenme ile gerçekleştirebilmeleri avantajıyla kentsel mekânla bu şekilde bir ilişki kurulması beklenmektedir. Ring'in Berlin özelinde ele aldığı Cohousing yapılarının Berlin'i nasıl dönüştürdüğü bilgisi ile bu durumun potansiyelinin (katılımcılık ve kolektif hareket gücünün) kente kattığı etkinin daha büyük olabileceği sonucu çıkarılabilir. Bu birlikteliğin gücünün ve çoğu Cohousing projesindeki temel içgüdünün paylaşım ve dayanışma olduğu açıktır. Bu açıdan Cohousing projelerinin kentsel mekâna pozitif katkısının beklentisi oluşmaktadır. Cohousing projelerinin ana karakterinin yapı ölçeğinde yarattığı en önemli paylaşım olan yarı özel mekân kategorisindeki ortak alanların topluluğun yaşantısına kattığı olumlu etki gibi; bu alanların varlığının da kentle kurulan mekânsal ve sosyal ilişkiye katkısı da muhakkak olumlu olduğu açıktır.

Etkileşime açık bir toplumsallığı yeniden inşa edecek bu mekânlar sosyal izolasyonu azaltacaktır. Cohousing projelerinde bireylerin paylaştıkları ortak alanların da rolü sayesinde oluşturdukları topluluğa ait hissetmeleri gibi; yarı kamusal alanlar aracılığıyla kente aidiyeti ve daha büyük anlamdaki bir topluluğun parçası oldukları hissini de

artırmaktadır. Toplumsallığın, kolektif hareketin ve sorumluluk bilincinin oluşmasının temelinde bu aidiyet duygusunun rolü büyük olacağı anlaşılmaktadır.

Çalışma dâhilinde kolektif hayal etme, ortak yaşam, paylaşım, dayanışma, komşuluk ilişkileri, katılımcı tasarım gibi birçok kentsel değer ortaya koyan kimi Cohousing projesinin şaşırtıcı bir şekilde kapalı konut sitelerinde olduğu gibi içe kapanma halinde olduğu örnekler de bulunmaktadır. Karma kullanım (mixed-used) olanakları yaratarak; ortak yaşam alanlarını kentle paylaşmak daha sosyal bir yapılaşma olmakta ve kente de önemli katkılar sağlamaktadır. Kapalı konut sitelerinde olan içe kapalı hal; kamusal kullanıma açık, kentsel ilişkiye izin veren bir duruma getirilmiş olmaktadır.

Cohousing yerleşmeleri insanların kendi konutlarını yarattıkları ve özel yaşamı topluluk olmakla birleştirdikleri kooperatif bir süreçtir. Mimarların tasarımı ele alış biçimini etkileyen ve Cohousing topluluklarının çok önemsediği temel konu; ortak mekânlar ile özel mekânlar arasında nasıl bir ilişki yaratılacağıdır. Bu ilişki günlük rutinden sosyal yapıya kadar Cohousingin bütün dinamiklerini etkilediği sonucuna varılmaktadır.

Cohousing; bir topluluk ve konsensüs oluşturmaktadır. Hem komşuların özel yaşam sınırları hem de diğer komşu yapılar ve kentle olan sınır katılımcı bir yöntemle belirlenmektedir. Ortak mülkiyete dayalı olsa da komün sisteminin aksine; insanlar kendi özel konut alanlarına sahip olurlar ve istediklerinde satıp, kiralayabilirler. Araştırmalar bu satış işleminin bazen sorunlara yol açabildiğini göstermiştir. Çünkü tasarım aşamasından itibaren bir arada karar veren topluluk üyeleri, bir uyum yakalamışken; satış işleminden sonra dâhil olan yeni üyenin aynı uyumu gösterememesi sorun olabilmektedir. Her topluluğun bir dengesi ve kendi sistemi vardır. Maliyet olarak uygun olmasına rağmen; topluluğun sistemi herkese uygun gelmeyebilmektedir.

Süreçlerin genellikle kooperatif örgütlenme ve katılımcı tasarım yoluyla yaratıldığını göz önüne aldığımızda kullanıcıların bir araya gelerek (yatırımcı arada olmasa dahi) kentle sınırlı ilişki kurma kararı almasında birçok sebep olabilmektedir. Büyük kentlerde güvenlik kaygısı, kırsal alanda ekolojik sebepler (araç trafiğini istememe, yeşil alanları koruma) bazen bu duruma sebep olabilmektedir. Fakat Cohousing projelerinin yoğunluklu olarak Kuzey Avrupa ülkelerinde gerçekleştirildiğini düşündüğümüzde ve bu ülkelerin nispeten diğer gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelere nazaran, görece daha güvenli kentler

olduğu bilindiğinden güvenlik ihtiyacından ziyade içe kapanma isteği kentle ölçülü ilişki kurma ya da kurmama tercihi irdelenmesi gereken başka bir araştırma konusu olarak görülmektedir.

Kent yaşamında konut tercihinde özellikle birçok kriter göz önünde bulundurulurken; çoğunlukla sosyal ve mekânsal paylaşım ilişkileri göz ardı edilmektedir. Hatta bu mekânsal ilişkiler kimi zaman bilinçli olarak çok net sınırlarla çizilmekte, ortak paylaşımın mekânsal kurgu düzeyinde olmadığı ilişkiler bilinçli olarak tercih edilmektedir. Fakat çalışma sonucu göstermektedir ki Cohousing yaşam biçimi barınma ihtiyacını karşılaması yanı sıra sosyal, psikolojik, finansal, ekolojik vb. birçok getiri sağlayabilmektedir. Ortak alanlar yanı sıra yarı kamusal alanların yaratımı bir aradalıkları artırmakta; bir aradalıkları rutinin parçası haline getirmek ya da organizasyonel olarak kurgulamak sistemin paylaşım ve dayanışma içinde işlemesini sağlamaktadır.

Cohousing projelerinde her topluluğun başından itibaren ortak yaşam fikrini benimseyerek yaşam alanını ve yaşam biçimini bu temel üzerinde inşa etmesi çok değerli bir süreç olarak görülmektedir. Bu bilinçle hareket edilen deneysel yolculukta yaratıcı ve oldukça özgün bir aradalıklar oluşturulabilmektedir. Her projede farklı organizasyon örüntüleri, farklı ilişki şekilleri ve buna bağlantılı olarak ve bunu destekleyecek nitelikte mekânsal ilişki ağları ortaya çıkmaktadır. Bu sistem çoğunlukla toplulukların isteyerek ve tüm sürecin bilincinde olarak yürüttükleri bir günlük yaşam biçimine dönüşmektedir. Cohousing yapılarında konut, mekânı barınma ihtiyacı yanı sıra günlük yaşam rutini içerisinde mekânsal yakınlık kurulan bireylerle sosyalleşme ve iletişimde kalma imkânı sunduğu görülmektedir. Birlikte kurgulanan yaşam biçimi ve ilişki dereceleri bireylerin yaşam kalitesini de çeşitli yönlerden besleyen bir durum haline gelmektedir. Mekân organizasyonu, oradaki yaşam hikâyesini kurgulayan ve temsil eden bir araç olarak kullanılır. Sonuç olarak Cohousing projelerinde kolektif hayal gücü ve çalışma ile üretilen mekân; kentsel ölçekte de bu tarz mekânların üretilebileceği bir gelecek umudu beslemektedir. Kolektif akıl ve birliktelik konusunda bilinçlenmenin önemini kavrayıp, konut sorununa karşı üretilebilecek politikalarla desteklenerek; eşitlik, paylaşım ve dayanışma mekanizmasının güçleneceği, toplulukları daha üretken bir hale getirebileceği bu çalışmanın sonucunda görülmektedir. Türkiye'de de kooperatif geleneğinin ortak yaşam kavramı çerçevesinde yeniden canlandırılması ile kentte konut sorununa başka bir pencereden bakmak mümkün olabilir. Bu açıdan Cohousing deneyimleri önemsenmelidir.

KAYNAKLAR

Abraham, N., deLaGrange, K. (2006). Elder Cohousing: An idea whose time has come? *Communities Magazine*, 132. 60-63.

Akkoyunlu Ertan, K. (2004). 20. Yüzyıl kent ütopyaları. *Çağdaş Yerel Yönetimler,* 13 (3), 5-21, 153-154.

Andresen, M., Runge, U. (2009, July). Cohousing for senior experienced as an occupational generative environment. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 155-156.

Architekturzentrum Wien. (2008). *Housing in Vienna: Innovative, Social and Ecological.* Vienna: Architekturzentrum Wien, 40-41.

Bali, R. (2002). *Tarz-ı hayat'tan life style'a, yeni seçkinler, yeni mekânlar, yeni yaşamlar.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Bamford, G. (2005). Cohousing for older people: Housing innovation in the Netherlands and Denmark. *Australasian Journal on Ageing*, 24 (1), pp. 44-46

Baum, A., Fleming, R. and Singer, J.E. (1985) Understanding Environmental Stress: Strategies for Conceptual and Methodological Integration. *Advances in Environmental Psychology*, 5, 185-205.

Beck, H., Copper, J. (2002). BKK-3 Architects: Miss Sargfabrik housing collective. *UME The International Architecture Magazine*, 15, 20-29.

Becker, A., Kienbaum, L., Ring, K. and Schmal, P.C. (Editors). (2015). *Building and Living in Communities*. Germany: Bırkhäuser.

Benevelo, L. (1967). *The Origins of Modern Town Planning*. London: Routledge and Kean Paul, 39-65.

Benevelo, L. (1981). *Modern Mimarlığın Tarihi Birinci Cilt: Sanayi Devrimi*, Çevre Yayınları, İstanbul, 185-195.

Blakely E.J., Snyder, M.G. (1997). *Fortress America Gated Communities in The United States*. Washington D.C.: Brookings Institution Press.

Boyacıoğlu, E. (2014). Arketip Konutları ve Göktürk Yerleşimi, *Arredamento Mimarlık*, 375.

Boyacıoğlu, E. (2015), 1950'ler Ankara'sında Sıra dışı Konut Kooperatifleri, *Arredamento Mimarlık*, 290, 102-107.

Bumin, K. (1990). *Demokrasi Arayışında Kent*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 70-78.

Campos, M. C. (2002). *Tropical Extravaganza in Berlin: the Reception of the "Niemeyer House" at the Interbau-Berlin, 1957 and of Brazilian Architecture in German, Swiss and Austrian Architecture Journals of the 1940s and '50s.* Paris. Saint-Étienne: Publications de l'Université de Saint-Étienne, 403-408.

Choi, J. S., Paulsson, J. (2011). Evaluation of Common Activity and Life in Swedish Cohousing Units, *International Journal of Human Ecology*.

Coy, M. (2006). Gated communities and urban fragmentation in Latin America: The Brazilian experience. *Geojournal*, 66, 121-132.

Çıvgın, H. (2011). *Charles Fourier: Kuramı ve ekolojik kriz ortamında bir eko-filozof olarak okunabilme imkânları*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

DePaulo, B. (2015). *How We Live Now: Redefining Home & Family in the 21st Century*, Atria Books/Beyond Words, 68-69.

Dostoğlu, T.N. (2001). Ütopya, Kent ve Mimarlık Üzerine Düşünceler, *Arredamento Mimarlık*, Ankara, 5, 73-76.

East, M. (2018). Current thinking on sustainable human habitat: the Findhorn Ecovillage case. *Ecocycles*, 4 (1), 68-72.

Ebner, P. (2010). *Living Streets Wohnwege Laubengange im Wohnungsbau Access Galleries in Residential.* Boston: Birkhauser.

Egerö, B. (2010). Cohousing – Issues and Challenges. Stockholm: Royal Institute of Technology.

Engels, F. (1995). *The Housing Question*. Pathfinder Pr Publisher.

Eskinazi, O. M., Comas, E. C. (2011). Niemeyer in Berlin, *ARQTEXTO*, 10, 92-119.

Fedrowitz, M., Gailing, L. (2003). *Zusammen wohnen. Gemeinschaftliche Wohnprojekte als Strategie sozialer und ökologischer Stadtentwicklung.* Dortmund: Universität Dortmund, 123.

Ficherman, R. (1994). *Utopias in the twenteeth century: Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wright, Le Corbusier*. Cambridge: MIT Press, 44-47.

Fichter, J. (2001). *Sosyoloji nedir?* (Çev. Ç. Nilgün). Ankara: Atilla Kitabevi. (Eserin orijinali 1971'de yayımlandı), 65-67.

Fishman, R. (1982). *Urban utopias in the twentieth century*. Cambridge: MIT Press

Fleming, R., Baum, A. and Singer, J.E. (1985). *Social support and the physicalenvironment*. New York: Academic Press.

Forty, A. (2000). *Words And Buildings: A Vocabulary of Modern Architecture*. Newyork: Thames & Hudson, 142.

Frank, K.A., Ahrentzen S. (Editors.). (2009). *New Forms of Collective Housing in Europe.* Swisserland: Birkhauser Architecture Reality, 47-70.

Fromm, D. (2012). Seeding Community: Collaborative Housing as a Strategy for Social and Neighbourhood Repair, *Built Environment*, 8(3), 364-394.

Fromm, D., deJong, E. (2009). Community and Health: Immigrant senior Cohousing in the Netherlands. *Communities*, 50-53.

Gillman, R. (1991). The Ecovillage Challenge. *In Context*, 29.

Gurallar, N. (2013). Loft Bahçe ve Tabanlıoğlu Mimarlık'ın Türkiye Mimarlık Ortamında Yeri, *Arredamento Mimarlık*, 373.

Güler Üçer, Z. A., Yılmaz, G. (2004), Kent Ütopyaları Kapsamında Konut Tipolojileri, *G.Ü. Fen Bilimleri Dergisi*, 17 (4): 133-147.

Hertzberger, H. (2009). *The Schools of Herman Hertzberger*. Rotterdam: 010 Publishers.

Hertzberger, H. (2009). *Lessons for student in architectur.* Rotterdam: 010 Publishers.

Hoyer, J. G. (1968). *The missing Link between Utopia and the Dated Single Family House,*Copenhagen.

İnternet: Anderton, F. (2015). *Is Berlin's Cohousing a Model for LA? A German Board Game Pits East and West.* Design and Architecture. KCWR. URL: https://www.kcrw.com/culture/shows/design-and-architecture/is-berlins-Cohousing-a-model-for-la-a-german-board-game-pits-east-and-west, Son Erişim Tarihi: 09/03/2019.

İnternet: Archdaily. (2014). *1-6 Copper Lane N16 9NS / Henley Halebrown Rossison Architects.* URL: https://www.archdaily.com/580881/1-nil-6-copper-lane-n16-9ns-henley-halebrown-rorrison-architects,Son Erişim Tarihi: 09/03/2019.

İnternet: Arkitektuel. (2017). *Unite d'Habitation*. URL:https://www.arkitektuel.com/unite-dhabitation/, Son Erişim Tarihi: 09/03/2019.

İnternet: Boddy, T. (2007). *Le Corbusier's Marseilles masterpiece lives on*. The Globe And Mail. Updated 2018, April 26. URL:https://www.theglobeandmail.com/real-estate/le-corbusiers-marseilles-masterpiece-lives-on/article1079096/, Son Erişim Tarihi: 09/03/2019.

İnternet: Copper Lane Cohousing. (2017). *Copper Lane Cohousing* A *co-housing project in London.*URL:https://copperlaneCohousing.wordpress.com/, Son Erişim Tarihi: 09/03/2019.

İnternet: Culture Trip. (2018). *Christiania: 11 Things to Know About Copenhagen's Hippie "Free Town".*URL:https://theculturetrip.com/europe/denmark/articles/christiania-13-things-to-know-about-copenhagens-hippie-free-town/,Son Erişim Tarihi: 09/03/2019.

İnternet: Drop City ADocumentary, (2012). *"Poetically economic structures..."*.URL:https://www.dropcitydoc.com/about, Son Erişim Tarihi: 09/03/2019.

İnternet: Fitz, A. (2008). *Village within the city.* URL:http://www.wohnmodelle.at/index.php?id=90,81,0,0,1,0, Son Erişim Tarihi: 09/03/2019.

İnternet: Frearson, A. (2014). *Brutalist buildings: Unité d'Habitation, Marseille byLe Corbusier.dezeen.* URL:https://www.dezeen.com/2014/09/15/le-corbusier-unite-d-habitation-cite-radieuse-marseille-brutalist-architecture/, Son Erişim Tarihi: 09/03/2019.

İnternet: Kroll, A. (2010). *AD Classics: Unite d' Habitation / Le Corbusier.* arcdaily. URL:https://www.archdaily.com/85971/ad-classics-unite-d-habitation-le-corbusier,Son Erişim Tarihi: 09/03/2019.

İnternet: Lake, R. (2019). *Cohousing options for seniors. The Balance.* URL:https://www.thebalance.com/cohousing-options-for-seniors-4174304, Son Erişim Tarihi: 09/09/2019.

İnternet: Le Familistère De Guıse. (1999). *Le Projet Du Familistère.*URL:https://www.familistere.com/fr/decouvrir/le-familistere-par-l-image/le-projet-du-familistere, Son Erişim Tarihi: 09/03/2019.

İnternet: Mairs, J. (2016). *Pollard Thomas Edwards completes UK's first over 50s co-housing scheme.* dezeen. URL:https://www.dezeen.com/2016/12/09/pollard-thomas-edwards-architecture-first-older-co-housing-scheme-owch-uk/, Son Erişim Tarihi: 09/03/2019.

İnternet: Pollard Thomas Edwards. (2011). *Third Age Housing.* 19-29. URL:https://www.pollardthomasedwards.co.uk/themes/third-age-housing/, Son Erişim Tarihi: 09/03/2019.

İnternet: Roedig.Schop Architekten. (2013). *3xgrün Wohnen im Holzhaus.*URL:http://www.roedig-schop.de/projekte/holzbau-3xgruen/, Son Erişim Tarihi: 09/03/2019.

İnternet: UK Cohousing. (2019). *New Ground Older Women's Cohousing Community (OWCH) High Barnet.* URL: https://cohousing.org.uk/case-study/new-ground-older-womens-cohousing-community-owch-high-barnet/, Son Erişim Tarihi: 09/03/2019.

İnternet: Verde, T. (2018). *There's Community and Consensus. But It's No Commune.* The New York Times. URL: https://www.nytimes.com/2018/01/20/business/Cohousingcommunities.html?searchResultPosition=1, Son Erişim Tarihi: 09/03/2019.

Jarvis, H. (2011). Saving space, sharing time: integrated infrastructures of daily life in Cohousing. *Environment and Planning*, 43 (3), 560–577.

Kläser, S. (2006). Selbstorganisiertes Wohnen, *Arch Plus*, 176-177, 90-96.

Kehl, K., Then, V. (2013). Community and civil society returns of multi-generation Cohousing in Germany. *Journal of Civil* Society, 9 (1).

Kries, M., Müller, M., Niggli, D., Ruby, A., & Ruby, I. (Editors). (2017). *Together: The New Architecture of the Collective*, Vitra Design Museum Berlin, Germany: Ruby Press.

Landman, K. (2000). *An international review of gated communities*. Pretoria: CSIR Publication.

Lejeune, L. (2009). Habiter Autrement, Du Squat À La Coopérative D'habitants Entre Innovation Et Transformation Sociale, *Institut d'Etudes Politiques de Université Pierre Mendè,* France.

Logan, G.M. (2002). *More: Utopia*. Ontario: Queen's University.

Manoochehri, J. (2009). *Social Policy and Housing: Reflections of Social Values*, Ph.D., University College London Development Planning Unit.

Marcuse, P. (1997). *Walls of fear and walls of support*. New York: Princeton Architectural Press, 101-114.

Martínez, M. A., Cattaneo, C. (2015). *Sosyal İhtiyaçlar, Konut Sorunu ve Kapitalizmin Krizi'ne Cevap Olarak İşgal*. (Çev. C. Akyos ve D. Toprak). İstanbul: Tekin Yayınevi, 10, 51, 271-273, 285-289.

Maury, Y., Bernard, N. (2009). *Les Cooperatives D'habitants: Une Troisieme Voix Pour Le Logement?* Bruxelles: editions Bruylant.

McCamant, K. M., Durrett, C. R. (1988). *Cohousing: A Contemporary Approach to Housing Ourselves*. Berkeley, California: Habitat press.

Meltzer, G. (2010). *Cohousing and Ecovillages: A personal Take on Their Similarities and Differences.* Stockholm: Royal Institute of Technology.

Meyerson, M. (1996). Ütopya Gelenekleri ve Kentlerin Planlanması. *Cogito: Kent Ve Kültürü*, 8 (3), 113-124.

Miller, T. (1998). *The Quest for Utopia in the Twentieth Century: 1900–1960.* New York: Syracuse Press, 20-22.

Mudu, P. (2013). *Resisting and Challenging Neoliberalism: The Development of Italian Social Centers, Squatting in Europe: Radical Spaces*. Brooklyn, New York: Autonomedia, 70.

Pattaroni, L. (2015). *Olanaklı Olanın Nadasa Bırakılmış Toprakları: Cenevre'nin İşgal Evlerinde Kapitalizmin Hayata Geçirilmiş Eleştirisi Üzerine Bir İnceleme*. (Çev. C. Akyos ve D. Toprak). İstanbul: Tekin Yayınevi, 86, 89-102.

Pedersen, M. (2015). Senior Cohousing communities in Denmark. *Journal of Housing for the Elderly*, 29 (1-2), 126-145.

Piazza, G. (2013). *How do Activists Make Decisions Within Social Centers? A Comparative Study in An Italian City, Squatting in Europe: Radical Spaces*. Brooklyn, New York: Autonomedia, 90.

Pruijt, H. (2013). *Squatting in Europe: Radical Spaces*. Brooklyn, New York: Autonomedia, 19, 34, 146, 155.

Ragon, M. (2010). *Modern mimarlık ve şehircilik tarihi*. (Çev. M. A. Erginöz) İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 17-82.

Reeve, K. (2005). *Squatting since 1945: Then during relevance of material need*. London: Routledge, 197-217.

Ring, K. (2013). *Self Made City*. Berlin: Senatsverwaltung für Stadtent wicklung und Umwelt,10-15, 21-46.

Sargent, L. T., Sargisson, L. (2004). *Living in Utopia: New Zealand's Intentional Communities,* Aldershot: Ashgate, 14-15.

Sargisson, L. (2012). Second-Wave Cohousing: A Modern Utopia. *Utopian Studies,* 23 (1), 28-56.

Schneider, T., Till, J. (2005). Flexible Housing: Oppourtunities and Limits, *Theory,* 9 (2), 157-166.

Schneider, T., Till, J. (2007). *Flexible Housing: The means to the end.* Architectural Press Elsevier Linancre.

Schoenauer, N. (1991). *Early European Collective Habitation: From Utopian Ideal to.* New York: Van Nostrand Reinhold.

Scotthanson, C., Scotthanson, K. (1996). *The Cohousing Handbook*. Canada: Hartley & Marks publishers.

Serra, R. (2010). Industrial colonies in Catalonia. *Catalan Historical Review*, 4, 101-120.

Tarragó, S. (2006). La Colònia Güell: un poble-fàbrica tèxtil, ruritzat i cristià. *Arquitectura Històrica Quaderns d'arquitectura i urbanisme*, 252, 96-105.

UNESCO World Heritage Centre. (2019). *New Lanark World Heritage Site Management Plan 2019-2023*. UN: UNESCO World Heritage Centre, 19.

Vestbro, D. U. (1993). The Study of Collective Housing: A Swedish Perspectiv. *The Meaning and Use of Housing*, 405-424.

Vestbro, D. U. (1997). Collective Housing in Scandinavia, *Journal of Architectural and Planning Research*, 4, l14.

Vestbro, D. U. (2008). *History of cohousing – internationally and in Sweden.* Stockholm. Royal Institute of Technology, 42-55.

Williams, J. (2005). Designing Neighbourhoods for Social Interaction: The Caseof Cohousing. *Journal of Urban Design,* 10 (2):195–227.

Woodward, A. (1989). *Communal housing in Sweden. A remedy for the stress of everyday life.* New York: Van Nostrand Reinhold, 71-94.

EKLER

EK-1. Mimar Christoph ROEDIG ile yapılan sözlü görüşme

Cohousingi nasıl tanımlarsınız?

Cohousing bir topluluk içinde alandan, maliyetten tasarruf ederek, iyi bir sosyal ortamda kendi seçebileceğiniz insanlarla birlikte yaşayabileceğiniz yeni bir yaşam şeklidir. Cohousing içinde yaşayan bütün insanlar için sorumluluk gerektirmektedir ve ortak yaşam kendinizi geliştirmenizdir. Her zaman Cohousing yaşamını tercih eden insanlara sadece bir daire ya da herhangi bir mülk satın almadıklarını söylüyorum. Cohousing daha çok ortak sorumlulukları ve birçok avantajları olan bir mülkü beraber inşa etmektir. Bence ortak yaşam çok fazla katılım gerektirir. İnsanlar yaşamak istedikleri çevreyi kendileri belirleyebilirler ve bu iş birliği de iletişim ve disiplinle ilgilidir. Yani Cohousing bir disiplin işidir. Biz bunlara kurallar diyoruz çünkü gerçekten tartıştığımız her bir şey hakkında kural koymayı bilmeliyiz. Aslında bu bir oyun gibi ve bu oyunu oynamak için belirli kurallara uymak zorundasınız. Katılım ve paylaşım konusunda da öyle... Paylaşmaya ne dersiniz, ortak alanları paylaşmaya, birbirinizi dikkate almayı paylaşmaya? Ben Cohousing yaşamının kentsel yerleşim için çok iyi olduğunu düşünüyorum.

Cohousing projeleri tasarlama sürecine nasıl başladınız?

Cohousing projelerinde sadece bir apartman dairesinde yaşamıyorsunuz, aynı zamanda tüm bir yapıda yaşıyorsunuz. İnsanların sadece kendi daireleri ile ilişkili olmadığını, tüm dairelerle ilişkili olduğunu anlamasını sağlamak çok önemli. Mesela, siz dördüncü katta ya da en üst katta oturmak istiyorsunuz ancak aşağıdaki üçüncü katta oturmayı tercih edip orada yaşayanlar olmasa dairenizi gerçek bir daire yapan kat sakinleri olmasa siz en üst katta oturuyor olamazsınız. Bu projeyi de ilginç yapan bu işte. Sizin bakış açınızı ve sizi çevreleyenleri genişletiyor. Üst katta bir alanda yaşıyorum benimkisi sadece bir bölüm ancak başka alanlarım da var diye düşünmeye başlıyorsunuz. Bizim en başta yapmak istediğimiz de bu. Topluluk için en güzeli… En güzel mekân… En güzel yükseklik… Biz bunları yapmaya çalışıyoruz. Örneğin, çatı katı yok diyoruz çünkü burası ortak alan. Ten in One Cohousing projesi için yaptığımız tasarımlara bir bakalım… Çok basit bir kat planı. Bu alan konut için çok önemliydi, uygun fiyatlı en uygun alandı. Burası ortak alan... Tekerlekli sandalye ile de gidebileceğiniz, isterseniz uzanıp dinlenebileceğiniz 100 metrekare alana sahip çatı terasımız var.

EK-1. (devam) Mimar Christoph ROEDIG ile yapılan sözlü görüşme

25 m² alana sahip, herkesin ortak olarak kullanabileceği bir misafir dairemiz de bulunuyor. Bu alan herkesin kullanımına açık bir alandır. Her hafta çarşamba günü saat 19:00'da bu daireye ait anahtar el değiştirir. Arkadaşlarınızı, misafirlerinizi sizin haftanızda misafir dairenize davet edebilirsiniz. Bir hafta daha ekstra kullanmak isterseniz; örneğin aileniz gelecek olursa eğer komşularınız için de uygun olursa onlarla sizin haftanızı değiştirebilirsiniz. Bu değişim de onlarla güzel bir iletişime ve ortak alan kullanımında paylaşıma yardımcı olur. Ben burada giriş katta ve birinci katta küçük bir evde daha önceleri yaşadım. Berlin'de insanlar genellikle giriş katlarda oturmayı tercih etmezler. Genellikle en üst katta oturmayı isterler. Bence her ne kadar bu diğer katlarda oturmak ile aynı olsa da... Mesela benim için eğer misafir dairesini kullanma hakkım varsa bir haftalığına kendi dairemden oraya taşınabilirim. Bu sayede hem kendi evimde tatil yapabilirim ve bütün yaşam alanı benim için daha ilginç bir hal alabilir. Çünkü orada bana sunulandan fazla alana sahibim. Burası hiç kimseye ait olmadığı için istediğim zaman istediğimi yapabilirim, teras katında kimseyi rahatsız etmeden barbekü bile yapabilirim, yüksek sesle müzik dinleyebilirim. Burada olmak istemezsem ortak bahçeye gidebilirim. Çamaşırhanenin de olduğu, depo olarak da kullanılabilen veya bisiklet tamiri gibi işlerin yapılabildiği bir ortak alan olan bodrum katına da gidebilirim. Bu çok basit bir proje... Bu çok basit bir yapı, gördüğünüz gibi yapının etrafındaki duvarları destekliyoruz, çekirdeğe, asansör ve merdivenleri yerleştiriyoruz. Ortada kolonlar yok, bu gayet esnek bir yapı. Kurulum için çekirdek var. Esneklik Cohousing için çok önemlidir. Evet, bazen sınırlara ihtiyacımız oluyor, içine birçok varyasyon ile yerleşim yapmamız gereken bir yapıya da. Çünkü sadece 15 metremiz var. Çekirdeği yerleştirdikten sonra odaları yerleştirmek ve bütün planı yapmak konusunda daha esnek davranabiliriz. Yapı da çok net yerler vardır. Banyolar, mutfaklar tesisat sebebiyle düşeyde uyum gerektiren mekânlardır. Fakat topluluk ortak olarak bunun içinde karar verebilir. Biz alternatifler sunarız. Aynı zamanda şu da ilginç mesela çocukları olan bir aile ya da iki kişilik bir aile olan ben ve eşim iki katlı bir dairede birbirinden ayrı iki tane girişe sahip olabiliriz. Başka bir duvar yaparak dairenin bir alanını ayrı olarak kullanabilirsiniz.

EK-1. (devam) Mimar Christoph ROEDIG ile yapılan sözlü görüşme

Ortak alanın bu şekilde olmasına birlikte mi karar verdiniz yoksa mimar olarak sizin fikriniz miydi?

Hep birlikte karar verdik. Burada bizim bir derneğimiz var ancak %100 katılım sağlanamadığı durumda hiçbir şey yapamıyoruz. Aslında bu iyi bir sistem değil, herkesin onayını almak durumundayız, çoğunluğu sağlamanın yeterli olduğu bir sistem daha iyi olurdu çünkü bazen insanlar istemediği bir şeyi topluluğun bir parçası oldukları için kabul etmek zorunda kalıyorlar. Ama bir şeyi almak istediğinde ya da başka birisine satmak istediğinde bu her zaman topluluğun kararı oluyor, mimarın değil. Biz sadece teklif veriyoruz ve dernektekiler karar veriyor. Mesela bir daireyi nasıl kullanacağımız ile ilgili olarak örnek verecek olursak; bir çift var ve dairenin bir tarafını kullanıyor diğer tarafını bölüp kiralayabilir. Benzer bir durumu yaşadık. Ailenin Berlin'den ayrılması gerekti. Güney Almanya'da bir yerlerde çalışacaklardı. Dairenin bir kısmını kiraya verdiler ve kalan diğer kısmını da döndüklerinde kullanabilmek için ayırdılar. Bu iyi bir fikirdi. Bu esneklikle yakından ilgili bir durumdur. Siz kendi alanınızda istediğiniz kadar özgür olabilirsiniz, iki ayrı girişi de daha sonra açabilirsiniz. Ayrıca bir diğer güzel şey de merdiven boşluğunda oldukça geniş bir alanımız var. İsterseniz buraya komşularınızla beraber masa sandalye koyabilirsiniz. Mesela ben buradayken bu taraftan mı gitsem diğer taraftan mı diye düşünürdüm bu da psikolojik olarak bana küçük olmasına rağmen daha büyük bir alan hissi veriyordu. Mesela dairelerden birinde bir çift yaşıyordu, onlara "ne istiyorsunuz? Kaç oda istiyorsunuz? Kendi yaşam alanınızla ilgili fikriniz ne" diye sorduk. Erkek sadece tek büyük bir alan isterken, kadın ise annesi için bir oda, dikiş makinesi için bir oda, yoga yapmak için bir oda yani bir sürü oda istediğini belirtti. Biz de onlara çözüm olarak hareketli bölücü duvar sistemi önerdik. Açtığınız zaman 15 metre kocaman bir alana sahip olabiliyorsunuz ki bu da size büyük bir daire hissi veriyor. Ancak kadın özel bir alana sahip olmak istediğinde hareketli duvarları açarak odalara bölebiliyor. Ayrıca bizim için Cohousing tasarımını ilginç kılan başka bir şey de insanların taleplerine göre bireysel olarak onlarla çalışabilmek. Başka bir projede bir çiftimiz vardı, ne için kullanacaklarını bilmedikleri bir alanları vardı, bu alanla ilgili ne yapılması gerektiğine karar veremedik ve sonunda onlarla bu konu hakkında bir çalışma yaptık. Bu boş alan ortaya çıktıktan sonra tamam bir çocuk daha yapalım ve burası onun odası olsun dediler ve ikinci çocuklarını yapmaya karar verdiler.

EK-1. (devam) Mimar Christoph ROEDIG ile yapılan sözlü görüşme

Mimar olarak beraber çalıştığımız insanlarla ya da müşterilerimizle yakın ilişki kurmak zorundayız.

Bir Cohousing topluluğuna katılmadan önce insanların endişeleri neler olmaktadır?

En büyük endişe birçok şey için sorumluluk almaları gerekmesi. Cohousing projelerine başlayan insanlar için her zaman bir risk hissi vardır. Her zaman bir risk vardır. Siz yapı alanına karar verdiğinizde bile ortada hala sadece bir boşluk vardır. Gelip alanı gördüklerinde ortada bir ev yoktur, sadece boş alan olur. Katılıp katılmayacaklarına karar vermeleri gerekir. Genellikle şu tip endişeler yaşıyorlar "Dairem ne kadar büyükte olacak? Hangi katta olacak? Bu benim için doğru proje mi? En doğru mimar bu mu? Evimi sevecek miyim? Komşularım nasıl olacak" gibi… Çünkü belki de hayatında bir kez bu kadar büyük bir yatırım yapacak. "İnsanlarla ortak karar vereceğiz ama onlar çoğunluk" diye düşünüyorlar. Bu konuyla ilgili de birbirinden farklı üç aşama var. İlk aşamada bu derneğe girmek için bir araya gelip, ilk kararı verip 2500 Euro gibi bir ücret ödüyorsunuz. Bu bütçe ile ilk çizimleri yapmaya başlıyoruz. Binanın kaç kat olacağı, mesela yaklaşık olarak kaç metrekare olacağı, projenin maliyeti, inşaat alanı gibi bir sürü kararı ve ödeme detaylarını bu aşamada yapıyoruz. Her zaman projeden ayrılmak için bu ilk aşama uygundur. Çünkü "Bu göre bir tasarım değil", "Benim dışımda herkes iyi bir daireye sahip olacak", "Bu proje bana uygun değil" ya da "Mimarı artık sevmiyorum" gibi cevaplarla aslında bu projenin kendilerine uygun olup olmadığını bu aşamada keşfediyorlar ve projeden ayrılmak istiyorlar. İkinci aşamada altı ay sonra yaklaşık olarak inşaat için toplam ne kadar bütçeye ihtiyacımız olduğundan bahsedebiliyoruz. Bu aşamada finansal olarak kendilerini hazırlıyorlar ya da bankaya gidip kredi durumlarını sorgulayabiliyorlar. İkinci aşamada inşaat alanını satın alıyoruz. Bu aşamada daha çok bütçeye ihtiyacımız oluyor ve bu detayların belirlendiği ikinci bir kontrat gerekiyor. İlk aşamada projeden ayrılırlarsa 2500 Euro kaybediyorlar ama net olarak katılıp katılmayacaklarını biliyorlar. İkinci aşamada ödemeyi tamamlayacaklarına dair resmi bir kontrat imzalıyorlar. Bu aşamada ayrılmak isterlerse de onların yerine tüm sorumluluklarını devralacak birilerini bulup getirmeleri gerekiyor. Aksi takdirde kesinlikle ayrılamazlar. Bu derneğin (kooperatif) bir üyesi olarak ancak ev bittiği zaman isterlerse kendileri oturur, isterlerse kiralar ya da her ne istiyorlarsa onu yapabilirler.

EK-1. (devam) Mimar Christoph ROEDIG ile yapılan sözlü görüşme

Ayrılamayacakları bir grup içerisinde olmaları insanları korkutuyor. Çoğunlukla sorumluluktan korkuyorlar. Mesela topluluk olarak güney cephede balkon tasarlamak istedik ve planlama departmanına gidip bu talebimizi bildirdik, onlar da bize bunun mümkün olamayacağını çünkü o alanın korunmuş alan olduğunu ve komşu yapıların da balkonu olmadığı bilgisini verdi. O zaman gruba dönüp üzgünüz balkon yapamıyoruz diye bilgi verdiğimizde birisi dönüp benim için balkon çok önemli o zaman ben ayrılıyorum diyebiliyor. İşte bu yüzden planlamayı ilk aşamada yapmalısınız. Olabildiğince çok şeyi ilk aşamada kararlaştırmalısınız. Aksi takdirde insanlar size karşı çıkabilirler. Bazı durumlarda çok netiz.

Kullanıcılar tasarım sürecine nasıl dâhil oluyorlar?

Bu her zaman farklılık gösterebilir. Bir grup içerisinde nasıl farklı bir şey istediklerine dair her zaman insanlarla konuşup, görüşüp, tartışmaları gerekebilir. Bazı insanlar çok fazla işin içinde olmak isterler, her şeye kendileri karar vermek isterler. O kişilerin katılmak istemeleri çok yorucu olabiliyor. Bazıları ise "Benim çok işim var. Nasıl olacak, kaç metre olacak gibi bilgileri bana mimar versin" derler. Yani eğer grubunuzda her ikisi de varsa müzakere yapmanız gerekecektir. Çünkü neyin mümkün olduğunu ve birlikte nasıl yapılacağı bilgisini vermeniz gerekecektir. Nasıl yapacağımıza konsepte bağlı olarak karar veririz. Mesela bu çalışmalarda her kullanıcıyla "Neye ihtiyacınız var?", "Ne istiyorsunuz?" ya da "İleride nasıl bir yerde yaşamak istiyorsunuz" gibi sorular sorup detayları konuşuyoruz. Belki ailenizin gelip sizinle yaşamasını istiyorsunuz... Bütün bu detaylardan yola çıkarak tıpkı bir puzzle yapar gibi ilerleyip bütüne ulaşıyoruz ve sonra aradaki kısımları dolduruyoruz. Seçebilecekleri farklı alternatifleri olduğunu söylüyoruz. Mutfaklarının ya da banyolarının nerede olabileceğine dair alternatiflerden bahsediyoruz. Ancak bir araya gelişine karışamıyorlar. Ona sadece mimarlar karar verebilir. Bu aşamada karışmaları daha pahalı ve mantıksız sonuçlar doğmasına sebep olabilecektir. Bu yüzden bazı kurallarımız var. "Evet, buna karışabilirsiniz ancak buna karışamazsınız" gibi... Sonra bütün müşterilerimizle hep birlikte oturuyoruz ve örneklerle kendi sınırları çerçevesinde onların da kendi tasarımlarını yapmalarına izin veriyoruz.

EK-1. (devam) Mimar Christoph ROEDIG ile yapılan sözlü görüşme

Tıp mimarlık fakültelerinde olduğu gibi herkesi atölye çalışması için bir araya topluyoruz. Fakat bu kişiler öğrenci değil, bizim müşterilerimiz. Hep birlikte bir masaya oturup tasarımlarımızı yapıyoruz. Bu sayede herkesin katılımı da sağlanmış oluyor. Mimarlık Fakültelerinde olduğu gibi dairelerini tarif edebiliyorlar. Bazılarının hiçbir fikrinin olmadığını ve onlarla daha fazla çalışmamız gerektiğini anlıyoruz. Sonunda herkes süreci öğreniyor. İnşaat süreci bitince de herhangi bir sürpriz olmuyor. Sonradan "Aaa ne güzel fayanslar eğer bilseydim ben de bunlardan yaptırırdım" gibi memnuniyetsizliklerle karşılaşmıyoruz. Çünkü herkes katılımın sağlanmasının ne kadar önemli olduğunun, bu aşamada şeffaf olunabildiğinin, en erken dönemde de diğerlerinin neler yaptığını görmenin ne kadar önemli olduğunu anlıyor. Daha sonra planları değiştirmeye ya da yeni bir fikir üretmeye başladığında çok zahmetli olabilir, bunu olabildiğince erken aşamada yapmak çok önemlidir.

Özel alanlar ve ortak alanlar arasında nasıl ilişkiler kurulabilir? Bu ilişkiler Cohousing projelerinde tasarıma nasıl yansıyabilir?

Örneğin bir Cohousing projesinde üç mimarlık ofisi birlikte çalıştık. 3 ayrı giriş, bitişik 3 yapı ve ortak bir teras katı var. İnsanların terasa ulaşmak için merdivenlerden gelebileceği üç çıkışa ihtiyaçları var. Burada insanlarla bir araya gelip kaynaşabileceğiniz, eşyalarınızı muhafaza edebileceğiniz değişik alanlar var. Çatı katında ortak kapalı alan ve ortak teras var. Yani aslında burası hem ortak alanın hem de özel alanın buluştuğu bir nokta da diyebiliriz.

Cohousing projeleri tasarımıyla ilgilenmenizdeki ana sebep nedir?

Ben her zaman farklı mimari projelerle ve yeni çözümlerle, beni daha da çok doldurabilen projelerle ilgilendim. Genelde bu tip projeler üç beş yıl gibi uzun bir süreç istiyor. Yaşam alanı olarak bu tip projeleri tasarlamak çok keyifli... Tabi bu da zaman alan ve yorucu bir süreç... İşte bu yüzden aynı zamanda tek Cohousing projesi ile ilgilenmek gerekiyor. Aynı zamanda birden fazla Cohousing projesi yapmak çok zor çünkü inşaat yapılacak alanlar çok pahalı ve satın almak çok kolay olmuyor.

EK-1. (devam) Mimar Christoph ROEDIG ile yapılan sözlü görüşme

Size gösterdiğim Ten in One projesi görece küçük bir yapı olmasına karşın fiyatı on üç yıl öncesine göre on kat arttı.

Cohousing projelerinde yapısal ve sosyal sürdürülebilirlik hakkında ne düşünüyorsunuz

Sürdürülebilirliğin benim için enerji verimliliği ile bir ilgisi yok. Sürdürülebilirlik uğruna çok daha fazla malzemeyi boşa harcayabiliyoruz. Bir şeyi elde etmek için çok fazla malzemeye ihtiyacınız varsa, bu sürdürülebilir değildir. Bazen güneş enerjisi kullanmak güzel bir fikir olabilir. Örneğin Ankamar Strasse'deki projemizde insanlar güneş enerjisi panellerini yerleştireceğimiz alanı kullanmak üzerinde dolaşmak güneşlenmek istediler o yüzden biz de o alanı teras olarak planladık ve güneş enerjisi paneli koymadık. İşte bu yüzden biz projede enerjiyi havalandırma sisteminden geri kazanabilmek için çok daha yüksek standartlarda yaptık. Çok derinlere gömüp enerjiyi emmek de akıllıca bir fikir olabilirdi ama bu da güzel bir yol değil. Bence kışın hava soğuksa üzerime bir kazak daha giymek en iyi çözüm. Teknik bir çözüm değil tabi ama… Bir mimar olarak sigorta alanınızın güvenliğini sağlayabiliyor iseniz ve daireniz küçük olsa bile, bir odanız daha az olsa bile bir misafir dairesine, herkesle birlikte kullanabileceğiniz ortak alanlarınız varsa biraz enerji tasarrufu sağlayabilirsiniz. Ayrıca yapısal sürdürülebilirliği sağlamak için o kadar çok malzeme gerekli ki... Ortak alanlar paylaşmak aslında sürdürülebilirliğe daha çok katkı sağlayabilecek bir şey... Aslında bu biraz yaklaşımla da ilgili... Almanya'da genellikle "Daha büyük daha iyi" diye düşünülüyor. Üreticiler size nasıl yalıtılacağınız konusunda teknikler tasarlar ve 40 cm yalıtımla çok fazla malzeme israfı yapmış olursunuz. Hepsi fosil ürünlerden oluşur ve hepsi atıktır, hepsi çöptür. Çok az enerji tasarrufu yaparsınız ama benim kendimi korumam çok daha önemlidir. Kışın soğukta üzerime fazladan bir ceket daha giyerim evimdeyken. Bence bunlar çok önemli. Her şeye sahip olmamalıyız, paylaşmalıyız. Kendi özel alanlarımızı kısıtlamalıyız. Tabi tüm bunların yanında yine de binanızın iyi bir yalıtım sistemi de olması gerekli. Sürdürülebilirliğe sahip güneş panellerine sahip olmak zekice... Bu tür karbondioksit salınımı tartışmalarında önemli olan şeyin geri dönüştürülmüş ahşap (kereste) yapıya sahip olmak olduğunu düşünüyorum ve bence bu aynı zamanda zekice bir yöntem... Çünkü beton çok enerji tüketen bir malzemedir. Ben de beton malzemeyi seviyorum ama aynı zamanda çok da iyi bir malzeme olmadığını düşünüyorum.

EK-1. (devam) Mimar Christoph ROEDIG ile yapılan sözlü görüşme

Çünkü bir gün dünyada bu malzeme bitecek ve beton inşaat yapmak için daha fazla malzeme kalmayacak ancak ahşap yapılar inşa ederseniz, kereste zeminler, duvarlar gibi, yeni kerestelerimiz olduğunu göreceksiniz. Kereste yaparsanız, havadaki karbondioksiti emer ve hapseder. Bu yüzden ahşabın ilginç bir malzeme olduğunu düşünüyorum

Komşu yapılarla ve orada yaşayanlarla ilişkiler nasıl kuruldu?

Örneğin bir projede insanlar inşaat alanında önceden çok sık bir araya geldiklerinde komşu yapılardaki kişileri de davet ediyorlardı. Örneğin zemin katta açık alanı olan bir Cohousing projesinde bir elma ağacı olan küçük bir alan vardı. Oturma elemanlarının olduğu oturup sohbet edilebilecek bir yer. "Buradan sonrası benim girişim, bu benim sınırım ama diğeri mahalle aramdaki akıcı ve şeffaf alan" gibi düşünülebilir. Bu alan iletişime izin veren bir alan... Mahalle ile iletişimin çok güçlü yaşandığı çok fazla proje olduğunu söyleyemem. Topluluğun mahalle ile daha fazla iletişim kurmak istemesinin kendileri için de iyi olacağını düşünüyorum. Mesela Wanderwood Mimarlık Ofisinin Rusc Cohousing projesinde tüm arsa alanını yapı ile kaplamak yerine; alanın köşesine 2 apartman bloğu yerleştirip, diğer iki köşeyi kentle paylaşılan açık alanlar olarak bırakması gibi... Mimar onları bu tasarım için yönlendirdi. Onların şehir planlama departmanıyla farklı bir sözleşmeleri var. Kent için önemli bir teklif yapıldığında bazen daha kolay inşaat izni alınabiliyor. Tabii ki her zaman projedeki katılımcılar muhteşem duyarlı insanlar olmuyor. Bazen sırf kendi çıkarlarını düşünebiliyorlar. Bazen de böyle duyarlı insanlar olabiliyor. Ben projede herkes aziz gibi iyi insan olsun da istemiyorum. Normal insanlar istiyorum. Belki bu süreçte fikir değiştirip duyarlı hale gelebilirler. Belki de başkası ya da komşuları için küçük bir teklifte bulunmayı bile öğrenebilirler.

Cohousing projelerinin geleceği hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce gelecekte kentleri ve kent yaşamını nasıl etkileyecek ya da değiştirecekler?

Yani aslında şu anda Berlin'de politik düzeyde Cohousingin çok desteklendiğini söyleyemeyeceğim. Şu anda Berlin yönetiminde olanlar Cohousingi sevmediklerini söylüyorlar çünkü onlara göre Cohousing parası olan zengin insanlar için, fakirler için değil. "Bizim bu insanları dikkate almamız gerekiyor" diyorlar.

EK-1. (devam) Mimar Christoph ROEDIG ile yapılan sözlü görüşme

Bence bu çok saçma bir tartışma çünkü toplumda iyi ya da kötü olan birbiriyle aynı olmayan bir sürü insan var. Karşılaştığımız bu politik durumda çok istenmiyor ve bu sebepten Berlin'de şuan devam eden çok fazla Cohousing projesi yok. Benim için asıl önemli olan karma kent mekânları... Fakir insanların da burada yaşayabilmesi... Mesela çok zengin toplulukların yapılarındaki iki ya da üç daireyi uygun fiyatla kiralaya vermeleri çok ilginç olacaktır. Bu sayede fakir insanları da çok uygun ve onların karşılayabileceği kiralarda bu topluluklara karıştırabilirsin. Aktif bir yaşam alanı olur.

Cohousinglerin ekonomik olarak avantajları nelerdir?

Pahalı ama özel yaptırdığınız ya da yatırımcıdan hazır satın aldığınız bir daire ile karşılaştırıldığında %20 daha uygun diyebilirim. Çünkü işin içinde yatırımcının maliyeti, onun seçtiği malzeme fiyatları da düşünüldüğünde bence daha ucuz.

3XGrün Cohousing projesi daha homojen bir kullanıcı profiline sahip olduğunu yazdığınız bir yazınızı okumuştum. Topluluk nasıl bir araya geldi? Bu bilinçli bir tercih miydi?

Strüktür malzemesi de ahşap olduğu için bu çok özel bir proje... Bu projeyi özellikle isteyen ve Yeşil Parti'den ekolojik düşünen insanlar bir araya geldiler. Bu grupta işçi olan sadece bir çift vardı. Toplulukta sürekli entelektüel konular konuşuluyordu. "Dünyayı şöyle kurtaracağız, böyle yapacağız, dünyayı yeşillendireceğiz, temelleri şöyle olacak" falan diye... Bu işçi çift bu toplulukta çok mutsuz oldular ve grubu terk ettiler. İşte bundan sonrada oluşan homojen yapı kendini korudu. Fakat yeni projemiz daha heterojen bir topluluğa sahip. İşçiler, değişik kesimlerden insanlar, farklı etnik kökenlere sahip insanlardan oluşuyor.

Fakat çok fazla toplantılar yapılmayan, ortak kararlar alınmayan daha basit bir proje... Son zamanlarda değişik tabakalardan farklı insanlar bir araya geliyor ve bu da güzel oluyor bence. Almanya'nın her yerine ulaşabileceğiniz ana istasyonlardan biri bu projenin hemen yanında. Çok önemli bir bağlantı noktası... Burada yaşayan Almanya'nın herhangi bir yerinde mesela güneyde çalışan birisi tren istasyonuna yürüyerek gidebilir ve işe gidip gelebilir. Bu sebepten burada oturmak çok uygun olacaktır. Fakat yapının istasyona bakan tarafı çok gürültülü. Burada çok yoğun bir trafik var. Yerel trenler, ulusal trenler...

EK-1. (devam) Mimar Christoph ROEDIG ile yapılan sözlü görüşme

Sürekli trenler işliyor. Cadde kısmında da yoğun bir trafik var diyebiliriz. İnsanlar Almanya'da gürültü ve kirlilik olmayan bir kent yaşamı sürmek istiyor. Gürültüden uzak, yeşillikler içinde yaşamak isteyenler şehir dışında oturmak istiyor. Hem şehrin göbeğinde hem de bunlardan uzak hepsini bir araya getirmek çok kompleks bir durum. Karşısında büyük bir park var. Caddeden bir köprüyle parkın içine geçiş var. Bu park ile çok güzel bir bağlantı sağlanmış. Bölge şehirdeki sosyal standartların altında bir bölge... Burada daha çok işçiler ve göçmenler var. Türk nüfus da bu bölgede fazla... Etrafta yürümek de çok keyifli. 'Şehir planlama departmanı' bize yapıyı cadde boyunca konumlandırmamızı söyledi. Bizde öyle yapmak istemedik çünkü bu yapıyı gürültüden korumak istedik. Diğer tarafta bir bahçemiz var. Her kat, her bir daire doğrudan parka bakıyor. Üç tane giriş var. Çok alçak bir zemin katı var. Bu bölgeye daha fazla hayat vermek için "dükkân gibi ticari kullanımlar eklenebilir mi" diye sorduk. Ama hepsi yaşam alanı olarak istendi. İki mimarlık ofisi birlikte çalıştık ama bizim üç girişimiz vardı. Üç girişi nasıl mı bölüştük? Altı katlı bir yapı olacaktı. Bizde her bir katla bir mimarın ilgilenmesine karar verdik. Ziegel Albert Mimarlık ofisinden arkadaşım Wiegen Ziegel zemin katı ve birinci katı tasarladı. Bu iki katın iç mimarisi dâhil her şeyiyle o ilgilendi. Biz de ikinci ve üçüncü katları aldık. Ziegel Albert Mimarlık Ofisi dördüncü katı, biz de beşinci katı yaptık. Merdiven boşluğunu ortak tasarladık. Her kattan parkı görebiliyorsunuz, bir loca gibi düşündük. Ayrıca çok güzel detaylara sahip... Mesela balkon korkulukları... Manzaranın daha iyi görülebilmesi için farklı bir şekilde tasarlandı. Uzaktan baktığınızda çok basit gözüküyor ama yaklaştığınızda çok büyük bir çeşitlilik görebiliyorsunuz. Aksi takdirde çok prefabrike bir bina olacaktı. En üst katta ortak teras var. Tekerlekli sandalyeyle de ulaşımın sağlanabileceği bir asansör var. Burada tek ortak kullanım alanı çatı terası ve bahçe... Misafir dairesi yok... Ortak mutfak yok... Terasta yeşil çatı terası alanı da var... Yeni bir yapı...

Yakın bir zamanda dairelerine taşındılar ve kısa bir zaman sonra da bir araya gelmeye, birlikte vakit geçirmeye başlayacaklar. Bu projenin diğer Cohousing projelerinden önemli bir farkı ise tasarıma katılımın çok çok az olması. Çünkü insanlar "katılmak istemiyoruz, sizi tanıyoruz, çok güzel projeler yaptığınızı biliyoruz" dediler. İşi kolaylaştırmak için modüler tasarım yaptık. "Bütün planlar aynı olsun ama mesela banyoda A, B, C ya da D tasarım seçeneklerinden birini seçebilirisiniz" gibi alternatif seçenekler sunduk.

EK-1. (devam) Mimar Christoph ROEDIG ile yapılan sözlü görüşme

Onlar “Ben bu banyoyu istiyorum, bu duşu istiyorum” ya da “Bu mutfağı istiyorum ya da bunu istiyorum” dediler. Ancak bunların dışında kalan her şey çok sabit ve önceden planlanmıştı. Bazıları ise katılımın az olduğunu anlayıp “Bu proje bana göre değil dediler” ve ayrıldılar. Bu projedeki insanlar daha çok önceden bu mahalle yaşayan insanlar.

EK-2. Mimar Tom REYNOLDS (Older Women's Cohousing projesi tasarımcısı Pollard Thomas Edwards Mimarlık Ofisi adına) ile yapılan sözlü görüşme

Older Women's Cohousing projesini ve katılımcı tasarım sürecini anlatır mısınız?

Kısa adı OWCH (Older Women's Cohousing) olan topluluk ve bizim ekibimiz ortaklaşa olarak Londra'nın kuzeyinde inşa edildi. İngiltere'nin en büyük huzurevi kuruluşlarından biri olan Hanover Housing Association finansal destek sağladı. Bu yüzden onların uzmanlıklarından ve tecrübelerinden de yararlandık. Ekibimiz sürecin bir parçası olarak, alanın, yerleşim planlamasının yapılabilmesi için farklı birimlerle ve müstakbel Cohousing sakinleriyle görüşmeler yaptı. Burada yaklaşık yirmi beş civarında konut birimi yapıldı; on bir tanesi tek odalı (1+1), on bir tanesi iki odalı (2+1) ve üç tanesi de üç odalı (3+1) olarak ve ortak alanı da içerecek şekilde planlandı. Bu ortak alanların en önemlisi ortak alandır. Dolayısıyla cohousing yerleşimlerinde ortak alan mutlaka bulunur; ortak alan sitede yaşayan bütün bir topluluğu bir araya getirme işlevini görür, ortak faaliyetler, beraber egzersiz yapma, çeşitli kulüp faaliyetlerinde bulunma amacıyla kullanılır. Burası gerçekten OWCH topluluğunun odak noktalarından biridir.

Ortak alan çok merkezi bir noktaya inşa edildi. Girişin sağında konut birimleri yer almaktadır ve bir topluluğa ait olarak yaşama düşüncesi hemen içinizde canlanmaktadır. Bu toplulukların faaliyetlerindeki temel düşüncede, bu yapının temel ruhu da zaten budur. Sürekli olarak bütün bir yapı ve buradaki yaşantı, bu düşüncenin süzgecinden geçirilmektedir. Bu proje bütün topluluğun katılımcı sürece dâhil olmasıyla tasarlanmıştır. Dolayısıyla inşaatın planlandığı sahada, şu an orada yaşamakta olan bütün sakinlerimizin katılımlarıyla pek çok workshop düzenledik. Üç gruba ayırdığımız workshoplarda ilk olarak sitenin yerleşim planı üzerinde durduk. Örneğin "Evlerin yerleşimi, sıralaması vs. nasıl olmalı?", "Caddeye göre konumları nasıl olmalı?", "Güneş ne taraftan doğup batıyor?", "Ne yöne doğru düzenlenmeli?" veya "Ne gibi değişiklikler olmalı" gibi konular üzerinde durduk. Çok enteresan bir şekilde her üç grup da evlerin yerleşimi konusunda çok benzer kararlar aldılar. Ayrıca sitenin bir "gizli bahçe" içermesi de talep edildi. Ancak buradaki düşünce sadece topluluğa ait bir dış mekân olmasıydı, sitedeki yeşilliklerle bezeli manzarayı görüp keyfini çıkarmak istediler. Site alanına ve konut birimlerinin yerleşimlerine karar verdikten sonra ortak alanların yerleşimine ve düzenlemesine karar verdik. Özellikle toplu yaşamla doğrudan ilgili olanlara...

EK-2. (devam) Mimar Tom REYNOLDS (Older Women's Cohousing projesi tasarımcısı Pollard Thomas Edwards Mimarlık Ofisi adına) ile yapılan sözlü görüşme

Buradaki düşünce her ne kadar site içerisinde ayrı birimlerde yaşanılıyor olsa da, ortak alanlardan hiçbir zaman çok uzak olunmaması idi. Her zaman kullanılan, bahçe faaliyetlerine imkân veren, televizyonu ve tuvaleti olan bir yazlık alan yapıldı. Yani isterseniz bütün gününüzü geçirebileceğiniz bir mekân. Ayrıca bir misafir dairesi mevcut ve bu misafir dairesinin şimdiden önümüzdeki Noel'e kadar rezervasyonları dolmuş durumda. Bu aşamada ortak katılımlı workshoplarda çamaşır makinelerinin evlerde mi yoksa ortak alanda mı olması gerektiğine dair epey bir tartışma yaşandığını tahmin edebilirsiniz. Nihayetinde ortak çamaşırhaneye karar verildi. Bu toplantıların düzenlenmesi için ortak alanların tasarlanması gibi bir sebep daha ortaya çıkmış oluyor. Sitenin genelinde daha küçük ortak alanlar da mevcut, buralarda daha küçük grupların toplanmaları mümkün. Sonuç olarak katılımlı tasarım süreci bu şekilde ortaya çıktı, ayrıca her bir grubun üyeleriyle kendi daireleri hakkında bireysel olarak da çalıştık. Ayrıca her bir apartman dairesinin teslim edilecek son halini, nasıl bir mutfağın, nasıl bir banyo tasarımının veya döşemelerin, boyaların tercih edileceği gibi detayları da konuştuk. Böylece 2013 yılına geldiğimizde ruhsat vs. gibi izinlerimizi almıştık, takip eden sene de artık inşaat sahasında çalışmaya başlanmıştı. "Farklı farklı kişilerle bu farklı farklı dairelerin her birini nasıl inşa edersiniz?","Sonrasında herkesi eline geçenle mutlu etmeyi nasıl başarırsınız?", "Bunları özel talepler doğrultusunda nasıl elverişli hale getirirsiniz?" buna benzer açılardan oldukça ilginç bir deneyim oldu. Mimari bir tasarım yapmak önemli bir durum fakat OWCH'de, bizimle bir araya gelerek tasarıma başlamadan önce 16 yıllık bir grup tasarımı da söz konusu. Yani OWCH sakinleri 16 yıldır bir araya gelip, bir topluluk oluşturup, birlikte yaşam konusunda bir çalışma ortaya koymuşlar. Sürece biz de dâhil olduktan 3 yıl sonra yapı tamamlandı. Yani süreç toplamda 19 yıl sürdü. Birileri bu Cohousing projesini duyurdular.Başkaları ya bunlara katıldılar ya da benzer bir şeyler yapmak için bir araya geldiler. Bizimle ve Hanover ile bir araya gelmeden önce, bu bahsettiğim on dokuz yıl boyunca, başarısız proje girişimleri de oldu. Kiminde finansal sıkıntılar yaşandı, kiminde ortaya konulan vizyon yetersizdi, kimilerinde çeşitli teknik sıkıntılar, bazen de politik kısıtlamalar bu projelerin gerçekleşmesine engel oldu. Bizim de bazı kaotik neticeler veren girişimlerimiz oldu. On altı yıldır bir arada oldukları için aslında düşünceleri, istekleri vs. hazırdı, ancak bir şekilde bazı kararlar almaları gerekiyordu. Peki, karar alma süreci nasıl olmalıydı? Finansal konularda yetkili kimdi?

EK-2. (devam) Mimar Tom REYNOLDS (Older Women's Cohousing projesi tasarımcısı Pollard Thomas Edwards Mimarlık Ofisi adına) ile yapılan sözlü görüşme

Bütün bu toplantılarda kimler görüş bildirecekti, burada nasıl bir yaşantı sürülecek, bu yaşantı nasıl mümkün hale gelecekti?

Mimari bir tasarım ortaya koymak farklı; bu tasarımın içinde gerçekten yaşamak, buranın ne şekilde işlev göreceği, nasıl bir topluluk olacakları vs. farklı bir şeydir. Çünkü önceden on altı yıllık, ben dâhil olduktan sonraki süreçle toplam on dokuz yıllık bir birikim söz konusuydu ve bu birikim heba olmadan önce, elde edilen oldukça somut hale gelmiş yapısal tasarımlar korunmalıydı. Başka grupların bu sitenin mevcut olması durumunda bu site etrafında hızlıca kümelenildiği gözlenmişti. Dolayısıyla bu kadar farklı karakterde insanı bir araya getirmenin hızlı bir yolu inşaat yapılacak olan alanın varlığı idi. Aynı kanaatlere sahip değillerdi, birbiriyle uyumlu, nizam ve intizam içinde de değillerdi dolayısıyla bu durum ya kendi hatalarıydı ya da karar alma sürecinden kaynaklanan bir sıkıntı söz konusuydu. Bu kısır döngüyü sona erdiren OWCH' in istekli duruşuydu. Firma olarak geçmişimiz kırk sene öncesine kadar uzanıyor. Çok farklı gruplarla epey farklı projeler yaptık, sadece oturanların bizzat kendileri için tasarlanmış siteler değil, ayrıca farklı yatırımcılar için de projeler yürüttük. Burada istişare yapmak tam anlamıyla kurtarıcı bir güç... Yani mimari tasarımları kullanım amacına ulaşamayan bir mimar olmaktansa, müstakbel kullanıcıların sesine kulak vermeyi, görüş ve düşüncelerini de hesaba katmayı ve kullanım amaçlarına uygun eserler ortaya koymaya çalışmayı tercih ettik.

OWCH projemiz hakkında bizi en çok memnun eden olaylardan birisi sakinlerimizden birisinin şöyle demesiydi: "Evim hissettiğim yer oturduğum yerin ön kapısıyla sınırlı olan alan değil, bütün bir yapıyı evim gibi hissediyorum". Yani bu ortak ruh hissiyatına sahip olması, bütün bir topluluğun benzer duygu ve düşünceleri paylaşması önemli olan. Bu durum inanılmaz şekilde heyecan ve ilham verici bir durum.

Peki... Neden Cohousing projeleri çok daha yaygın değil? OWCH ülke çapındaki ilk Cohousing uygulamasıydı. Eminim daha niceleri olacaktır, ancak bunun ana akım bir uygulama haline gelmesi nasıl olur kestirmek zor. Yeni bir yaşam modeli olduğu kesin, ancak bunun konut piyasasında nasıl karşılanacağı, toplumun genelinin veya en azından bir kısmının alaka gösterip göstermeyeceği meçhul.

EK-2. (devam) Mimar Tom REYNOLDS (Older Women's Cohousing projesi tasarımcısı Pollard Thomas Edwards Mimarlık Ofisi adına) ile yapılan sözlü görüşme

OWCH ortak kullanım alanları için mülkiyet sorunları nasıl çözüldü?

OWCH projesinde, evlerini satın almış olanlar da var, ayrıca kira destekli evler de mevcut, yani kiracı konumunda yaşayan sakinlerimiz de var. En başından itibaren düşünce, bu şekilde kiracı olanların kesinlikle dışlanmaması, ayrımcılığa maruz kalmaması idi, dolayısıyla ev sahipleri bir blokta olsun kiracılar başka bir blokta yaşasın gibi bir uygulamadan her zaman kaçındık. Bu bağlamda kullanılan terim "eşitliğin korunmasıdır". Dolayısıyla site ve site yönetimi kiracı mı ev sahibi mi önemsemeksizin sakinlerine hizmet verir, hangi evlerde kiracılar oturur hangi evlerde sahipleri oturur bilmezler. Bunların hepsi aynı anda, aynı mekânda yani sitede mevcut olarak varlıklarını sürdürürler. Siteye yerleşme anlamında aralarında bir fark bulunmaz. Hangi katlarda, bloklarda kira destekli evler olduğu da bilinmez. Bu anlamda hiçbir ayrışma yoktur. Aynı şekilde OWCH grubunun yapısında da bu anlamda hiçbir farklılık yoktur, yani devlet destekli kiracılar veya ev sahipleri aynı şekilde temsil edilirler, aynı oy hakkına sahiptirler, aynı toplantılara katılırlar. Burada bütünlük beraber var olma bir arada yaşama düşüncesi hakimdir. Ev sahipliği veya kiracılar arasında mülkiyet hakları veya bunların tasarrufunda söz hakkına sahip olma, kullanım hakları anlamında kesinlikle bir fark gözetilmez.

Özel alanlar ve ortak alanlar arasındaki fark tasarıma nasıl yansıdı?

Buradaki düşünce, dairelerin sirkülasyon alanlarının etrafında minimum standartlardan biraz daha geniş olacak şekilde yerleştirilmesidir. Bu da kişisel esnekliğe biraz yer olduğu anlamına gelir; yani yasal sınırlar dâhilinde, yangınla ilgili yönetmeliklere uygun şekilde bir kısım ev eşyası veya mobilya yerleştirilebilir. Tabii bunlar toplumsal, yani ortak alanların uzantısı haline gelecektir. Ancak özel alana girildiği anda, o alan kesinlikle orada yaşayanlara aittir, bina içinde onlara ait bir alandır. Dolayısıyla aslında mesele, ortak alan ve özel alan arasında OWCH ruhuna uygun şekilde net çizgiler çizilmesiyle ilgilidir.
Kişiselleştirmeye müsait olabilir veya ortak alanların uzantısı şeklinde olabilir. Ancak ön kapı kapandığı anda özel alan başlar, bu mutlak olarak orada yaşayan kadınlar için tasarlanmıştır.

EK-2. (devam) Mimar Tom REYNOLDS (Older Women's Cohousing projesi tasarımcısı Pollard Thomas Edwards Mimarlık Ofisi adına) ile yapılan sözlü görüşme

Cohousingin geleceği hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bu ilginç bir soru. Bence Cohousinglerin kazandıracağı çok şey var, özellikle de OWCH projesinin. Pozitif olarak değerlendirilebilecek çok yönü olduğunu düşünüyorum. Yaşlı kadınlardan oluştuğu gerçeği, kendi topluluklarını kurmak için aktif bir seçim yapmış olmaları, getireceği bütün faydalardan yararlanmak istedikleri anlamına geliyor. Bu faydalar birbirlerine destek olma, paylaşma gibi temel prensipler. Bu çok güzel... Ayrıca her yaştan insan için bir başka seçenek daha sunmuş oluyor, belki farklı kuşakların bir arada yaşayabileceği bir düzen, bu da bir başka Cohousing seçeneği anlamına gelir ki, buda oldukça pozitif bir durumdur. Kişisel olarak Cohousinglerin şu an yaşanılan bütün konut sorunlarına ise çözüm olacağını düşünmüyorum, çünkü konut konusuna genel bir çözüm için daha geniş açıdan bakmayı gerektirir. Bu daha büyük sorunun çözümü de aslında çok farklı modeller veya var olan bütün modelleri az çok ortaya koyabilmekle alakalı. Bunun çözümü tek başına toplu yaşam olamaz, fakat toplu yaşamın getirdiği artılar da yadsınamaz.

Özellikle her geçen gün toplumlar olarak daha bireysel bir hayat yaşamaya başladığımız ve daha az birbiriyle ilişkiler kurmaya çalışan hayatlar yaşadığımız bir dönemde bu uygulama pek çok soruna da çözüm sunabilir.

Bu inanılmaz keyif verici bir durum, ancak bu işin içinde uzun süredir yer aldığım için; yaşadığım deneyimler, bu ülkedeki konut sahibi olmanın geleceği hakkında Cohousinglerin oynayacağı rolün ne kadar büyük olacağı konusunda biraz temkinli olmam gerektiğini söylüyor.

Sitenin sakinleriyle içinde bulundukları toplumun ilişkileri hakkında bilgi verebilir misiniz?

Bu da bir başka güzel soru. OWCH topluluğu kendi içindeki komşuluk ilişkilerinde anahtar rolü oynadığı gibi, daha geniş anlamda toplumla olan komşuluk ilişkilerinde de aynı rolü üstlenmektedir.

EK-2. (devam) Mimar Tom REYNOLDS (Older Women's Cohousing projesi tasarımcısı Pollard Thomas Edwards Mimarlık Ofisi adına) ile yapılan sözlü görüşme

Örneğin ortak konut daha geniş bir topluluğun da faydalanabileceği bir sosyal tesis gibi düşünülebilir, daha ilk günden hatta inşaat süresince de çevrede yaşayanların bunun farkında oldukları ve bu fikre sıcak baktıkları görülmüştür. İşin bir diğer yönü olarak inşaat alanının yakın çevrede oturanlar için hem gürültü hem kirlilik açığa çıkardığını da unutmayalım. Bu yüzden OWCH topluluğu toplumun geri kalanına ulaşmak için çeşitli fırsatları değerlendirmiştir. Buradaki amaç mümkün olduğunca fazla komşu ile tanışabilme ve bu insanlarla çok iyi komşuluk ilişkileri geliştirebilmeydi. Her ay yakın bir kafede düzenli toplantılar düzenlendi. Bu toplantılarda amaç, hem bu yeni toplu yaşam projesini duyurmak hem de yakın çevrelerden yeni üyeler kazanmaya çalışmaktı ki grubun birkaç üyesi bu şekilde kazanıldı. Dolayısıyla, bu yeni topluluğun toplumdan ayrılmış, farklı veya öteki olmadığı; tam tersine hem kendi yapısından hem de içinde bulunduğu toplumdan faydalanmaya çalışan bir topluluk olduğu, bu bağlamda bir kısım dairelerin caddeye bakacak şekilde tasarlandığı, burada düzenlenen aktivitelerin bir topluluk atmosferi oluşmasına katkı sağladığı, ayrıca ortak evin bu topluluğu temsil ettiği, tasarımıyla çevredeki insanları da buraya davet ettiği gibi hususlar aslında iyi komşuluk ilişkileri kurulmaya çalışıldığının bir göstergesidir.

Kentle bu yapı arasındaki ilişki nasıl kurulmuştur?

Bu siteye iki dakika uzaklıktaki ana caddede her türlü market olanağı, ulaşım bağlantı noktaları mevcut. Bu sayede caddeye komşu olan ve bir anlamda caddeyle bütünleşen bir yapı inşa edildi. Dolayısıyla bu evlerden aktif bir ön cephe ve binanın devamı olacak şekilde bir tasarım geliştirildi. Ortak alan dışarı doğru bakan bir yapıda, yani caddeye bakıyor ve ardında bahçe boyunca daireler var. Tıpkı koruma altında olan bir doğal ortamda yapıldığı gibi... Caddenin genişliği çok önemli...

Ortak alanın bu tarafa bakıyor olduğu gerçeği, ana caddeden sadece iki dakikalık mesafede olduğu gerçeği bütün bunlar çok önemli. Ama sitenin içine baktığımızda orada bir gizli bahçe var, burada yazlık evin ve çamaşırhanenin yanında bir gizli bahçe var.

Çok teşekkür ederiz.

EK-3. Simon BAYLY (Copper Lane Cohousing topluluğu adına) ile yapılan sözlü görüşme

Copper Lane Cohousing topluluğu nasıl bir araya geldi?

Kimimiz daha önceden arkadaştık kimiz de arkadaşımızın arkadaşıydı. Öncelikli sorunumuz çok hızlı bir şekilde arsa satın almak zorundaydık. Çünkü arsa fiyatları artıyordu ve satın almak için 1 000 000 sterlin bulmamız gerekiyordu. Cadde üzerinde bir daire satın alsaydık, bu evle aynı büyüklükteki bir ev 1 200 000 - 1 300 000 sterline mal olurdu. Biz yarı fiyatına mal ettik.

Bir araya gelme sebebiniz uygun fiyatlı konut sahibi olmak mıydı?

Ana sebep kar etmek değil. İngiltere'deki çoğu insan sosyal bir ortamda yaşamaya alışmamış ve dolayısıyla bu şekilde yaşamıyor. İngiltere'de Cohousing için yasal düzenlemeler ve devlet desteği daha tam olarak olgunlaşmadı. Bir araya gelen grupların çabalarıyla ve çeşitli devlet kurumlarıyla görüşmeler yapılarak sağlanmaya çalışılıyor. Bizim için bir araya gelmekteki temel sebep birlikte yaşamak istememiz. Şu an evlerden biri satılık. Yani bu paraları verebilecek bir sürü insan Copper Lane'e geliyor fakat bu yaşam biçimini tercih etmedikleri için vazgeçiyorlar. Çünkü hayal ettikleri gibi değil. Sanırım onlar da bu parayla ayrı bir özel konuta sahip olmak istiyorlar. Buraya bilinçli tercih yapacak insanların gelmesini istiyoruz. Çünkü hepimizin farklı bir geçmişi, sahip olduğumuz farklı değerleri var. Fakat yaşamak istediğimiz kolektif durumlardır. Ama bence pek çok insan bunu istemiyor. Sahip olmak istedikleri şey kedilerine ait bir 'kale'... İnsanlarla uğraşmak zorunda olmak istemiyorlar. Ben de kendi kalemde yaşayabilirdim. Fakat ben bunu tercih etmiyorum. Birlikte yaşamayı, toplu karar almayı öğrenmek toplumun geneline yayılmalı ve kentli olmak bireysel yaşamak anlamına gelmemeli. Bu durum bir fark değil; doğal, olması gereken bir yaşam biçimi... Ortak karar alırken anlaşmazlıklar da çıkabilir. Tek başınıza daha kolay karar alabileceğiniz bir durum daha uzun bir zaman alabilir. Fakat topluluk içinde yaşarken bu normaldir, olması gereken budur.

Topluluk olarak bir Cohousing tasarlama süreciniz nasıl gelişti?

EK-3. (devam) Simon BAYLY (Copper Lane Cohousing topluluğu adına) ile yapılan sözlü görüşme

Kim olduğumuz, nasıl yaşamak istediğimizle ilgili sekiz farklı mimarla farklı zamanlarda görüşmeler yaptık. Çalışmak istediğimiz tüm temel yaklaşımlar ve ihtiyaç duyduğumuz farklı kriterleri belirledik. Süreç 2008-2009 yıllarında belirginleşen mali kriz döneminde başlamıştı. Londra'daki pek çok küçük mimarlık firması iş olmadığı için kapanıyordu. Bu yüzden çalışmak istediğimiz firmanın sürecin altından kalkabilecek ve projeyi bitirebilecek büyüklükte olmasını istiyorduk. Büyük firmalar için de bu proje küçüktü. Onlar büyük projeler; kütüphaneler, hastaneler, üniversitelerle ilgileniyorlardı. Sonunda büyük bir firma olan Henley Halebrown Rorrison mimarlık ofisi Cohousing projesi olması sebebiyle ilgilendi.

Çünkü yeni bir konu olarak gördü. Henley Halebrown Rorrison şirketi bizi çalışmalara katılımcı olarak dâhil etti ve temel olarak, yaptığımız şeyin bir mimari sorundan ziyade sosyolojik bir konu olduğunu ve bu nedenle de sosyal açıdan daha çok ilgilendiklerini söylediler. Bizde bu düşünceyle yola devam ettik. Katılımcı olarak da tasarım sürecinin içinde bulunduk.

Size göre kırsal alanda bir Cohousingde yaşamak ile büyük bir kentte bulunan bir Cohousingde yaşamak arasındaki fark nedir?

Sanırım ana farklılık sosyal yönü... Bilinçli olarak bir araya gelmiş toplulukta olduğu gibi... Sekiz veya dokuz haneli bir yerleşim yerinde doğmak değil, bu şekilde yaşamayı tercih etmek önemlidir. Eğer otuz kişilik bir köyde doğmuş olsaydınız, bu sizin seçiminiz olmazdı. Bence fark yaratan bilinçli olarak bir araya gelmiş bir topluluktur. Kentte ya da kırsalda olsun bunu yapmayı tercih ettiğiniz için hangi zamanda kimleri seçip, nasıl bir yaşam kurgulayacağınızla ilgili tüm sürece dâhil olursunuz. Daha kompleks bir durum olduğunu düşünüyorum. Sanırım benim için Cohousing normal ve olağan bir yaşam şekli. Benim için olması gereken bilinçli olarak bir araya gelmiş bir topluluk. Dünyanın her yerinde olan devrimci ruhun bir parçasıyım ben. İngiliz Devrimi sırasında 17. yüzyılda Londra'dan ayrılmaya karar veren topluluklar vardı. Londra'dan Woodland'e birlikte yaşamak için gittiler. Siyasi karışıklık dönemlerinde insanlar ütopya fikirlerini gerçekleştirmeye çalışırlar.

EK-3. (devam) Simon BAYLY (Copper Lane Cohousing topluluğu adına) ile yapılan sözlü görüşme

Şehrin dışına çıkabilirler ya da şehre geri dönerler, kolektif seçimler yaparlar. Benim için Cohousing gerçekten diğer barınma yaklaşımlarından çok daha farklı ve önemli. Ama devlet, ticari işletmeciler ya da müteahhitler tarafından daha çok desteklenmesi gerekiyor. İnsanlar böyle doğdun, annen baban bunlar, böyle yaşamalısın gibi bir algı oluşturmayıp; bilinçli seçimler yapabilirler.

Katılımcı tasarım süreciniz nasıl gerçekleşti?

Toplam altı aileydik. Katılımcı tasarım süreciyle proje oluşturulduğu için mimarlık ofisinin küçük bir projeye göre oldukça fazla vaktini aldık. Her detayla ilgilendiler. Bazımız bazı kararları mimara bırakırken, bazımız ise her detayın üzerinde durdu ve mimarın çok zamanı alındı.

Ortak alanlarla özel alanlar arasındaki tasarım ilişkisi nasıl kurgulandı?

Ortak alanı ayrı bir yapı olarak kurgulamaktansa bütün konut birimlerinin arasındaki boşluğu kullanarak devasa bir geçit gibi düşündük. Evlerin içlerinden ortak alana doğrudan geçiş sağladık. Sadece bizim evimiz dışında. Tasarım gereği bu şekilde yapmamız gerekiyordu. Bizim de küçük çocuğumuz olmadığı için kabul ettik. Çünkü küçük çocuklar bu alanı birlikte vakit geçirmek için oldukça sık kullanıyor. Bizde açık alandan geçebiliyoruz. Fakat hepimizin evinden ortak terasa doğrudan geçiş sağlanabiliyor. Ortak karar aldığımız özgün bir tasarım oldu bence. İspanya'da Pirene Dağları civarında bir gezi sırasında tesadüfen Torre Baró adında bir köy fark ettik. Terk edilmiş bir köy olmasına rağmen kalıntıları duruyordu. Değişik ebatta müstakil evler vardı. Neredeyse rastgele ve plansızca inşa edilmişlerdi çünkü mimarsız yapılardı. 7 konut birimi ile birlikte kilise, mezarlık, bahçede ortak bir ekmek fırını etrafında şekillenen oluşumda; ortaklaşa ve dayanışma içinde olan bir topluluğun izleri vardı. Bu köy bize sosyal bir topluluk oluşturmak için ilham verdi. Arkadaşlarımızla birlikte Henley Halebrown Rorrison Mimarlık Ofisi ile görüşürken bu köyün fotoğrafını gösterdik. Bu köy mimari bir taslak oluşturmak için bize ilham oldu.

EK-3. (devam) Simon BAYLY (Copper Lane Cohousing topluluğu adına) ile yapılan sözlü görüşme

Ne sıklıkla bir araya gelip birlikte vakit geçiriyorsunuz örneğin birlikte yemek yeme sıklığınız nedir?

Çoğunlukla spontane gelişiyor. Karşılaşıp sohbet ederken karar veriyoruz. Hadi bugün şunu yapalım diyoruz.

Özel alan ortak alan ayrımını ve dengesini nasıl sağlıyorsunuz?

Bu bir çeşit saygı ve anlayışla oluyor. Örneğin bize ait olan dairenin penceresinin önündeki bahçe alanı sadece bizim değil, bazen komşularımız da gelip oturabilir. Fakat bizim penceremizin önü olduğu için en çok biz oturuyoruz. Bu durum saygı ve anlayışa dayalı bir ayrımdır. Benim için başka türlü bir yaşam söz konusu değil. Diğer insanların yaptığı gibi kendi kalemde yaşamak istemiyorum. İsteyerek ve bilinçli olarak bir araya geldiğimiz için saygı bizim için çok önemli.

Teşekkür ederiz...

EK-4. Günter ROSE (Cohousing proje yöneticisi) ile yapılan sözlü görüşme

Cohousinglerde ortak alan paylaşımı hakkında bilgi verebilir misiniz?

Cohousinglerde genellikle iletişim kurabileceğiniz, ofis gibi beraber çalışabileceğiniz, bazı şeylerin beraber üretildiği, müzik yapılabilen alanlar, birlikte yemek hazırlanabilen mutfaklar, teras, bahçe, ofis gibi ortak alanların paylaşımı söz konusu olabilmektedir. Mesela bisikletlerinizi tamir edebildiğiniz ortak hobi alanları gibi ortak alanlar bulunabilmektedir.

Cohousingi nasıl tanımlarsınız?

Bana göre insanların birlikte yaşamak istedikleri barınma konseptinde ben daha çok sosyal ilişkilere odaklanırım. Her şeyimi paylaşmamalıyım, normal rutin günlük hayatıma devam edebilmeliyim, fakat en azından onlarla iletişim içinde olmalıyım. Daha sonra aklımıza şu soru gelebilir: "Neler paylaşılabilir?".Örneğin yarın bir toplantım var, yeni bir projeye başlamayı planlıyorlar ve benim de gidip onlara katılmamı ve onlarla beraber ortak yaşamanın farklı yolları hakkında tartışmamı istediler. Neleri özel alan dışında bırakıp neleri paylaşmamız gerektiğini konuşacağız. Tartışmalar alanların paylaşımı ve kat planları organizasyonu hakkında olacak.

Topluluğa girmeden önce ya da inşaat başlamadan önce genellikle topluluktaki insanların endişeleri neler oluyor?

Tabii ki maliyet en önemsedikleri konu oluyor. Mesela normal bir yerden satın alacaklarından daha ucuza bir daire satın almayı bekliyorlar. İkincisi ise şüphesiz bu süreçte birbirlerini tanımaları gerekli... Düşünme, planlama, inşaat aşamaları gibi süreçler ile beraber yaşamak ya da ortak yaşamak birbirinden çok farklıdır. Yine de birbirlerini tanımış oluyor ve bu bir avantaj haline geliyor. Bazen fiyatlar çok yükseliyor tekrar fiyatı düşürmek için uğraşıyoruz ya da kaliteyi düşürmek durumunda kalıyoruz. İnsanlar buna şaşırıyor ancak en sonunda normal olarak teklif ettiğimiz rakama geliyoruz. Bu süreç zor oluyor. Bunlar insanların önceden tahmin edip sorgulayabilecekleri şeyler değil. Fakat herkes şunu biliyor ki bu süreçte esas olan daha sonra nasıl daha kaliteli yaşayacaklarıdır.

EK-4. (devam) Günter ROSE (Cohousing proje yöneticisi) ile yapılan sözlü görüşme

Eğer yeterli paranız henüz yoksa ya da işçi sınıfındansanız ya da en azından sağ elinizi kullanabilen birisi iseniz kendi dairenizde kendiniz her şeyi inşa edebilirsiniz. Yani aslında seçim yapabileceğiniz bir yapı... Ya içeride sadece banyo olan mobilyasız boş bir kutu ya da tümü inşa edilmiş bir daire... Almanya'da eğer bir daire satın alıyorsanız boyanmış duvarlar, tüm elektrik işlerinin tamamlanmış olması gibi şeyler beklersiniz. İnsanlarda bu sayede seçim yapmak zorunda olmazlar. İçinde tamamen her şeyi yapılmış olan bir daire… Fakat Cohousing projelerinde insanlar seçim yapma şansına sahip.

İnsanlar sıklıkla ortak alanlarda bir araya gelebiliyorlar mı?

Almanya'da Cohousing çok rastlanan ya da çok popüler olan bir durum değil. Daha çok entelektüel olanlar ya da % 60-70 okumuş insanlar... Paylaşım onlar için bir anlam ifade etmekte. Yani bu tip insanlar çok fazla endişeli olmuyorlar. Bazıları da en azından bir enstrüman çalabiliyorlar, yani bir müzik ekibi üyesi gibi değil de kendilerine ait enstrümanlar. Bazıları ben kendi dairemde enstrümanımı çalmak istemiyorum ancak ortak herhangi bir yer olursa çok güzel olabilir düşüncesinde. Cohousing projelerinde bu tip konu başlıklarına genellikle herkes onay veriyor. İşte bu yüzden tüm bunların işlevleri de yerine getirilmeli. Bazen sadece bahçe paylaşımı oluyor, oradaki bahçıvanlık araçlarının paylaşımı gibi ya da ortak paylaşılan bir misafir dairesi... Ana fikir evet benim misafirim için ayrı bir odaya ihtiyacım olacak mesela büyükbabam çocuklara bakacak gibi… Tüm ailemizi aynı anda evimizde ağırlayamayız. Küçücük bir daire, bazen 14 metrekare bazen 28 metrekare normal ortalaması da bu civarda oluyor zaten. Grup tamam dediğinde örneğin bu bizim yoga odamız, burası müzik odamız ve bu da bizim misafir dairemiz diyebilirler. Eğer bir hafta misafir dairesine misafir gelirse orada müzik yapamazlar ve bunu kabul etmek zorundalar. Bu da paylaşım sürecinin olağan işleyişidir.

Cohousingdeki zorluklar ve sağladığı kolaylıklar nelerdir?

Burada yaşayan insanlar Berlin'de normal yaşamlarını sürdüren, arkadaşları olan insanlardır. Bazıları şöyle diyor; evet benim eşim burada yaşamak istiyor ama bence bu çok da gerekli değil çünkü ben mevcut sosyal çevremde çok mutluyum ve yeni insanlara yeni bir sosyal çevreye ihtiyacım yok.

EK-4. (devam) Günter ROSE (Cohousing proje yöneticisi) ile yapılan sözlü görüşme

Fakat dahil olduğum Cohousinglerde yaşayan %90 dan fazla kişi gerçekten burada çok güzel arkadaşlıklar edindiklerini söylüyorlar. Çünkü ortak paylaşımları var. Tüm bu sürece bakınca günlük hayatımızda birçok şeyi paylaşıyoruz. Bu sayede de farklı ama daha iyi bir şekilde bir arada yaşıyoruz. Projeyi tamamladıktan iki sene sonra ben kullanıcılara her zaman şunu sorarım"sizce bir sonraki sefere neyi değiştirmeliyiz Siz farklı olarak başka neler olsun istersiniz? Birçoğundan gelen cevap ise ortak alan ile ilgili oluyor. Daha kullanışlı ya da daha büyük bir ortak alan yapılması ile ilgili. Süreç içerisinde herkes ortak alanının avantajlarını görüyor. Birçoğu öncesinde bunu bilmiyordu. Başladıklarında en çok düşündükleri şey de para oluyor Çünkü belirlenen maliyeti ödemeleri gerekiyor ve riski de paylaşmaları gerekiyor. Maliyet yükselirse daha fazla ödeme yapmaları gerekiyor ya da maliyet düşerse paralarını iade alabiliyorlar. Fakat Cohousinglerin çok önemli sosyal getirileri var. Benim Cohousingde yaşayan arkadaşlarım var ve örneğin çocuk bakımını paylaşıyorlar. Bu Cohousing yaşantısı içinde çok olağan bir durum. Mesela ben oyun alanına çocuğumu götürürken yanıma komşumun iki çocuğunu daha alabilirim. Bu tip iş yardımlaşmalar çok işe yarıyor.

Çevreyle yani mahalle ve kentle ile Cohousingin etkileşimi nasıl oluyor?

Berlin'de bir bölge vardı. Caddenin % 80'ini Cohousing toplulukları satın aldı. Daha öncesinde orası endüstriyel alandan dönüştürülmüş yıkık dökük, kirli ve dolayısıyla çok ucuz bir yerdi. Hiç kimse orda yaşamak istemiyordu. Potsdamer Strasse'nin doğusundaki bu alan için sosyal hizmet uzmanları "gerçekten burası ne olacak bilmiyoruz ama insanlar burada yaşamak istemiyor ya da burası daha iyi bir duruma gelecek mi hiçbir fikrimiz yok" diyorlardı. On yıl önce hiç kimse Berlin'in bu kadar gelişeceğini tahmin edemiyordu. Biz devletten gayet uygun ucuz fiyata birçok arsa satın aldık ve orada inşaata başladık. Herkes bunu gördü ve bu alana inandılar. Orada yaşamak için tüm paralarını harcadılar. En azından bu insanlar buna yani buranın daha iyi bir yer olacağına inandılar. Cohousing projeleri için çok pahalı yerler gerekmiyor. Başladığımızda anaokulu, market gibi yerler de yapılır ve o bölge dönüşür. Biz projeyi tamamladığımızda görüp duyup başka topluluklarda proje oluşturur. Mimarların, tasarımcıların da içinde yaşadığı ya da ofis olarak kullandığı birçok Cohousing projesi yapılmaktadır.

EK-4. (devam) Günter ROSE (Cohousing proje yöneticisi) ile yapılan sözlü görüşme

Burada sizce mimarların rolü nedir?

Sadece tasarımcı çok geniş bir spektrumda... Çünkü Cohousing son yirmi beş yılda kullanılmaya, keşfedilmeye başlandı. Bu alanın asıl konsepti yeniden kullanılmasıydı. Şehrin yetkili kişileri de insanların daha ucuz evlere sahip olmasını istedi ve farklı değişik fikirlerle Cohousing projelerine başlanıldı. Sonra yeni ve genç mimarlar sistemi gördüler ve bundan daha fazlasını da yapabileceklerini gördüler. Bir sürü arsa var ve proje yapmaya başladılar. Sonra ben ilk tasarımı yaptım. Bu bir fırsattı ve bununla ilgilenen insanlar bunu satın almak istediler çünkü bir yere gidip böyle bir daire alamazlardı, bunu maddi olarak karşılayamazlardı. Böylece on yıl önce burada az işi olan genç mimarlar, burayı satın alabilecek ve ücretlerini ödeyebilecek insanları buldular. İyi bir iş birliği oldu. Ancak diğer tarafta da bir boşluk vardı. Bazı mimarlar insanlarla çalışmanın ne kadar büyük bir zorluk olduğunu bilmiyorlardı. Bazıları "tamam ben böyle istiyorum evimin içi böyle olsun derken bazıları da hayır ben bunu beğenmedim böyle olsun" deyip farklı şeyler istiyorlardı. Yani insanlarla konuşmak ve birçok şeyi netleştirmek bu da hep para demekti. Değişik kapılar, değişik yerler ve başka şeyler vs. Yani mimarların birçoğu bunun ne kadar büyük bir iş olduğunu bilmiyorlardı. Fakat sadece parayı verip daha ucuz yapın diyen biriyle de bireysel olarak planlama yapmak çok daha zordu. İlk yıllarda bu en büyük zorluktu. Birkaç mimar bu grupla çalışmanın hem çok fazla zamana hem de çok fazla paraya mal olduğunu ve bu işten para kazanmanın gerçekten zor olduğunu söylemeye başladılar. Yapanlar gerçekten işlerini seviyorlardı. İletişim kurabilmek ve ortak bir yol bulmak gerekiyor. Örneğin dâhil olduğum Cohousinglerin %80'inde merdiven brüt betondan oluşur.Bu malzeme hem farklı görünecektir hem de %10-15 oranında tasarruf sağlanabilecektir. Ayrıca birçok mimar da beton malzemenin daha estetik gözüktüğünü düşünüyorlar. Cohousing sahibi olan insanların birçoğu da daha ucuz olmasını istiyorlar yani bu sayede ben daha estetik gözükeni istiyorum diyen insanlar için de ben daha ucuz olanı istiyorum diyenler için de uygun oluyor

Cohousing inşa etmenin sistemi ya da prosedürleri sizce yerine oturdu mu? Herkes bu oyundaki yerini öğrendi mi?

Bu konu hakkında oldukça güzel kitaplar var. Bu sisteme yeni başlayanlar bu kitaplardan yararlanabilirler.

EK-4. (devam) Günter ROSE (Cohousing proje yöneticisi) ile yapılan sözlü görüşme

Şunu söylemeliyim ki insanlar biz mimarların fiyatı yükseltmeyeceğimizden emin olmak istiyorlar yani güvenmek istiyorlar. Tabi ki bu da bir sistem gerektiriyor. Şu anda ben proje müdürlerine Cohousing projelerine dâhil olmak isteyen insanlarla çalışma ile ilgili eğitim de veriyorum ve tabi ki de bir sistem var. Bu sistem de şöyle; Cohousing yaptıran insanların neler isteyebileceğini ve bunları karşılayabileceklerini ya da karşılayamayacaklarını bilmeniz gerekiyor. Normal insanlar yani bu inşaat sürecini bilmeyen insanlar da bunun böyle olmasını isteyeceklerdir. Ancak ücretler hakkında hiçbir fikirleri yok. Düşük maliyette yapmak değil aynı zamanda tüm süreci de doğru yönetip iyi bir kalitede yapmak gerekiyor. Çünkü iyi yönetilemeyen bir süreç yapıyı çok yüksek bütçelere mal edebilir. Eğer bu süreçte dâhil olan bütün insanlarla birlikte çalışırsanız, birbirlerini tanırlarsa ve size güvenirlerse süreci daha kolay yönetebilirsiniz ve bu süreçte insanlar daha kolay karar verebilirler. Eğer Cohousing projesinin daire sahipleri bunu nasıl yapacağına karar veremezse, süreç sıkışıp kalır. Mesela proje sahibi evet ben banyomu daha farklı bir tasarımda istiyorum diyebilir. Ancak bazen mimar da benim ücretimi sen ödüyorsun öyle olmasını istiyorsan bizde öyle yapalım diyebilir. Cohousinglerde böyle yapmak sıkıntılar doğurabilir. Çünkü bu karar değişiklikleri maliyeti yükseltebilir. Konut sahipleri dairenin nasıl görüneceğine karar verebilirler ancak doğru zamanlamada. Ben kesinlikle zaman çizelgesini takip ederim. Tasarım ve maliyet dengesini koruyabilmek için bu gereklidir.

Cohousing projeleri ile neden ilgileniyorsunuz?

Ben yap-sat modeliyle otuza yakın yapı yaptım. Cohousing projeleri demek, daha çok iş yükü demek ve gelecek beş yıl her şeyin yolunda gideceğinden emin olmalısınız Ben bu sürece on yıl önce başladım. Berlin'e daha fazla Cohousing projesi dâhil etmek istiyordum. Ben şuna inanıyorum eğer tüm toplum birbiriyle iletişime geçerse her şey çok daha güzel olacak. Toplumdaki birçok insan hasta gibi çünkü diğer insanların nasıl düşündükleri ya da davrandıkları konusuyla ilgilenmiyoruz. Dinleme konusunda eğitilmeliyiz.

Eğer dinlemeyi öğrendiysek bir arada yaşayabilir ve çalışabiliriz. İletişimin ilk önceliği bence etrafımda oturan insanları anlayabilmemdir.

EK-4. (devam) Günter ROSE (Cohousing proje yöneticisi) ile yapılan sözlü görüşme

Eğer anlamak istiyorsam, dinlemeliyim. İlk olarak insanları dinlemek ve anlamak isterim, ikinci olarak da onlarla konuşmayı öğrenmeliyim ve bu da benim Cohousing vizyonumun bir parçası. Bu sadece bir binayı inşa etmekten ibaret değil aynı zamanda komşularımla iletişimi de inşa etmek. Yani bu konunun sosyal yönü ve inşaat kısmı benim çalışma enerjimi oluşturuyor. Son zamanlarda Berlin'de arsalar inanılmayacak derecede pahalı olmaya başladı, her ne kadar bir İstanbul ya da New York gibi pahalı olmasa da. Münih'e göre bile pahalı. Münih'te metrekare başına 400 Euro fiyat biçiliyor arsa olarak. Daire olduğu zaman ise 600 Euro ile fiyatlandırılıyor. 200 Euro daire için 400 Euro da arsa için. Berlin'de on yıl önce metrekare başına arsa fiyatı 200 Euro idi. On yılda fiyatlar da yaklaşık on katına çıktı.

Türkiye'de de Cohousing projeleri yapılmak istense sizce nasıl bir yöntemle başlamak gerekir?

Kız kardeşim İstanbul'da çok uzun süre çalıştı bende bu yıl bir süre yanına gittim. Şehri gezme şansım oldu ve şehri çok sevdim. Toplum hakkında daha fazla fikrim oldu. İnsanların nasıl düşündüklerini görebildim. Bence dünyadaki bütün insanlar daha önce yapmadıkları şeyleri yapıyorlar. İlk adım çok önemli. İnsanların "bir daireden fazlasını istiyorum" demeleri çok önemli."Bu topluluğun içinde olmak istiyorum" demeleri önemli. Ben değişimlerin aile odaklı toplumlarda başladığına inanıyorum. Aile ortamının güvenli olduğu düşünülüyor. Ancak ailenin sert sisteminden de kurtulmak isteniyor. Yaşlı bir erkeğin yönettiği ve dediğinin yapıldığı aile sisteminden eğer yeni bir sisteme geçmek istiyorsanız ailenin dışına da çıkmalısınız. İnsanlar topluluğunun güvenliği gibi derin şeylere sahip olmak istiyorlar ve belki de insanları buna inandırabilmenin ilk adımı bu olabilir. Bir ev sahibi olmanın en güvenli sisteminin bu olması ve birbirimizi destekleyecek bu sosyal grubun ekstra yararlarına sahip olmak… Çünkü benim yaşadığım Cohousing topluluğunda çocuklar çok daha önemli ve aynı zamanda evde farklı jenerasyondan insanlar var ve birbirlerine çok yardımcı oluyorlar. Mesela yaşlı birisinin on altı yaşındaki bir gençten ona birkaç kutu su getirmesini istemesi çok işe yarıyor. Böylece toplum daha da istikrarlı bir hale geliyor. Değişmelerine çok gerek yok ancak kolayca bu ihtiyacı cevaplayabilirler.

EK-4. (devam) Günter ROSE (Cohousing proje yöneticisi) ile yapılan sözlü görüşme

Berlin'de çok fazla Cohousing projesi var. Peki, Almanya'nın diğer şehirlerinde durum nedir?

Gerçekten çok farklı... Ben altı yıl önce Hamburg'da bir proje yapmak istedim. Fakat katılmak isteyen insan bulamadık. Tipik Hamburglu insanlar. Şehrin kuzeyinin daha elit olduğunu düşünüyorlar. Güneyde ise sadece çalışan, fakir insanlar olduğunu düşünüyorlar. Hamburg'da eskiden endüstriyel bir alan olan sonra boşalan bir araziye yatırım yaptık. Hatta yanına güzel bir park bile yapıldı ama yine de insanlar buraya gelmek istemediler. Daha sonra biz de projeyi daireleri alıp satan başka birisine sattık. Birkaç yıl geçince sonra insanlar ancak ilgi göstermeye başladı.

Zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim...

EK-5. Barni KNAPE (Ten In One Cohousing topluluğu adına) ile yapılan sözlü görüşme

Topluluğa katılmadan önceki endişeleriniz ve beklentileriniz nelerdi?

Başından beri topluluğun içindeyim. Birlikte oluşturduk. Berlin'de uygun yer aramaya başladık. Uygun arsalara, artık kullanılmayan konutlara baktık ve en sonunda bu alanı bulduk. Öncelikle satın aldık ve hep birlikte inşa ettik.

Mimarla birlikte tasarım sürecine nasıl dâhil oldunuz?

On kişilik bir topluluk olarak bir araya geldik ve tasarım sürecini Roedig ve Schop'un mimarlık ofisi yürüttü. Onlar da topluluğumuza katılıp bizimle birlikte yaşamaya karar verdi. Workshoplara katılarak sürece sık sık dâhil olduk. Ben her hafta düzenlenen toplantılara katıldım.

Tasarımı mimarlara mı bıraktınız yoksa siz de tasarımın bir parçası oldunuz mu?

Belirli konular hakkında olasılıkları birlikte tartışarak sonucu mimara bıraktık. Ancak herkesin tasarım yapmasına müsaade etseydik yirmi beş farklı önerimiz olacaktı ve hepsini bir araya getirmek ve bir tasarım ortaya çıkarmak da çok zor olacaktı. O yüzden Roedig yapının ana tasarım önerilerini oluşturdu. Bizlerde hangisini isteyip istemediğimize karar verdik. Bu yöntemle sadece iki ya da üç tasarım fikri üzerine kafa yorduk. Herkes kendi dairesini mimarla birlikte kendisi tasarladı. Özel alanla ortak alanı birbirinden ayırmamız gerekti. Özel alanlar herkesin kendi alanıydı. O sebeple mimarlarla ayrı ayrı da herkesin özel konut birimi için workshoplarda yaptık.

Ortak çatı katı tasarımına nasıl karar verdiniz?

Tüm ortak alan cephe, teras katı, yeşil alan gibi yerlerin tasarımları hakkında hepsini mimarla müzakere edip beraberce karar verdik. Mesela bahçe tasarımı için küçük gruplar oluşturduk. Bunlar bir sonraki workshopa hazırlanarak gelip bunu yapabiliriz şunu yapabiliriz gibi önerilerde bulundular.

Ortak alanların tasarım konseptine yani nasıl bir ortamda birlikte aktiviteler yapacağınıza nasıl karar verdiniz?

EK-5. (devam) Barni KNAPE (Ten In One Cohousing topluluğu adına) ile yapılan sözlü görüşme

Hepimiz toplandık ve herkes hangi katı istediğini söyleme imkânı buldu. Alt katları isteyen ya da yukarı katta oturmak isteyen, şurası şöyle olsun böyle olsun diyenler… Sonuç olarak ise biz bu katı almak istedik. Bazıları aşağıyı istedi, Marcus ve ailesi beşinci katı istediler, Danielle üçüncü katı istedi. İkinci katta oturmak istiyoruz diyenler de oldu. Benim için fark etmezdi. Birden altı ay gibi bir zamanda her şey bir araya geldi ve her şey yoluna girdi. Öncelikle kiler, misafir dairesi ve terası inşa etmek istediğimize karar verdik. Önceleri biraz endişelenmiştik ama bu kararı vermek beklediğimizden kolay oldu. Çatı katında oturmak isteyen çok kişi olursa bu konu üzerinde müzakere yapmamız gerekebilir diye çok endişelenmiştik ancak hiç sorun olmadı her şey yolunda gitti.

Şu an komşularınızla sıklıkla bir araya geliyor musunuz?

Artık pek sık değil. Bugünlerde topluluğun sistemi biraz değişti. Beraber yaşadığımız ilk yıllarda sadece yapı hakkında konuşmak için değil beraber terasta yemek yemek için buluşuyorduk. Mesela yazın haftada bir kez buluşuyorduk. Dönüşümlü olarak yemek hazırlanıyordu ve diğerleri de ona katılıyordu. Bahçede büyük partiler oluyordu fakat kısa bir zaman sonra parti alanı kiraya verildi. Şimdi altı ortak alandan üçü kirada bulunuyor. Orada yaşayanların binayla ilgili herhangi bir sorumlulukları yok ve süreci de bilmiyorlar.

Topluluk ile komşu yapılarda yaşayanlar arasında nasıl bir ilişki söz konusu?

Aramızdaki ilişki oldukça güzel... Biz burayı arayarak bulduk. Mesela sokakları gezdik, yürüdük. Bu alana bir pazar günü gelmiştik ve rakamı bilmiyorduk. Herkes Roedig'i arayıp rakamı sordu. Roedig araştırmaya başladı. İnsanlarla iletişime geçti ve arsanın sahibini buldu. Biz de bu sayede satın alabildik. Yapım aşamasında sağ tarafımızda biraz yaşlıca komşularımız, sol tarafta ise kat sahipleri ile güzel bir ilişkimiz vardı. Uzun zamandır kirada olan ve Berlin'de ne kadar değişiklik olduğunu gören insanlardı.

Arka tarafta Almanya Cumhuriyeti'ne tekrar katıldıktan sonra renovasyon yapılan biraz eskice binalar vardı. İnsanlar da burada neler olduğunu işlerin nasıl yürüdüğünü merak ediyorlardı. Hiç sorun olmadı. Her şeyi stabilize ettik fakat bu duvarı yıkmayı düşünüyoruz.

EK-5. (devam) Barni KNAPE (Ten In One Cohousing topluluğu adına) ile yapılan sözlü görüşme

Aslında bu daire bizim için büyük, bölmek istiyoruz. Roedig bize dairenin bölünebileceğinden bahsetmişti. İkisi bir araya geldiğinde 135 metrekarelik bir alan oluşturuyor. Misafir dairesinin anahtarı bize altı haftada bir geliyor. Komşulardan birinin misafiri geldiğinde anahtar kimdeyse ondan izin alarak misafirlerini ağırlayabiliyor. Çok basit bir sistemimiz var.

Artık topluluk olarak bir araya geliyor musunuz?

Alt katlarda oturanlar buraya pek gelmiyorlar. Beşinci katta oturan İsveç Büyükelçiliği'nde çalışan kadın hiç gelmiyor çünkü çok yoğun çalışıyor ve hep dışarıda. Buradan aşağıdaki güzel bahçemizin fotoğrafını çekebilirsiniz.

Ortak mutfak da misafir konutuna dâhil mi?

Evet. Yemek yapabileceğiniz, su kullanabileceğiniz küçük bir mutfak var. Hemen arkasında banyo, arkasında da yatak odası var.

Her zaman bahçeyle aynı kişiler mi ilgileniyor?

Herkes değil, sadece gönüllüler ilgileniyor. Şu anda benim eşim ve ben pek ilgilenemiyoruz, alt katta oturanlar beraber ilgileniyorlar. Kiracıların bu tip bahçe gibi işlere vakit ayırmaya hevesleri pek yok. Biz de onlara çatı katına bir kutu götürüp orada isterlerse içine bir şeyler dikebileceklerini söyledik. Büyükelçilikte çalışan kiracı kadınla, aşağı katta oturan engelli çocuğu olan aynı zamanda doktor olan ve çok yoğun çalışan evleri yöneten bir kiracı kadın daha var kendi başına her işi yapan bu kadın da bahçeyle uğraşmayı seviyor ve ortaya güzel işler çıkarıyor. Şu an sadece iki dairede yaşayanlar ortak çamaşırhaneyi kullanıyor, diğerleri kendi dairelerinde çamaşır yıkıyor. Her dairenin kiler alanı var. Arada duvar yok. Sınırları yere çizerek belirledik. Yani içeri girip çıkmak gayet kolay... Parmaklık veya kapı yapıp alanı daraltmadık. Bu alanı birlikte kullanıyoruz. Elektrik, gaz, su gibi tüm teknolojik sistemler de orada.

Vakit ayırdığınız için teşekkürler.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : SUCU GARİPBAŞ, Elif

Uyruğu :T.C.

Doğum tarihi ve yeri :14.09.1988, Niğde

Medeni hali :Evli

Telefon :(0505) 841 54 00

e-mail :sucuelif.es@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birim	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi / Mimarlık Bölümü	Devam Ediyor
Lisans	Gazi Üniversitesi / Mimarlık Bölümü	2012
Lise	Niğde Anadolu Öğretmen Lisesi	2006

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
-	-	-

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

Sucu Garipbaş, E., Boyacıoğlu, E. (2019). *Birlikte barınma ve ortak mekân paylaşımı bağlamında Cohousing deneyimi*, 4. Uluslararası Mühendislik Mimarlık ve Tasarım Kongresi, İstanbul.

Hobiler

Seyahat, Bisiklet, Trekking, Pilates.

GAZİ GELECEKTİR..